

ADVIES INZET KENNISBASISMIDDELEN 2009

KB 7 Transitieprocessen, instituties, bestuur en beleid

Trekker: Krijn J. Poppe

Deze versie bevat de keuze van de definitieve projecten en allocatie van budgetten voor 2009

1. Snelle indicatie

Snelle indicatie voor de lezer van wijzigingen ten opzichte van 2008:	
a) is de visie die in het visiedocument is neergelegd gewijzigd?	JA-/ NEE
b) is de indeling van het onderzoek in programma's gewijzigd?	JA-/ NEE
c) is de focus van programma's gewijzigd? (onder focus wordt verstaan: kennisleemten, te ontwikkelen output & deliverables)	JA-/ NEE

2. Accenten wat betreft de onderwerpen waarop in 2009 wordt geïnvesteerd

Op basis van het overleg met LNV en de opmerkingen in de kaderbrief voor 2009 wordt met name geïnvesteerd in:

- Projecten met het karakter van reflectief actieonderzoek in LNV Transities
- Transitieaspecten ter ondersteuning van toekomstverkenningen (scenarios) rond het kennissysteem en rond opkomende inhoudelijke dossiers.
- Samenwerking met andere Kbthema's rond competing claims/dierlijk-plantaardige eiwitketen/biobased

En vanuit het perspectief van de versterking van de positie van Wageningen UR in de wetenschap:

- Enkele AIO projecten en verdere internationalisatie van dit wetenschapsterrein via internationale papers voor conferenties en journals (voortbouwend op de conferentie Agriculture in Transition van oktober 2009)

3. Ruimte voor inbedding FES-initiatieven

Vanuit KB 7 is er geen directe betrokkenheid bij FES programma's en voorstellen. Een van de voornemens voor 2009 is om samen met andere Kbthema's van de 10 meest belangrijke LNV-transities (klimaat, dierwelzijn, milieu, water, visserij, multi-functionaliteit etc. en de nieuw geformuleerde: competing claims/dierlijk-plantaardige eiwitketen/ biobased) de stand van zaken –ook in internationaal perspectief- op een rijtje te zetten en de perverse mechanismen en bottlenecks te benoemen zodat monitoring en evaluatie (in de betekenis van sociaal leren) van deze transitieën versterkt kan worden. Daarbij zal ook ingegaan worden op de vraag in hoeverre nieuwe technologieën (bv. nanotechnologie, biotechnologie, ICT) effecten kunnen hebben op de werkwijzes en instituties in de agrarische sector. Hierbij kan voortgebouwd worden op het systeem-dynamisch model dat in 2008 is ontwikkeld voor de landbouw en zijn instituties belangenbehartiging en kennissysteem. Dit kan desgewenst gekoppeld worden aan FES initiatieven.

4. Klimaatadaptatie

Hier geldt hetzelfde als bij punt 3.

5. Competing claims

Behalve dat hier hetzelfde geldt als bij punt 3 wordt er ook in 2009 bij Wageningen International fors geïnvesteerd in vaardigheden om middels multi-stakeholder processen competing claims tegen elkaar af te wegen en op te lossen

Visie KBthema "Transitieprocessen, instituties, bestuur en beleid", 2009

Trekker: Krijn J. Poppe

1. Focus van het thema

In de afgelopen 15 jaar zijn wereldwijde economische processen dominant geworden en neemt de invloed van de politiek af. De maatschappij zoekt daarbij naar nieuwe organisatievormen (instituties, governance) en als tegenwicht van de internationalisering neemt ook het belang van onderscheidende regionale cultuur en zelforganisatie toe. Overheden richten zich op minder maar beter en concurrerender. Als gevolg van het terugtreden van de overheid wordt zelforganisatie en zelfsturing op het niveau van burgerinitiatieven belangrijker. Het beleid speelt hierop in met concepten als privaat beheer en "local ownership".

Deze maatschappelijke trends spelen ook zeer in het domein van Voedsel en Groen, zodat de Nederlandse overheid een Transitie naar Duurzame Landbouw als noodzakelijk heeft onderkend. Ook transities rond energie en biodiversiteit zijn relevant. Wageningen UR levert in verschillende Beleidsondersteunende programma's toegepaste kennis over dit onderwerp. In Kennisbasisthema 7 wordt getracht om voor dergelijk onderzoek in de toekomst een steviger methodische basis te ontwikkelen, door kennis uit fundamenteel onderzoek en onderhanden werk in toegepast (beleidsondersteunend) onderzoek bij elkaar te brengen.

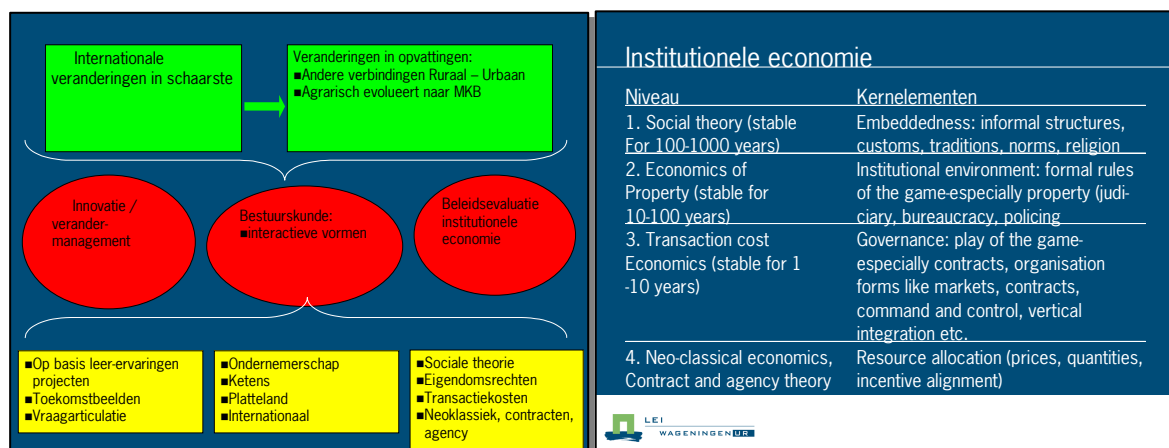
2. Aansluiting op beleid, markt en maatschappij

Transities zijn een uitdrukkelijk aandachtspunt in het kabinetsbeleid. De andere ministeries laten zich van tijd tot tijd positief uit over de voortgang die het Ministerie van LNV in de transitie naar duurzame landbouw boekt, de maatschappij is soms kritischer. In ieder geval verandert er veel in de landbouw. Recentelijk zijn er drie onderwerpen sterker in de belangstelling komen te staan. De problematiek in de Visserij heeft duidelijk de supermarkt en de publieke opinie bereikt. De dierwelzijnsproblematiek is na de kamerverkiezingen, met een wereldwijd novum in de vorm van twee zetels voor de Partij voor de Dieren, hoger op de politieke agenda gekomen. En internationaal liepen de landbouwprijzen tijdelijk (?) op, waarbij ook de bio-brandstoffen als oorzaak (naast natuurlijke redenen) wordt aangedragen. Voedselzekerheid, ook in Europa, minder ruimte voor natuur en stadslandbouw lijken enkele van de daarmee samenhangende reacties. Dit roept tal van vragen op, waaronder naar duurzaamheid, naar effecten op het wereldvoedselvraagstuk, naar toekomstige bedrijfs- en ketenorganisatie, en naar verdringing van multifunctionele activiteiten (waarvoor de belangstelling bij boeren wellicht wegebt, terwijl natuurbeschermers echte natuur boven boerenatuur verkiezen).

Deze trends in de maatschappij zijn terug te vinden in beleid en marktontwikkelingen. En in de onderzoeksmarkt.

3. Doelstelling, kennisleemten en wetenschappelijk perspectief

Transities komen voort uit veranderende internationale schaarsteverhoudingen die leiden tot nieuwe opvattingen over de inrichting van de maatschappij, waaronder de productie en consumptie. De methodische kennisleemte op het vlak van Voedsel en Groen ligt vooral (figuur 1, zie verder het in 2004 uitgebrachte Advies voor de onderbouwing) op de terreinen van innovatiemanagement, interactieve methoden voor bestuur en beleidsevaluatie van institutionele veranderingen. Dat is relevant voor vraagstukken in ondernemingen, ketens, platteland en in internationale verhouding. Daarnaast behoort de ontwikkeling van verbeterde methodieken voor vraagarticulatie en kennisbenutting tot dit thema. Voor 2009 is € 1.728 miljoen beschikbaar voor dit thema (ook in nominale termen een fractioneel lager bedrag als 2008).

Figuur 1 De essentie van KB Thema 7

4. Beschrijving expertise die wordt opgebouwd

Expertises die de kerncompetenties ondersteunen zijn:

- Het zichtbaar kunnen maken van onzichtbare / ongekende veranderingsmotoren en samenhangen uit verschillende schaalniveau's, paradigma's, disciplines, abstractieniveau's en tijdschalen.
- kennis van de interactie tussen technologische ontwikkelingen en sociaal-culturele opvattingen: macro- en microtrends kunnen herkennen en toepassen in research guidance
- kennis van de rol en het functioneren van instituties bij het beheer en de organisatie van publieke goederen (water, natuur en landschap): incentive structuren, eigendomsrechten, governance/bestuur, publiek-private samenwerking en –besluitvormingsprocessen, enz.
- kennis van het ontstaan, de ontwikkeling en innovaties van ketens en netwerken in de agrofood-sector
- kennis van geavanceerde beleids- en gedragsmodellen in combinatie met unieke, toegankelijke datasets
- kennis van interactieprocessen en het in staat zijn daarin succesvol te interveniëren.

5. Afstemming / aansluiting op BO en WOT en het universitair onderzoek

Het onderzoek van KB7 sluit goed aan op de BO. Er wordt nauw samengewerkt met het BO, o.a. doordat projectleiders en –medewerkers in KB7 ook in de BO werkzaam zijn. Voorbeelden zijn o.a. te vinden in de netwerk- / systeeminnovatieprogramma's.

Uit discussies met en de brieven van LNV blijkt een roep om een heldere scheiding tussen BO en KB (overigens niet specifiek benoemd voor KB7, maar meer algemeen). Vanuit performance meting is dat een begrijpelijke vraag, maar er passen toch kanttekeningen bij. Om te beginnen een inzicht uit de transitieliteratuur: de tijd van het lineaire onderzoeksmodel zoals we dat in het OVO drieluik kenden (van fundamenteel naar strategisch, naar toegepast, naar proefboerderij naar voorlichting) ligt ver achter ons. Er is nu eerder een Triple Helix model waarin onderzoek (afgerekend op publiceren, kostenefficiëntie e.d.), bedrijfsleven en overheid elkaar van tijd tot tijd raken / tegen komen / beïnvloeden. Zelfs het onderscheid strategisch en toegepast is in de sociale wetenschappen soms moeilijk te maken – niet voor niets gaan veel economische papers juist diep in op de methodologie en de toepasbaarheid daarvan in een case, in plaats van op resultaten die al of niet een theoretisch vermoeden bevestigen. Van sommige Transforum (ook LNV gelden) en EU projecten kan de contrafinanciering soms uit de BO programma's komen, soms ook niet en dan kan het zijn dat op zich vrij toegepast onderzoek in de KB terecht komt, juist omdat het een nuttige internationale verdieping (EU) aan bestaand onderzoek geeft, of een samenwerking met een andere universiteit (Transforum). En soms is er een onderwerp dat nog niet erg kansrijk in de BO is (bv. politiek minder interessant) en kan een eenvoudig KB onderzoek (zoals in 2007 het onderzoekje naar de rol van kunst in veranderingsprocessen, dat na publicatie in 2008 nu in de BO wordt opgepakt) toch erg bijdragen aan het in kaart brengen van een trend of een bepaald aspect van onderzoek en zo agendavormend zijn.

Er is goede samenhang met het universitair onderzoek. Er wordt met verschillende vakgroepen samengewerkt zowel in projectvorm als via financiering van AIO's. Er is ook samenwerking met andere universiteiten (o.a. UvA). De komst van de hoogleraar bestuurskunde bij SSG heeft een aanwijsbaar

positieve invloed op de academische inbedding van dit thema, naast al bestaande samenwerking met andere vakgroepen. De samenwerking met de WOT is wat minder, hoewel er raakvlakken liggen met het onderzoek voor het MNP.

6. Internationale dimensie van het thema

De internationale dimensie van het thema komt allereerst tot uiting doordat er verschillende trends in het thema worden onderzocht, die een internationaal karakter hebben (energie, multifunctionele landbouw). Resultaten van het onderzoek kunnen ook relevant zijn voor werk in ontwikkelingslanden (intellectual property rights, internationale handel). Verder komt de internationale dimensie tot uiting doordat wordt samengewerkt in EU (KP7, Interreg) projecten. Methodisch is er ook veel samenhang met activiteiten rond bv. institutional learning en multi-stakeholderprocessen in Wageningen International. Met ingang van 2008 is Wageningen International substantieel vertegenwoordigd in dit thema.

In oktober 2008 werd in Wageningen een internationale conferentie georganiseerd, die naar het zich nu laat aanzien de plaats van Wageningen op dit terrein in de internationale wetenschappelijke arena benadrukt. Ook verschijnt een boek met papers.

7. Aansluiting bij Strategisch plan (IP/OP)

In het Strategisch plan van Wageningen UR hebben gedrag en activiteiten van de mens als actor op het gebied van 'gezonde voeding en leefomgeving' een zwaarder accent gekregen, naast de natuurwetenschappelijke en technologische basis. Daarmee komt het werk van Wageningen UR dichter bij de mens te staan. Dit KB thema richt zich met name op het gedrag van de mens en het organiseren van de samenleving. In de tot standkoming van het IP/OP is uitdrukkelijk uitgesproken dat Wageningen UR een competentie heeft in "Het zichtbaar, begrijpelijk en toepasbaar maken van veranderingen in beleid, instituties en gedrag van groepen en individuen". Dit KB thema richt zich op versterking van die competentie. De eind 2007 georganiseerde visitatie van het thema heeft een en ander onderstreept.

8. Beschrijving hoe de positionering van Wageningen UR versterkt wordt

De positionering van Wageningen UR wordt versterkt door:

- het versterken van de methodiekontwikkeling en kritische massa en competenties door een sterkere bundeling van kennis die aanwezig is bij de verschillende onderzoeksgroepen binnen Wageningen UR, met duidelijker boegbeelden.
- het sterker verbinden van de ontwikkelde methodieken aan de andere domeinen van Wageningen UR: beta-gamma (en alpha) interactie in de kennisketens
- tot stand brengen van internationale samenwerking om de uniciteit van Wageningen UR te vergroten.

9. Visie op (mogelijkheden tot ontwikkeling) verbinding met externe groepen

Binnen Nederland bestaat er een gevestigde kring van Transitie-onderzoekers, verenigd in het Kennisnetwerk Systeem Innovatie. Wageningen was bij de start van dit programma weinig zichtbaar op het onderwerp Transitie. Dat is intussen duidelijk verbeterd, zowel door de projecten, als via maandelijkse professionele gesprekken.

Na vier jaar onderzoek heeft dat in 2008 geleid tot het op dit vlak meer naar buiten treden en (inter)nationaal duidelijker zichtbaar worden.

In 2007 is gestart met het gezamenlijk schrijven van een wetenschappelijk boek, dat na internationale review van papers begin 2009 moet verschijnen. Oktober 2008 is in Wageningen een internationale conferentie over Transitie in de peri-urbane landbouw worden gehouden. Een aantal gerenommeerde buitenlandse deskundigen werkten hier aan mee. Hiermee willen we verbindingen leggen met buitenlandse onderzoeksgroepen en dit thema ook internationaal meer op de kaart te zetten. Het is de bedoeling deze positie in 2009 verder uit te bouwen en te zien of Europese/Mondiale projecten kunnen worden opgezet die zich expliciet op dit thema richten. Een van de ideeën is om het in 2008 ontwikkelde systeemdynamisch model van de Nederlandse sleutel agro-instituties belangenbehartiging en kennissysteem (LEI, AFSG, Alterra en Do-Tank) verder te internationaliseren in samenwerking met Food-Lab.

10. Matchingsmogelijkheden en visie op realisatie daarvan

In een groot aantal projecten is sprake van matching. Genoemd kunnen o.a.:

- Universitaire AIOs (o.a. projecten ILG, ontwikkelingsplanologie)
- Transforum projecten

- NWO
- EU KP7
- EU Interreg
- BO projecten, waarbij BO project een inhoudelijke case is voor methodische reflectie in KB.

11. Participerende onderdelen Wageningen-UR

In KB7 wordt door vrijwel alle Science Groups van Wageningen UR geparticipeerd (Imares en Rikilt zijn de uitzonderingen). Dat wordt als uiterst waardevol gezien, omdat de thema's multidisciplinair van karakter zijn en op thema's als ondernemerschap, innovatiemanagement, ruimtelijke ordening, multifunctionele landbouw e.d. de afbakening tussen de Science Groups niet altijd even klip en klaar is.

12. Investering (KB-tabel)

De verdeling van 1,728.000 euro naar SG is vrijwel gelijk aan vorig jaar: ASG 206.000; PSG 187.000; AFSG 82.000, ESG 388.000; SSG 477.000, Wag.Int. 388.000

13. Programma's binnen het thema

Grote maatschappelijke veranderingen komen tot stand op basis van vele micro-besluiten en chaos is kenmerkend, soms zelfs essentieel. Transities zijn ook lastig te monitoren en te evalueren. Verder is duidelijk dat de grote veranderingen ook WageningenUR zelf beroeren. Die situatie lijkt een lastige voor traditioneel observerend onderzoek, zeker als het om de grote lijn gaat. Maar ze is een dankbare omgeving voor onderzoek op onderdelen van de transitie respectievelijk op het zichtbaar maken en betekenis geven aan veranderingen – juist omdat de maatschappelijke relevantie daarvan groot is. En om kennis aan te boren uit gebieden die binnen Wageningen nog minder zijn verkend.

Verder geldt dat 'systeeminnovaties' vaak geïnterpreteerd worden als een 'transitie' op een lager integratieniveau. Ook hier geldt dat maakbaarheid beperkt is. Transitiekunde wordt juist ontwikkeld om te anticiperen op complexe maatschappelijke veranderingen en om te streven naar inpassing van innovaties in duurzame ontwikkeling. In die zin kan ook het vervangen van het woord 'transitie' door 'innovatie' in het LNV-beleid worden begrepen.

In 2007 is in overleg met LNV een lijn ingezet om niet alleen met ondernemers, maar ook met LNV ambtenaren in de slag te gaan om systeem-innovaties en transities te helpen bewerkstellingen in zgn. Reflectief Actieonderzoek. Idee daarbij is dat een Wageningen-UR project meedoet aan een transitie (zoals energie of vis) en daarbij vanuit de Transitiekunde reflecteert op wat er gebeurt en kennis deelt met betrokkenen in een 'plek der moeite' (zoals het Visserij Innovatie Platform). Die reflectie moet uitmonden in een wetenschappelijk paper dat beschrijft wat er gebeurt is en waarom bepaalde interventies wel of niet hebben gewerkt, ingebed in de theorie. Hoewel deze aanpak tot nu toe lastig is gebleken (met name de reflectie in wetenschappelijke papers), zetten we deze lijn in 2009 voort.

We gebruiken voor 2009 dezelfde opdeling van het thema in een aantal programma's als in 2008:

- Methoden van leren voor netwerkprogramma's en systeeminnovatie
- Nieuwe evaluatiekaders waarin instituties, governance en kennisinfrastructuur een grote rol spelen
- Reflectief actieonderzoek in LNV Transities
- Transitiekunde en transitiekennis
- Professionele gesprekken en (inter)nationale profilering.

Een overzicht van de projecten voor 2009 wordt gegeven in de tabel met financiën en in de projectbeschrijvingen in de rest van dit document.

Titel project	Reflexive design & ontwerpen integraal duurzame productiesystemen
Projectleider	Dr. A.P. Bos
Deelnemende onderzoekers	A.P. Bos, H.M. Miedema, Peter Groot Koerkamp, Boelie Elzen (ASG)
Trekkende Business Unit	ASG
KB-Thema	KB7
Programma binnen KB-thema	Methoden van leren voor netwerkprogramma's en systeeminnovatie
Participerende sciences groups	ASG, ASFG
Looptijd project	1-1-2006 – 31-12-2009
Budget	76 k€
Doelstelling	We strive to contribute to a future situation in which government and societal actors know how system innovations can be managed more deliberately and effectively, and what different strategic roles they might take in this process. The specific contribution of this project to this is a further refinement of the methodology of reflexive design, especially the aspect of effective reformism.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>Within WUR the Animal Sciences Group is responsible for substantial research programs commissioned by the Dutch Ministry of Agriculture to support with knowledge production change to sustainable livestock systems. The programs are largely action oriented and in their methodological approaches inspired by constructivist theories. The programs as a whole and many of the individual projects represent (or could be interpreted as) attempts to reflexive modernisation. As such they offer a base for analysis and testing present theories, and the further development of the theoretical basis and methodology.</p> <p>The project aims to elaborate a concise theoretical and methodical perspective on reflexive design, which can be interpreted as doing reflexive modernization (Bos & Grin 2007). What is seen as 'transition' from a policy perspective, finds its parallel in the social theory of reflexive modernization as developed by Ulrich Beck (1994, 1997) and Anthony Giddens (1997). There, the dynamic interaction between structure and agency plays a profound role. Modernization as we know it, is reflexively confronted with itself, with its own undesired side-effects and risks. In response, actors may actively and reflectively scrutinize the presuppositions of first modernity, in order to save the idea of progress while preventing the mistakes of the past. Doing this generally implies attempts for change in structural arrangements (sociotechnical regime). Arrangements that structure action at the same time. Reflexive design is meant to become a systematic account on how one may deal with this duality of structure and action in the practice of system innovation projects.</p> <p>One key aspect in these attempts is the degree to which actors involved (including researchers) succeed in effectively reform (Roep, 2003) structural and cultural aspects of the existing sociotechnical regime, differentiated and embedded as it is during the decades of first modernisation. The way this effective reformism in reflexive design projects can be done, and the type of obstacles actors meet in their attempts to do this, is the special focus of the current research project.</p> <p>The project's empirical foundation lies in a series of current innovation projects in animal husbandry, all aiming towards system innovation in a specific sector. Their duration stretches over multiple years, and most of them are still in progress. In some cases, the primary researcher in this project has (had) an active role in shaping their process design. In others cases, he was or is involved on an ad hoc basis as an advisor. This means that the production within this research project may</p>
------------------------	---

	<p>affect the course of the innovation projects studied. This is not seen as an effect to be eliminated, but as something to explicate and integrate in research and reporting, as an example of reflexive monitoring.</p> <p>The project thus essentially has a two-tiered public: on the one hand, the results will be relevant for social scientific disciplines like innovation studies and science & technology studies. But on the other hand, actors involved in reflexive design projects should benefit as well from the reflection and analyses produced. Therefore, the project setup iterates deliberately between data collection and retrieval, analysis, and reflective stages together with key actors of the projects involved.</p>
Probleemstelling	How can projects aimed at system innovation towards sustainable development integrate a multiplicity of normative sustainability goals into feasible designs, and how can these designs, and their genesis and follow-up be used to effectively reform structural arrangements in existing sociotechnical regimes? The project aims at the development and further refinement of the methodology and theoretical underpinnings of system innovative projects in animal husbandry, especially in relation to the effectivity of these projects in adapting structural arrangements in existing sociotechnical regimes (effective reformism).
Activiteiten	<p>Case studies in animal husbandry: Kracht van Koeien Comfort Class Varkansen</p> <p>will be used to highlight and elaborate on the following themes: ownership in relationship to structural reorientation system analysis and process design</p>
Output	<p>Two peer reviewed scientific articles Two contributions to scientific congresses</p>
Markt	The market for integral design projects to address a multiplicity of sustainability issues is expanding, since ecological and social sustainability get more and more attention (animal welfare, climate change, economical equity). Development of a sound methodology helps in positioning WUR as a scientific and innovative player in this field.
Wetenschappelijke relevantie	The project adds to the ongoing research in ASG WUR and KSI on 'doing' reflexive modernization. A lot of theoretical work is done, but only a limited number of papers address the actual work of doing system innovative projects within a sound and established theoretical framework.
Economische en maatschappelijke relevantie	The project contributes to more insight in adaptative and innovative strategies of production sectors in coping with changing societal demand.
Expertise	Project delivers methodical and theoretical insights into organizing, embedding and legitimizing system innovative projects in circumstances with a lot of contested values. It increases our insights in the way 'projects' may add to real life (structural) changes.
Samenwerking / ontwikkeling	Close collaboration with KSI. Collaboration with TUE (Geert Verbong)
Bijdrage aan KB-thema	Draagt bij aan vullen methodische kennisleemte op het vlak van Voedsel en Groen op de de terreinen van innovatiemanagement, interactieve methoden voor bestuur en beleidsevaluatie van institutionele veranderingen.
Risico-analyse	geen

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	<ul style="list-style-type: none"> - A.P. Bos, J. Grin - H.M. Miedema (begeleidingsuren APB in KB7) - Peter Groot Koerkamp, Boelie Elzen
Go/no-go momenten	In march 2009 a definitive list of papers to be finalized will be made.

FINANCIEN

Begrote kosten	76 k€
Financiering	16 k€KSI 60 k€KB7
Inspanning (personen)	4
Inspanning (uren)	560 uur
Verwachte omzet	Project draagt bij aan onderbouwing en codificatie van ontwerppraktijken t.b.v. systeeminnovatie, welke orderportefeuille groeiende is.

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Reflexive design of integrally sustainable husbandry systems
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	<p>Wageningen UR is responsible for substantial research programs commissioned by the Dutch Ministry of Agriculture to support with knowledge production change to sustainable livestock systems. The programs as a whole and many of the individual projects could be interpreted as attempts to reflexive modernisation. As such they offer a base for analysis and testing present theories, and the further development of the theoretical basis and methodology. The project will investigate different innovation projects in the animal production sector (Houden van Hennen, Comfort Class Stal, Kracht van Koeien, RIO Zeug), which are in distinct phases (initiation, adoption). Projects like these –aiming at system innovation– have to deal with a range of structural, cultural and technical obstacles. If they succeed to overcome these, one can speak of 'effective reformism', i.e. the active and conscious attempts to embed innovations in existing practices, by tinkering with these practices as well.</p> <p>The results of the analysis will be communicated in scientifically as well as feed back to the environment of the cases studied.</p>

Titel project	SAMEN ONDERNEMEN [Oude titel: Competenties op teamniveau: Wanneer is een team meer dan de som van de individuen? Wordt nieuwe titel: Samen Ondernemen]					
Projectleider	ir. P.L. de Wolf					
Deelnemende onderzoekers	KB7: Ing. B.H.C. van der Waal, (PPO) ing. J. Zijlstra (ASG) BO: dr. Ir. J. Verstegen (LEI), ir. R. van der Meer (LEI)					
Trekkende Business Unit	PPO-AGV					
KB-Thema	7 Transitie					
Programma binnen KB-thema	Samenwerking voorzien met ASG en SSG Betrokkenen voorlopig: Jos Verstegen, Herman Schoorlemmer, Jelle Zijlstra, Ruud van Uffelen					
Participerende sciences groups	ASG, ESG, PSG					
Looptijd project	2008 en 2009					
Budget	2008			2009		
	KB	BO-433	Totaal	BO-433	KB	Totaal
	60	50	110	75	65	140
	NB het BO-433 project is aangevraagd voor twee jaar (50 k€ 2008 en 75 k€ 2009)					
In 2008 is het KB7 budget verdeeld over PPO-AGV (40 k€) en ASG (20 k€), in 2009 is de verdeling k€ 50 voor PPO en k€ 15 voor ASG. Het BO-433 budget wordt voor een belangrijk deel door LEI ingevuld.						
Doelstelling	<p>Ten opzichte van 2008 is de doelstelling van het project aangescherpt. De eerste doelstelling is om de potenties van gezamenlijk ondernemerschap in de agrarische sector zichtbaar te maken: Wordt Samen Ondernemen een belangrijke trend en waarom wel/niet?</p> <p>De tweede doelstelling is het beantwoorden van de vraag: Hoe doe je het goed? Wat is er nodig om goed Samen te Ondernemen?</p> <p>De derde doelstelling is het identificeren van de beleids- en kennisvragen rond Samen Ondernemen.</p>					
Achtergrond/aanleiding	<p>Samenwerking, zowel horizontaal als verticaal, staat sterk in de belangstelling bij beleid en onderzoek, getuige de vele projecten op dit terrein. Echter, met name verdergaande horizontale samenwerking blijft beperkt tot enkele voorbeelden, die in een aantal gevallen na korte of langere tijd ook weer uit elkaar vallen.</p> <p>Opvallend is echter dat beleid en onderzoek samenwerking rationeel benaderen. Het projectplan van dit project in 2008 is daar ook een voorbeeld van: De stelling dat het geheel van de ondernemerscompetenties in een samenwerkingsverband meer is dan de som der delen wijst op een logische benadering. Ook het idee van schaalvergroting door samenwerking (economies of scale) is een vaak gehoorde gedachte die uitgaat van een economische logica.</p> <p>Echter, uit de eerste fase van het project werd heel snel duidelijk dat het menselijke aspect bij Samen Ondernemen zorgt voor een ander soort logica. Argumenten als ondernemersvrijheid en de continuïteit van het familiebedrijf wegen vaak veel zwaarder dan eventueel economisch voordeel.</p> <p>Ondanks dat zijn er toch voorbeelden van gezamenlijke ondernemingen in de praktijk. De indruk bestaat dat het menselijke aspect ook bij deze ondernemingen een dominante rol speelt bij het succes of eventueel mislukken.</p>					
Probleemstelling	Gezien bovenstaande achtergrond van het project komt de gedachte boven dat een gezamenlijke onderneming helemaal niet zo logisch is als het lijkt. Is het aannemelijk dat er in de toekomst steeds meer gezamenlijke ondernemingen ontstaan, of vinden ondernemers toch andere wegen om					

	<p>hun doelen te bereiken?</p> <p>Het tweede wat prominent aandacht vraagt is het menselijke aspect binnen de gezamenlijke onderneming. Hoe doe je het goed, wat is er, met name voor dit aspect, nodig om goed samen te ondernemen? Deze vraag is allereerst relevant voor ondernemers zelf, maar ook voor adviespartijen, kennisorganisaties en overheden.</p>
Activiteiten	<p>In 2008 is de projectdoelstelling en afbakening opnieuw vastgesteld. Er is gekozen voor een beperking tot Gezamenlijke Ondernemingen, dus ondernemingen waarbinnen meerdere ondernemers actief zijn (inbreng van productiemiddelen en uitvoering van ondernemerstaken). Deze onderneming moet tenminste primaire productieactiviteiten hebben. Daarmee vallen af :</p> <ul style="list-style-type: none"> coöperaties aandeelhoudersconstructies met één ondernemer en meerdere aandeelhouders samenwerking op één aspect (telersverenigingen) <p>Verder is gekozen om tijdelijke samenwerkingsverbanden in de context van bedrijfsovername buiten beschouwing te laten.</p> <p>De eerste fase (2008) bestaat uit een inventarisatie van argumenten voor en tegen de stelling dat de gezamenlijke onderneming de toekomst heeft. Deze inventarisatie bestaat uit een brainstorm binnen het projectteam en een aantal gesprekken met ondernemers.</p> <p>De tweede fase (2008/2009) bestaat uit een inventarisatie van succes- en faalfactoren van de gezamenlijke onderneming. In 2008 wordt in de gesprekken met ondernemers een eerste inventarisatie gedaan. In 2009 wordt dit verder uitgewerkt aan de hand van een aantal praktijkvoorbeelden.</p> <p>De derde fase (2009) betreft een verbreding van de eerste twee fasen via een brede enquête onder gezamenlijke ondernemingen in diverse sectoren, waarmee de resultaten worden getoetst.</p> <p>De laatste fase (eind 2009) is een synthese van de eerdere fasen , bedoeld om conclusies en aanbevelingen voor ondernemers, kennis- en adviespartijen, overheden en eventuele andere relevante partijen te formuleren.</p> <p>NB in 2009 wordt ook samengewerkt met Wageningen International. De gezamenlijke onderneming blijkt als concept ook interessant in internationale context. In 2009 wil Wageningen International in afstemming met dit project de vertaalslag maken naar een projectplan voor een gezamenlijke onderneming in Afrika. Dit levert ook een toetsing op van de resultaten in internationaal perspectief.</p>
Output	<p>Tenminste:</p> <ul style="list-style-type: none"> 3 deelrapportages (activiteit 1, activ. 2+3+4, activ. 5, Nederlands met EN summary) 1 wetenschappelijke publicatie (Engelstalig)
Markt	<p>Onderzoek: Ondernemerschap, Competentiestudies, Educatie (binnen en buiten Wageningen UR)</p> <p>Beleid: Ministerie van LNV en EZ, provincies, EU</p> <p>Sector: Sectororganisaties, agrarische ondernemingen</p> <p>Onderwijs & Training: Agrarische opleidingscentra, WUR-Agrocenter, cursusaanbieders</p>

Wetenschappelijke relevantie	<p>Zoals gezegd hebben onderzoekers (en hun opdrachtgevers) een wat eenzijdige benadering vanuit een logische, bedrijfskundige insteek. Het is daarom zinvol om een breder beeld te schetsen van Samen Ondernemen, met ruime aandacht voor het menselijke aspect (waaronder de competenties).</p> <p>In de tweede plaats: Veel wetenschappelijk onderzoek richt zich op individuele competenties van agrarische ondernemers, o.a. in analyse en training. Dit lijkt ons echter niet altijd recht te doen aan de werkelijkheid. Het perspectief van collectieve competenties kan helpen bij het ontwikkelen van een nieuw analysekader en van een nieuw type training en opleiding en helpt voor beleid en onderzoek om ondernemers adequater te benaderen en de faciliteren.</p>
Economische en maatschappelijke relevantie	<p>De ontwikkeling van excellente ondernemingen in de agrarische sector is wellicht een antwoord op de transitie in markt en samenleving. Deze ondernemingen zijn door hun excellentie op meerdere terreinen in staat zich tot een duurzame onderneming te ontwikkelen en aan de wensen en eisen van markt en maatschappij te voldoen. Economisch gezien kunnen dergelijke ondernemingen gezien worden als de dragers van de agrarische sector en van het platteland. Inzicht in deze ondernemingsvormen en hoe competenties zich ontwikkelen kan stakeholders helpen om beter in te spelen op de kenmerken van deze ondernemingen en tevens om de ontwikkeling ervan te stimuleren.</p> <p>Maatschappelijk gezien zijn dergelijke ondernemingen wellicht het beste in staat om aan meervoudige doelen en wensen vorm te geven. Inzicht in deze ondernemingen kan overheden en maatschappelijke organisaties helpen om bij deze ontwikkelingen aan te sluiten, maar ook om ze actief te stimuleren en te faciliteren. Deze kennis kan vervolgens beschikbaar worden gesteld van 'het peloton' van ondernemers in de agrarische sector. Zij moeten de vragen beantwoorden: Wie ben ik; Wat wil ik bereiken met mijn bedrijf; Kan ik dat alleen of lukt dat samen met anderen beter; Hoe kan ik daar dan invulling aan geven.</p>
Expertise	Onderzoekers ontwikkelen samen expertise op het gebied van ondernemerschap, competenties, competentieontwikkeling en sector kennis.
Samenwerking / ontwikkeling	Samenwerking met leerstoelgroep ECS, Prof. Wim Hulsink (EUR –WUR) en eventueel inschakeling van studenten voor uitvoering en analyse.
Bijdrage aan KB-thema	Inzicht in de ontwikkelingen van het ondernemerschap op agrarische bedrijven om mee te gaan in de transitie naar een duurzame landbouw.
Risico-analyse	<p>Er zijn een aantal risico's te benoemen voor het tijdig en/of succesvol afronden van het project:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ondernemers of andere gesprekspartners werken niet mee aan de gesprekken, vanwege weersomstandigheden of seizoensdrukke, vanwege gevoeligheden (m.n. als het samenwerkingsverband moeite heeft met de onderlinge samenwerking); - de geplande enquête levert te weinig respons op - lessen uit 'mislukte' samenwerkingsverbanden blijven buiten beeld, omdat betrokkenen niet mee willen werken of een heel subjectief beeld schetsen van 'waarom het misging'.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	De projectleiding is in handen van Pieter de Wolf (PPO-AGV) en Jos Verstegen (LEI/ECS), waarbij Pieter de Wolf verantwoordelijk is voor de verantwoording naar KB7 en Jos Verstegen naar BO-433. In het
--------------------	---

	projectteam nemen daarnaast ook deel: Jelle Zijlstra (ASG), Ruud van der Meer (LEI) en Bartold van der Waal (PPO). Dit projectteam is gezamenlijk verantwoordelijk voor de onderzoeksopzet en uitvoering. Daartoe worden regelmatig gezamenlijke overlegmomenten georganiseerd.
Go/no-go momenten	NVT

FINANCIEN

Begrote kosten	Activiteit	2008	2009
	1. Definities en afbakening	40	
	2. Fase 1 Voors en tegens Samen Ondernemen	40	10
	3. Fase 2 Succes- en faalfactoren	20	40
	4. Fase 3 Verbreding en toetsing		40
	5. Fase 4 Synthese		30
	6. Communicatie	10	20
	totaal	110	140
Financiering		KB7	BO-03-02
		PPO	ASG
	2008	40	20
	2009	50	15
	totaal	110	35
Inspanning (personen)	5 leden van het projectteam en incidenteel andere collega's als expert (Herman Schoorlemmer, Ron Bergevoet, Ruud van Uffelen)		
Inspanning (uren)	Uitgangspunt: 5% materiële kosten en gemiddeld tarief van € 800 per dag. 2008: 131 dagen = 1045 uur 2009: 166 dagen = 1330 uur		
Verwachte omzet	<p>door de expertiseontwikkeling, de contacten met ondernemers binnen en buiten de agrarische sector en communicatie met opdrachtgevers, wetenschappers en andere relevante partijen verwachten we dat Wageningen UR meer omzet realiseert op het thema ondernemerschap, enerzijds door onderzoeksprojecten (LNV, EU) en anderzijds via opdrachten uit het bedrijfsleven (bijvoorbeeld via eventuele nieuwe Agrocenter trainingen). Een concrete schatting op langere termijn is hiervan nog moeilijk te geven.</p> <p>Op kortere termijn (2008/2009) zijn er echter al een paar voorbeelden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - KIGO project Samenwerking als Kans voor Ondernemers (220 k€, 2008-2009) - LNV-BO-03-02 project Horizontale en verticale samenwerking (200 k€, 2009/2010) <p>Daarnaast was PPO de afgelopen jaren (2006-2009) penvoerder van het Transforum project De Sjalon, een innovatieve gezamenlijke onderneming in de akkerbouw (www.desjalon.nl). Verwachting is dat er meer van dergelijke projecten volgen.</p> <p>Tot slot: Samen ondernemen is ook internationaal een interessant thema. Uit contacten met Wageningen International blijkt dat een gezamenlijke onderneming perspectief kan hebben in ontwikkelingseconomieën. Er zijn eerste ideeën om in 2009 en 2010 dit thema op te pakken in een gezamenlijk project, op basis van de afstemming tussen een project van Wageningen International en onderhavig project.</p>		

SAMENVATTING IN HET ENGELS

<u>Project title</u>	Team Competencies: Is a team more than the sum of the individuals?
<u>Summary of research problem, output, scientific relevance, market</u>	<p>Cooperation between primary businesses or in the supply chain is a hot topic for policy makers and research. Rationally, such cooperation has several organisational and financial advantages. However, in practice farmers are mentioning very different arguments, like (the loss of) entrepreneurial independency and (the end of) family continuity. The project will give a wider view on the pros and contras of horizontal cooperation, with special attention to the 'human' side.</p> <p>Second, the human side seems to be crucial for the success of a cooperation. The project will identify success- and failure factors of cooperation and also the 'white spots' for policy, advisory and research. This will lead to some general conclusions, policy implications and new research topics. And because of the other finances (LNV-BO), recommendations for farmers and policy makers are also formulated.</p>

Titel project	Systeemanalyse ten bate van ontwerp houderijsystemen
Projectleider	Karel de Greef
Deelnemende onderzoekers	Karel de Greef, Bram Bos, 2*WU
Trekkende Business Unit	ASG-Veehouderij
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Methoden van leren voor netwerkprogramma's en systeeminnovatie
Participerende sciences groups	ASG, departement Dierwetenschappen
Looptijd project	2009-2010
Budget	2009: 20 (20KB); 2010 idem
Doelstelling	Ontwikkeling van een 'huisstijl' systeemanalyse ten bate van houderijontwerpen

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>RIO (Reflexief Interactief Ontwerpen) projecten zijn gericht op bijdragen aan systeeminnovatie en richten zich veelal op het ontwerpen van veehouderijsystemen in hun bredere context. Dit vereist telkens een grondige analyse van de bestaande systemen, zowel op de harde als de zachte eigenschappen.</p> <p>In diverse projecten is ervaring opgedaan met een aantal manieren om deze analyse vorm te geven, maar het is nog niet gelukt om in deze variëteit hiervoor een best-passende reeds gecodificeerde methode te identificeren dan wel te ontwikkelen. Dit vindt onder meer zijn grond in de koppeling die in RIO wordt gelegd met de aanpak van methodisch ontwerpen: gezocht wordt naar een systeemanalyse die in structurele zin past bij het werken vanuit functies en eisen, en aanknopingspunten biedt voor methodisch ontwerpen op hoger schaalniveau. Als hier expliciet aandacht aan wordt besteed, kan er een bewuste keuze gemaakt worden voor een 'stijl van het huis' die goed passend is bij de RIO-aanpak en voor de groeiende ontwerp-opdrachtenportefeuille.</p>
Probleemstelling	<p>Er is geen breed toepasbare werkwijze van systeemanalyse die 1 op 1 toepasbaar is binnen de lopende en voorziene houderijontwerptrajecten. Bestaande methodieken kennen grote variëteit van invalshoeken, en sluiten niet goed aan op de methodische ontwerpbenadering in RIO.</p>
Activiteiten	<p>1e helft 2009 Quick scan toegepaste methoden in de omgeving (peers in EU, andere groepen bij WUR (Plant, WI), DRIFT, eigen projecten) Literatuurinventarisatie van bestaande concepten en benaderingen (zoals bv ANT, Soft Systems Analysis, Activity Theory) Match tussen 1) en 2) maken en (via invliegen van ervaren toepasser) toepassen op enkele reële RIO casussen.</p> <p>2e helft 2009: Toepassen op twee lopende / op te starten RIO-projecten December 2009 – jan2010: evaluatie van gebruik en rapporteren & codificeren van de gepleegde aanpassingen Restant 2010: uitbouwen van toepassing op 'harde' systemen naar 'zachte' systemen</p>
Output	<p>Markt: exposure dat de RIO-benadering goed is in het 'in beeld krijgen van systemen en systeemfouten/eigenaardigheden'</p> <p>Wetenschap: niet in te schatten</p> <p>Expertise-ontwikkeling (inclusief vaardigheden): Bij slagen kan de systeemanalysemethode een deel van de beproefde RIO-toolkit worden (vergelijkbaar met keuze voor methodisch ontwerpen in het eerste RIO-traject in 2001). Dit zou betekenen dat onderzoekers in RIO-</p>

	trajecten waardevoller geworden zijn in het 'aanpakken' van systeeminnovatieprojecten
Markt	Verrijking van de RIO-portefeuille (vergelijk belofte Methodisch Ontwerpen)
Wetenschappelijke relevantie	Koppeling tussen systeemanalyse en ontwerpbenadering is missing link in transitieliteratuur (vgl Rotmans)
Economische en maatschappelijke relevantie	Sterkere systeeminnovatieprojecten, omdat op termijn beter ingezoomd kan worden op de essentiële systeemeigenschappen.
Expertise	Zie Expertise-ontwikkeling: Bij slagen kan de systeemanalysemethode een deel van de beproefde RIO-toolkit worden (vergelijkbaar met keuze voor methodisch ontwerpen in het eerste RIO-traject in 2001). Dit zou betekenen dat onderzoekers in RIO-trajecten waardevoller geworden zijn in het 'aanpakken' van systeeminnovatieprojecten
Samenwerking / ontwikkeling	Voorzien is dat nauw samengewerkt wordt met de groep Dierlijke Productiesystemen. Systeemanalyse is hun core business, maar hun daadwerkelijke toolkit beperkt zich vrij sterk tot kwantificering van milieupacts via LCA. Hier is dus sprake van synergie tussen CRO en WU. Samenwerking wordt nagestreefd met INRA (Cerf, Triomphe; Activity Theory, Co-design)
Bijdrage aan KB-thema	Methoden van leren voor netwerkprogramma's en systeeminnovatie
Risico-analyse	Voorwaarden: beschikbaarheid van collega's bij WU Externe factoren: het project is vooral haalbaar als er in de tweede helft van 2009 voldoende projectmateriaal is om methoden op toe te passen. Dat is momenteel wel voorzien. Internationaal: niet in beeld

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	2 onderzoekers ASG, 2 docenten WU. Begeleiding door kernteam RIO
Go/no-go momenten	Eind 2009/begin 2010: is er een methode die toepasbaar is en geschikt om de sprong naar ook zachte systemen te maken?

FINANCIEN

<u>Begrote kosten</u>	2009: 20k€ arbeid ASG; 2010 idem
<u>Financiering</u>	Volledig KB7, universiteit uit reguliere middelen, casussen uit RIO (BO) budgetten
<u>Inspanning (personen)</u>	~4
<u>Inspanning (uren)</u>	2*175
<u>Verwachte omzet</u>	2009: 20k€; 2010 idem

SAMENVATTING IN HET ENGELS

<u>Project title</u>	System analysis tools for RIO-husbandry design activities
<u>Summary of research problem, output, scientific relevance, market</u>	The RIO-methodology is a proven tool in systems innovation trajectories. However, a method of choice for the systems analysis activities is still lacking. Existing methods will be identified and the most promising methods will be tested within running RIO-activities. Aim is to acquire / develop a proven (portfolio of) method(s) that have added value to the design activities and that fit in the multi-actor-multi-level RIO-ambitions. In the second year, a jump is foreseen from a merely technical approach to also soft systems. The scientific ambition is to fill the gap between systems analysis and design approaches in transition literature. Improvement of competences in this field is seen as a strategic position in the EU-FP7/8 research market.

Titel project	De multi-regime problematiek bij sectoroverschrijdende systeeminnovaties
Projectleider	Francisca Caron-Flinterman
Deelnemende onderzoekers	Daniël de Jong, Boelie Elzen (beoogd), Han Wiskerke (beoogd)
Trekkende Business Unit	ASG
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Het project past binnen de programma's Methoden van leren voor netwerkprogramma's en systeeminnovatie Transitiekunde en transitiekennis
Participerende sciences groups	ASG, SSG (beoogd)
Looptijd project	2009-2010
Budget	25 k€
Doelstelling	Het doel van dit project is het vergroten van inzicht in hoe om te gaan met hindernissen op regimeniveau bij sectoroverschrijdende systeeminnovaties en hoe optimale afstemming tussen verschillende sectoren te bevorderen. Hiertoe wordt een specifieke vorm van multifunctionele landbouw met haar kansen en ervaren hindernissen op regimeniveau als casus gekozen.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	Een van de systeeminnovaties waarmee LNV wil bijdragen aan de verduurzaming van de landbouw, is het stimuleren van de verdere ontwikkeling en toepassing van multifunctionele landbouw. Op dit moment wordt onderzoek en beleid rondom multifunctionele landbouw vooral vanuit de agrarische sector benaderd en vormgegeven, hoewel het vormen van sectoroverschrijdend ondernemerschap betreft die veel bij te dragen hebben aan andere sectoren (waaronder zorg, ruimtelijke ordening, voeding, educatie). Tegelijkertijd ondervinden multifunctionele ondernemers, juist vanwege de overschrijding van sectoren, veel hindernissen die te maken hebben met de weerbarstigheid van regimes (regelgeving, procedures, inbedding, cultuur, enz.) binnen die andere sectoren.
Probleemstelling	Het wegnemen of kanaliseren van sectoroverschrijdende hindernissen impliceert werk binnen meerdere –elkaar vreemde– regimes, door ondernemers die deze regimes ook meestal niet van binnenuit kennen. Verondersteld wordt dat deze hindernissen alleen geïdentificeerd en weggenomen kunnen worden door reflexief werken en interactief leren van zowel de trekkende ondernemers, de betrokken stakeholders binnen andere regimes als de (potentiële) eindgebruikers. In deze studie wordt onderzocht welke strategieën van identificatie en interactief leren werden en worden gevolgd in een specifieke casus en hoe succesvol die strategieën waren/zijn. Tevens wordt een aantal nieuwe werkvormen in de praktijk uitgetest.
Activiteiten	Deskstudie Interviews met betrokken stakeholders Keuze voor specifieke casus Interactieve bijeenkomsten Analyse, verwerking en communicatie
Output	De resultaten zijn: Identificatie van de specifieke systeeminnovatieve problematiek in sectoroverschrijdend ondernemerschap Inventarisatie van gebruikte methoden en middelen om deze problematiek aan te pakken, en hun succes of falen Toetsing van een aantal nieuwe werkvormen in de concrete casus Een en ander wordt vastgelegd in: Wetenschappelijke publicatie

	Zo mogelijk: (bijdragen aan) onderzoeksagenda t.b.v. ondersteuning systeeminnovaties multifunctionele landbouw:
Markt	Taskforce Multifunctionele Landbouw Lokale (VNG), regionale (IPO) en landelijke overheden (LNV, VROM, VWS, OCW) Andere stakeholders binnen de multifunctionele landbouw (zorgverzekeraars, inspecties, etc.)
Wetenschappelijke relevantie	Inhoudelijk: het beoogde onderzoek genereert kennis rondom de specifieke systeeminnovatieve problematiek in sectoroverschrijdend ondernemerschap. De problematiek van multi-regime werk is nog betrekkelijk nieuw. Methodisch: het beoogde onderzoek biedt handreikingen voor werken in en aan verschillende 'werelden' in een systeeminnovatieve context. Deze handreikingen zijn nog zeer schaars
Economische en maatschappelijke relevantie	Het onderzoek is relevant voor alle nieuwe sectoroverschrijdende ontwikkelingen in onze huidige maatschappij en in het bijzonder voor de multifunctionele landbouw. Door het faciliteren van de verdere professionalisering en inbedding van deze multifunctionele landbouw wordt indirect ook bijgedragen aan deze vorm van verduurzaming binnen de landbouw.
Expertise	Het onderzoek draagt bij aan de conceptualisering en verdieping van de kennis rondom multifunctionele landbouw en sectoroverschrijdende systeeminnovaties in het algemeen.
Samenwerking / ontwikkeling	Het onderzoek zal in belangrijke mate aansluiten bij verschillende onderzoeksprojecten uit het BO-09-007 thema Multifunctionele Bedrijfssystemen (onder andere de projecten Praktijkstages, Maatschappelijke risico's, Potentie van nieuwe multifunctionele sectoren, Nieuwe financieringsstructuren, Stadslandbouw) en bij KB4 onderzoek (en, indien gegund, door ZonMw gefinancierd onderzoek) rondom de professionalisering en inbedding van zorglandbouw.
Bijdrage aan KB-thema	Binnen het project wordt de kennis over systeeminnovaties verder verdiept, met een nadruk op de specifieke problemen binnen sectoroverschrijdende multi-regime systeeminnovaties. Daarnaast wordt gewerkt aan het identificeren en ontwikkelen van methoden voor interactief leren binnen dergelijke systeeminnovaties.
Risico-analyse	Het opstarten van het project is afhankelijk van de bereidheid van verschillende stakeholders om te participeren door middel van interviews en/of in bijeenkomsten. Omdat de maatschappelijke meerwaarde van de verschillende vormen van multifunctionele landbouw steeds breder wordt erkend, wordt het risico dat stakeholders niet mee willen doen klein geacht.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectgroep
Go/no-go momenten	Te bepalen in plan van aanpak

FINANCIEN

Begrote kosten	25 k€
Financiering	25 k€
Inspanning (personen)	1 onderzoeker
Inspanning (uren)	175
Verwachte omzet	25 k€

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Multi-regime problems in cross sector enterprises
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	<p>Entrepreneurs in multifunctional agriculture, thus crossing boundaries between societal sectors within their enterprise, often face problems that are related to the incongruence of regimes in different sectors. This study aims to explore what processes of identification and interactive learning have contributed or contribute to solving those problems and in what way. New methods will be tested in practice.</p> <p>The results of the study involves the identification of specific multi-regime problems in cross sector enterprises and the exploration and testing of methods to tackle these problems. The concrete outputs will involve a scientific publication, a brochure and, if possible, a research agenda on system innovations in multifunctional agriculture.</p> <p>The scientific relevance of this study entails the generation of knowledge on system innovation related problems in cross sector entrepreneurship. Research on this topic is rather new. In addition the study offers some practical clues for addressing and tackling these problems.</p> <p>The market will consist of multifunctional entrepreneurs, policy makers, other relevant stakeholders and end-users.</p>

Titel project	Strategieën voor Verankering
Projectleider	B. Elzen
Deelnemende onderzoekers	B. Elzen
Trekkende Business Unit	ASG Veehouderij
KB-Thema	KB-7
Programma binnen KB-thema	Methoden van leren voor netwerkprogramma's en systeeminnovatie
Participerende sciences groups	Animal Sciences Group
Looptijd project	1 jan – 31 dec 2009
Budget	30 k€
Doelstelling	In een eerder KB7-project (2008) is een typologie ontwikkeld van verschillende vormen van verankering. Er bestaat echter nog nauwelijks kennis over hoe deze vormen van verankeringen kunnen worden bevorderd danwel hoe deze weer verbroken kunnen worden. Dit project wil meer inzicht bieden in 'strategieën voor verankering'.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>In een eerder project (dat heeft geresulteerd in een artikel)¹ is een eerste aanzet gegeven voor een 'theorie van verankering'. Verankering beschrijft hoe projectresultaten 'doorwerken' en gekoppeld kunnen raken aan ontwikkelingen op het niveau van een bestaand systeem. Verankering is daarmee een cruciale stap voor projecten die zich richten op het bijdragen aan systeeminnovatie zoals een breed scala aan projecten die worden uitgevoerd door ASG/WUR.</p> <p>Een aantal belangrijke bevindingen uit het eerdere onderzoek (zoals beschreven in het artikel) zijn:</p> <p>Verankering is geen 'ja/nee' kwestie. Er is sprake van graden van verankering en verankering kan ook weer verbroken worden.</p> <p>Er kunnen verschillende dimensies van verankering worden onderscheiden, t.w. technologische, netwerk en institutionele verankering.</p> <p>Dit eerdere onderzoek biedt daarmee belangrijke nuanceringsaan in het denken over verankering en roept daarmee nieuwe vragen op die zowel wetenschappelijk als maatschappelijk relevant zijn.</p> <p>1) Elzen, B., C. Leeuwis, B van Mierlo. (2008). "Anchorage of Innovations: Assessing Dutch efforts to use the greenhouse effect as an energy source". (subm. to Research Policy)</p>
Probleemstelling	In een eerder project is een typologie ontwikkeld van verschillende vormen van verankering. Er bestaat echter nog nauwelijks kennis over hoe deze vormen van verankeringen kunnen worden bevorderd danwel hoe deze weer verbroken kunnen worden. Dit project wil meer inzicht bieden in 'strategieën voor verankering'.
Activiteiten	<p>Door gebruik te maken van beschikbare evaluaties van projecten (BO-07) en programma's aangevuld met interviews met sleutelactoren nagaan wat succesvolle acties zijn gebleken mbt verschillende vormen van verankering. Het 'volgen' van een aantal in 2009 lopende projecten waarin verankering een centraal element is (kandidaten zijn door ASG uitgevoerde RIO projecten; een project over verankering van 'energygrids' in Zuid Holland ingediend bij de provincie door WUR-glas; over deze laatste is contact gelegd met Ir. Tycho Vermeulen van WUR-glas)</p> <p>Op basis van hetzelfde materiaal nagaan hoe verankering weer verbroken kan raken.</p> <p>Bespreking, toetsing en verrijking van bevindingen met projectleiders van lopende projecten</p> <p>Vastleggen van de bevindingen in een ASG-rapport.</p>

	Indien de bevindingen van voldoende wetenschappelijke kwaliteit zijn een wetenschappelijk artikel schrijven.
Output	Rapport met Operationalisering eerder ontwikkeld theoretisch kader voor verankering naar 'strategieën voor bevorderen verankering' (bijv. aard interventie, type project, karakteristieken van het systeem waarbij men poogt aan te haken) Beschrijving gekozen aanpak van inventarisatie en toetsing Weergave van succesvolle vormen van en voorwaarden voor verankering (geplaatst binnen theoretisch kader). Weergave 'bedreigingen voor verankering' (hoe het weer kan worden opgebroken) Samenvatting met aanbevelingen voor het bevorderen van verankering.
Markt	De orderportefeuille van ASG-veehouderij bestaat uit een steeds groter deel uit systeeminnovatieve projecten (o.m BO-07, Bsik) en andere interactieve kennisarrangementen (Koe en wij, Melkveeacademie, Netwerken). In 2007 betreft dit naar schatting 4 M€. Voor de komende jaren wordt een uitbreiding van deze vorm van onderzoek verwacht naar 6 M€ in 2009 verwacht.
Wetenschappelijke relevantie	Niet tegenstaande de forse inzet op systeeminnovatief onderzoek in Nederland is er nauwelijks wetenschappelijke theorievorming over 'voorwaarden voor verankering' voorhanden. Dit project draagt bij tot het vullen van deze leemte.
Economische en maatschappelijke relevantie	Systeeminnovatieve projecten beogen bij te dragen aan duurzame ontwikkeling door meer economische en maatschappelijke waarden te verenigen in productieprocessen. Het kunnen sturen op doorwerking van projecten nadat deze afgesloten zijn (d.w.z. op verankering) is hierbij een belangrijke succesfactor.
Expertise	Expertiseontwikkeling ligt vooral op het terrein van vergroting van inzicht over wat voorwaarden en methoden zijn voor succesvolle verankering.
Samenwerking / ontwikkeling	Samenwerking vwb het theoretisch kader wordt gezocht met KSI en Lsg, BestuurskundeWU.
Bijdrage aan KB-thema	Kennis over transitie wordt binnen WUR deels opgebouwd aan de hand van leren van uitgevoerde systeeminnovatieve projecten.
Risico-analyse	De risico's van dit project zijn beperkt. Het basismateriaal (evaluaties van afgeronde projecten e.d.) is beschikbaar. In een eerder project is een theoretisch kader uitgewerkt. Er is toegang tot een aantal projecten die in 2009 zullen lopen.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	ASG-Veehouderij
Go/no-go momenten	Geen

FINANCIEN

Begrote kosten	30 k€
Financiering	ASG-Veehouderij: 30 k€
Inspanning (personen)	B. Elzen
Inspanning (uren)	250
Verwachte omzet	Systeeminnovatieve projecten bij alleen ASG overschrijden nu reeds de omvang van 5 M€/jaar.

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Strategies for Anchorage
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	Anchorage describes how project results can link to existing systems to start a process of transformation of the system (system innovation). In an earlier project the foundations were laid for a 'theory of anchorage' (submitted for publication). One of the main findings is that it is useful to

	<p>distinguish different dimensions of anchorage, notably technical, network and institutional.</p> <p>Building on these earlier result this project focusses on strategies to stimulate anchorage. To this end existing evaluations of various projects (BO-07) will be analysed wich will be supplemented by interviews with key actors to study which strategies have been more or less successful to stimulate the different forms of anchorage. Furthermore we will 'follow' a number of ongoing projects in 2009 in which anchorage is a central issue. We will also analyse how anchorage may be broken again.</p> <p>The output will be a report in which the theoretical framework developed before will be further elaborated to include strategies for anchorage (e.g. addressing the type of intervention, type of project, characteristics of the system with which links are sought). It will discribe successful forms and conditions for anchorage and 'threats' for anchorage (that may result in a break of an earlier established anchorage). It will end with recommendations for programme and project leaders on how to stimulate anchorage.</p> <p>Concerning scientific relevance, although there are many system innovations programmes in various sectors in the Netherlands there is hardly any scientific underpinning of how to stimulate anchorage. This project contributes to filling that void.</p> <p>This large number of programmes (in which WUR has also a large share) also underscores the market relevance since a better understanding of processes of anchorage can contribute significantly to the effectiveness of such programmes to stimulate system innovations.</p>
--	--

Titel project	Leren van praktijkinitiatieven voor systeeminnovatie
Projectleider	B. Elzen
Deelnemende onderzoekers	B. Elzen
Trekkende Business Unit	ASG Veehouderij
KB-Thema	KB-7
Programma binnen KB-thema	Methoden van leren voor netwerkprogramma's en systeeminnovatie
Participerende sciences groups	Animal Sciences Group
Looptijd project	1 jan – 31 dec 2009
Budget	30 k€
Doelstelling	Ontwikkelen synergie tussen 'top down' (vanuit het onderzoek) en 'bottom up' (vanuit de praktijk) activiteiten ter bevordering van een transitie naar een duurzame agrosector.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>Historische systeeminnovaties zijn in de regel 'bottom-up' ontstaan. De drijvende kracht is een continu proces van vernieuwing door praktijkactoren waarbij het leeuwendeel van de innovaties na enige tijd weer verdwijnt maar waarbij sommige (na verdere ontwikkeling of koppeling met andere ontwikkelingen) tot een transitie leiden. Een dergelijk bottom-up proces van continue 'praktijkinitiatieven' vindt ook nu plaats in de agrosector. Tegelijkertijd vindt vanuit de maatschappelijke urgentie een 'top-down' proces plaats. Hierbij worden vanuit een analyse van de niet-duurzame karakteristieken van diverse domeinen (veeteelt, landbouw) mogelijkheden onderzocht van 'hoe het anders zou kunnen' (bijv. door ontwikkeling toekomstvisies) en worden vervolgens projecten opgestart om te onderzoeken hoe die visies gerealiseerd zouden kunnen worden. Deze 'top-down' en 'bottom-up' processen zijn grotendeels van elkaar gescheiden. Vanuit het oogpunt van het willen bevorderen van systeeminnovatie is dit inefficiënt omdat ook sommige praktijkinitiatieven ('bottom-up' proces) daaraan kunnen (en zullen!) bijdragen. Dat geldt echter niet voor alle praktijkinitiatieven – sommige zullen eerder het bestaande systeem versterken dan dat wezenlijk veranderen.</p>
Probleemstelling	<p>'Bottom-up' (praktijkinitiatieven) en 'top-down' (vanuit systeeminnovatieve ambitie) gedreven innovatie processen zijn grotendeels van elkaar gescheiden terwijl ook praktijkinitiatieven een bijdrage aan syteeminnovatie kunnen leveren. Dat leidt tot een tweeledige vraag: (1) hoe kan worden vastgesteld welke praktijkinitiatieven een bijdrage zouden kunnen leveren aan systeeminnovatie en (2) hoe kan synergie tussen de 'bottom-up' en de 'top-down' benadering worden bevorderd?</p>
Activiteiten	<p>Uitwerken theoretisch kader voor systeeminnovatie waarin 'top-down' en 'bottom-up' aan elkaar gerelateerd worden. Dat kan vrij eenvoudig door het zgn. 'Multi-Level Perspectief' op Transities (van Geels et al.) als startpunt te nemen.</p> <p>Voor een aantal sectoren, waarop binnen de WUR systeeminnovatieprogramma's lopen, door deskresearch en interviews met cruciale stakeholders (via sneeuwbalmethode) nagaan welke praktijkinitiatieven er lopen. (1e ingang via Dr. José Vogelesang, projectleider koepelproject systeeminnovatie)</p> <p>Met project- en/of programmaleiders binnen die programma's bespreken welke van die praktijkinitiatieven een 'systeeminnovatieve belofte' hebben. In interactie met hen verkennen hoe de systeeminnovatieprogramma's en de praktijkinitiatieven elkaar zouden kunnen versterken.</p> <p>In interactie met hen nagaan welke belemmeringen en kansen er zijn om een dergelijke synergie tot stand te brengen.</p>

	Bevindingen over diverse sectoren heen uitwerken tot een algemene benadering voor het combineren van 'bottom-up' en 'top-down' benaderingen Concept bevindingen bespreken binnen de koepel systeeminnovatieprogramma's en daarna finale versie maken.
Output	Rapport met Uitwerking theoretisch kader Beschrijving gekozen aanpak Weergave van kansen en belemmeringen voor het bereiken van synergie tussen 'top-down' en 'bottom-up' voor de verschillende onderzochte sectoren' Integreren en uitwerking tot een algemene benadering. Samenvatting met aanbevelingen voor het realiseren van synergie.
Markt	De Systeeminnovatieprogramma's vormen een aanzienlijk deel van het totale WUR budget. Door het 'slim aanhaken' bij praktijkinitiatieven kan de efficiëntie van inzet van middelen en de kwaliteit van resultaten aanmerkelijk worden verhoogd.
Wetenschappelijke relevantie	Benaderingen voor het uitlokken van systeeminnovaties (zoals 'transitiemanagement', SNM) hebben geen aandacht voor 'bottom-up' innovaties terwijl transitie in het verleden juist daardoor op gang zijn gebracht. Er ontbreekt een 'experimenteer- en leerbenadering' die top-down en bottom-up combineert. Dit project wil die leemte opvullen.
Economische en maatschappelijke relevantie	Systeeminnovatieve projecten beogen bij te dragen aan duurzame ontwikkeling. Door de vanuit het onderzoek gebruikelijke 'top-down' benadering te combineren met de 'bottom-up' benadering vanuit de praktijk kan de effectiviteit daarvan worden verhoogd.
Expertise	Expertiseontwikkeling ligt vooral op het terrein van vergroting van inzicht over het 'slim gebruik maken' van praktijkinitiatieven in systeeminnovatieprogramma's en -projecten.
Samenwerking / ontwikkeling	Samenwerking vwb het theoretisch kader wordt gezocht met KSI.
Bijdrage aan KB-thema	Koppelen van twee 'aanvliegroutes' naar systeeminnovatie die in de huidige praktijk veelal gescheiden zijn kan effectiviteit verhogen.
Risico-analyse	De risico's van dit project zijn beperkt. Er ligt een theoretisch kader dat een goed startpunt biedt. De benodigde medewerking van WUR programma- en projectleiders kan worden bevorderd omdat ze een eigen belang hebben bij de resultaten.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	ASG-Veehouderij
Go/no-go momenten	Geen

FINANCIEN

Begrote kosten	30 k€
Financiering	ASG-Veehouderij: 30 k€
Inspanning (personen)	B. Elzen
Inspanning (uren)	250
Verwachte omzet	Systeeminnovatieve projecten bij alleen ASG overschrijden nu reeds de omvang van 5 M€/jaar.

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Learning from practice initiatives for system innovation
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	Historical system innovations have typically developed 'bottom-up' via activities from a variety of stakeholders. Presently, due to a societal urgency to achieve sustainability, a 'top-down' process is also taking place based on research induced initiatives. These top-down and bottom-up processes are largely separate which is inefficient as bottom-up developments can (and will!) also contribute to future system innovations.

	<p>However, not all bottom-up initiatives will make such a contribution as some will reinforce the existing system rather than transform it.</p> <p>This leads to a two-fold question: (1) how to assess which practice initiatives could contribute to system innovation and (2) how to create synergy between top-down and bottom-up initiatives.</p> <p>This project will start by developing an analytical framework in which top-down and bottom-up are related to each other. A good starting point is the so-called 'Multi-Level Perspective developed by Geels et al.</p> <p>Via desk-research and in interaction with programme leaders from WUR system innovation programmes an inventory will be made of practice initiatives in their respective areas. In discussion with them and using the analytical framework an assessment will be made for specific cases how the system innovation programmes and practice initiatives might reinforce one another. This will include an assessment of impeding and stimulating factors to achieve such a synergy.</p> <p>Findings from different sectors will be integrated into a general approach to link bottom-up and top-down initiatives. Initial results will be discussed within the 'koepel system innovation programmes' at WUR before finalisation.</p> <p>The output will be a research report describing the methodology findings, including specific recommendations how to achieve synergy between bottom-up and top-down in concrete projects and programmes.</p> <p>The scientific relevance is that innovation studies typically describe how bottom-up processes have led to past system innovations, that methods to stimulate system innovation (e.g. transition management, strategic niche management) by contrast, emphasise top-down processes but there is a void in linking the two.</p> <p>The market relevance is that a large percentage of the overall WUR budget is going to system innovation programmes and that a 'smart linking' with bottom-up processes could increase the efficiency of the spent budget.</p>
--	---

Titel project	Public Private Partnerships for Governing Transactions in African Agricultural Markets
Projectleider	Hans Nijhoff
Deelnemende onderzoekers	Coordinators: Ted Schrader (producer level); Hans Nijhoff (private sector, PPP level); Jan Helder (LED level); Mirjam Schaap (resource portal); Jim Woodhill: overall coordination of writing/publishing findings.
Trekkende Business Unit	Wageningen International, Value Chains & Markets Group
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Methods of learning in network programs and systems innovation Reflective action research in LNV transitions New framework of evaluation with institutions, governance and knowledge infrastructure Transitiekunde and transition knowledge Professional encounters and (inter) national profiling
Participerende sciences groups	LEI (Andre de Jager, Siemen van Berkum), SSG-Management Studies (Jacques Trienekens, Sietze Vellema), PSG (PPO-AGV – Herman Schoorlemmer)
Looptijd project	2009-2009
Budget	99,000.- Co-funding expected from partners (estimated total: 25-50K). SNV Ethiopia will participate and co-fund in the publication of the book (output 1), while PSO will participate and co-fund the organizing of the international seminar. Discussions with additional partners are planned.
Doelstelling	Develop practical approaches for improved functioning of platforms that enhance the working of African factor, services and commodity markets in the agricultural sector, through innovative collaborative arrangements among stakeholders from public and private sectors and civil society.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>The rise in world food prices, competing claims on food, feed and fuel, and numerous recent policy papers have put agriculture back on the development agenda. With the majority of the poor living in rural areas the agricultural sector, which directly and indirectly employs large portions of rural populations, has the potential to play a crucial role in contributing to poverty reduction. In addition, the development of agricultural markets has the potential of generating important multiplier effects to both the farm and non-farm rural economy. This potential has so far only been partially realized. African agriculture is at the crossroads. Although there is widespread consensus that rural economic development should be market-driven there is also a growing recognition that strong markets need strong governments. Well functioning value chains in agricultural markets are the engine for more efficient production and distribution of food products in Africa. It will also lead to professionalized financial and non-financial activities and result in improved incomes of direct and indirect chain actors involved.</p> <p>Conventionally, Public-private partnerships (PPP's) are understood as either the pooling of resources by public and private actors or the outsourcing of public roles to the private sector. While pooling and outsourcing may provide potential in some agricultural sectors (e.g. research) this conception does not suffice to create breakthroughs in stagnant African agricultural markets. There is a need to go beyond discussions between market fundamentalists and market skeptics towards coordination and complementarities of the roles and interests of different stakeholders. Towards pro-poor PPPs in which the public good meets private investments while stakeholders still pursue their own interests and play their own specific role. This challenge</p>
------------------------	--

	sets the stage for exploring options for innovative collaborative arrangements among stakeholders in pro-poor PPP structures.
Probleemstelling	<p>Agricultural markets in Africa are marked by inefficiencies, leading to low farm-gate prices and high consumer prices. Private entrepreneurs, including farmers, have to face high transaction risks and the related costs to overcome these risks. For many (small) farmers and entrepreneurs the costs and uncertainties refrain them from engaging in production as a business. These transactions risks and resulting market failures explain to a large extent why African agriculture finds itself trapped in stagnation and decline. It also explains why, in times of rising food prices, response by farmers and other rural entrepreneurs is so weak. Why do African producers not produce more? There is a need to look beyond value chains and commodity markets: deficiencies in agricultural input and services markets explain why farmers stay at low production and productivity levels. Marketable surplus is only possible if farmers and entrepreneurs are in the position to make the necessary investments in production and trade.</p> <p>For 2009 the KB7 program will focus on the problem domain of disfunctioning agricultural markets and high transaction risks and related costs. The aim for 2009 is to further develop options for innovative institutional arrangements for better coordination of interventions. That seek to bring stakeholders together for joint analysis, action and learning. As it did in 2008, the program will continue to focus on the role of pro-poor public-private partnerships (PPPs). The specific focus in 2009 is on improved governance of transactions, and on analyzing and defining institutional arrangements that lead to innovative partnership arrangements to overcome transaction failures. Research, cases and publications will zoom in on three types of institutional arrangements: those at organizational, interface and web level.</p>
Activiteiten	<p>The activities in 2009 build on the KB-7 activities and results of 2008: Findings desk research on pro-poor public-private partnerships Field surveys in East Africa, focusing on possible partnerships and success factors Recommendations of expert meetings in the Netherlands, Kenya and Uganda Identification of promising institutional innovations at three levels First outline of a (draft) action-oriented analytical framework Inventory of tools for facilitating multi-stakeholder processes</p> <p>The program will define which institutional arrangements will lead to innovative partnership arrangements for reducing the transaction risks and costs. This leads to the introduction of the broad concept of 'governance of transactions' at three major types of innovative arrangements: those at organizational level (e.g. within a farmers association), at interface level (e.g. between modern retail and groups of producers) and at web level (e.g. coordinated efforts between multiple stakeholders: modern retail, farmers or processors associations, traders, research, NGOs, government, donors).</p> <p>Three main activities:</p> <p>Finalizing / publishing a book (work title 'PPPs for governing transactions in African agricultural markets), focusing on a broad audience of policy makers researchers and development practitioners (North and South). Through KB7 and other work, including self-funded R&D, sufficient material has been gathered. The book will harness the insights (and discuss biases) of different scholarly perspectives on rural economic development, present case</p>

	<p>studies, suggest a basket of options for institutional innovation and building partnerships, introduce an action-oriented analytical framework, suggest tools for facilitating multi-stakeholder processes and conclude with a discussion of policy implications (role of government and development organizations, funding modalities and M&E challenges). During the process of writing and editing, parts of the book will be separately presented and tested, both within and outside WUR</p> <p>By developing an easily retrievable resource portal, the findings will be shared and discussed in an informal network structure. The web-based portal will be set-up as a toolbook / guide for practitioners, presenting a platform containing key discussion topics, case studies, best practices and lessons learned, options for institutional innovation, tools & methods. While editing the book, the structure of the portal will already be in the mind of the authors.</p> <p>Parallel with the first two activities, the program will organize a thought-provoking seminar and a high-profile master class. The overall focus (Partnerships for Governance of Transactions) and findings from activity 1 will form the knowledge base and orient both the seminar and master class, although specific scope and aims will be different.</p> <p>The 2009 program will also link with relevant projects in Africa, such as LNV-BOCI projects in Ethiopia, Kenya and East Africa (all three on chain development), the WUR-DGIS chain action research program (4 countries) and other (action) research activities of WI and WUR in general. Collaboration with the Dutch Development Organization (SNV) in a number of E-African countries will be further strengthened. The seminar will be jointly organized with PSO and AgriProFocus.</p> <p>Specific activities:</p> <p>Finalizing / publishing a book: In the proposed book's first section three forms/levels of institutional innovation are introduced: organization development, interfaces and webs. The first two interfaces are most manageable and are preconditions for the third form: weaving webs of collaborating stakeholders, which is the ultimate challenge. For all three levels, practical options will be suggested. Reflection on the challenges of dealing with the complexity in the agricultural sector, the book will suggest different pathways for establishing agribusiness clusters: bottom-up push strategies with economic initiatives of farmers and SMEs as starting point, and top-down pull strategies with chain leaders at bulking nodes as starting point (processors, exporters, whole-salers, fair trade etc.). Another pathway is the geographic area-based agricultural development, with local governments in a coordinating role.</p> <p>In the book's section on facilitation of multi-stakeholder processes it will present a flexible action-oriented framework, which harnesses insights from different development perspectives. This section will also include an overview of promising tools and methodologies.</p> <p>The book will conclude with a section discussing policy implications and the role of government(s), donors and development organization and local business development services. This section suggests that the institutional perspective on pro-poor market-driven agricultural development requires a probing attitude of development organizations that goes well beyond the traditional logframe-based mode of operation. It looks at the pro-poor PPP approach and its consequences for funding modalities. Finally it'll be argued that an institutional multi-stakeholder approach needs to reconfigure the overall thinking on monitoring, evaluation and accountability and should trigger chain-wide learning processes.</p>
--	--

	<p>Seminar: The tentative title of the seminar is “Market-driven agricultural development: islands of success or seas of change?” Key questions are: Does private sector-led agricultural development programs provide a feasible way out of poverty? What role for large corporations? Can corporate and governmental social responsibility be combined? What has been the impact of the numerous market and chain development programs on poverty reduction? What are the biases? The rationale of the seminar is for the predominantly private agricultural sector, pro-poor solutions are to be created when diverse stakeholders (private and public sector, civil society, donors, development organizations) develop the collective commitment and capacity to turn ideas and plans into action. The seminar will critically discuss the role of government and donors. The seminar will be highly interactive. It will build on the participants' views and experiences as well as on that of high-level international experts. Cases will be used. Participants will have active discussions, work on group assignments, and explore presented case studies by resource persons. The seminar will be based on self-paying participants and co-funded by partners. It will be organized in close cooperation with WUR partners (such as LEI and SSG).</p> <p>Master class: The master class seeks to support business actors and development experts & practitioners with state-of-the-art knowledge and skills for identifying and designing successful market driven agricultural development programs. Participants will examine different types of private and public-private partnerships (PPPs) that have worked, and learn more about the success and failure factors of these initiatives; analyze types of institutional change and support that are necessary for effective partnerships, and what roles and responsibilities different type of partners may play; discover what type of multi-stakeholder processes (MSPs) and linkages contribute to successful initiatives, and how extended MSPs can be designed and planned; learn and practice a broad range of participatory methodologies and tools for joint planning, implementation and monitoring and be challenged to translate findings into policy recommendations for government and private sector stakeholders The course will be highly interactive. Participants will be introduced to a wide range of theories, methodologies and tools. It will build on the participants' own views and experiences as well as on that of experts. Real-life tailor-made cases will be used. Participants will have active discussions, work on group assignments, and explore pre-sented case studies by resource persons. The master class aims at approximately 20 self-paying participants from the following market segments: medium and large private sector companies, donor organizations, government policy makers, and international development organizations.</p>
Output	Building on prior research findings and ongoing projects and programs, both at WUR and in the field, the following output will be produced: Book 'Public Private Partnerships: Governing Transactions in African Agricultural Markets', by the end of 2009; Portal 'Building partnerships in the agricultural sector', aired by the end of 2009. International seminar (first semester 2009) Master class (second semester 2009)

	<p>With these outputs, WUR and WI will strengthen their profile and generate international exposure, which will create demand for services and marketing opportunities for WUR and WI. The three activities and related outputs will generate tools and methodologies for pro-poor market-driven agricultural development for a growing market of process-oriented development organizations. Well-targeted acquisition efforts with these tailor-made services will in turn increase WI's client-base and related income.</p>
Markt	<p>Most if not all development organizations are struggling with the challenge of sustainable rural economic development, looking for ways and means to contribute to market and chain development. With agriculture as driver for development back on the agenda, there is an increasing demand for innovative insight and action-oriented advice, while recognizing the complexity of the African agricultural sector. There is growing interest for institutional and process-oriented rather than technological solutions. With know-how and (donor or private) investments not well coordinated, the real challenge in the coming years is to ensure that public, semi-public and private stakeholders find each other, define common goals and jointly invest in well-coordinated and market-oriented interventions.</p> <p>In order to provide tailor-made services to this market segment, the applied research aims at a) continuing to establish networks and acquisition through field research in Eastern Africa and elsewhere, and b) further building networks among Dutch private companies and development agencies through the international seminar and master class. Publications (see above outputs), the web-based portal, as well as additional promotion material will further enhance the market position of WUR and WI in this field of expertise.</p>
Wetenschappelijke relevantie	<p>See above, and:</p> <p>This project translates and summarizes scientific findings and scholarly debates into policy and practice oriented output. In this way it contributes to bridging the gap that exists between scientific work on the one hand and the realities of policy makers, researchers and development practitioners in Africa. The proposed activities will generate a framework for identifying, analyzing and accompanying institutional innovations in the complex agricultural sector. The WI-SSG scientific publication harnesses research findings and case study results. The book, portal, seminar and master class feed into academic discussions among researchers, development policy makers and practitioners and contribute to the identification and direction of research priorities.</p>
Economische en maatschappelijke relevantie	<p>See above, and:</p> <p>After many year of neglect the role of agriculture as a driver of economic development and poverty reduction has reemerged in the development policy agenda. A recent policy note to this regard has been prepared by LNV and DGIS. This work directly links to the economic and social aspects of poverty reduction</p> <p>This project translates and summarizes scientific findings and scholarly debates into policy and practice oriented output. In this way it contributes to bridging the gap that exists between scientific work on the one hand and the realities of policy makers, researchers and development practitioners in Africa. The overall challenge of balancing People, Planet and Profit is at the heart of the challenge of pro-poor PPPs.</p>
Expertise	<p>See above, and:</p> <p>The team proposed on the first page is fully equipped to jointly work towards carrying out the proposed activities and reaching the suggested outputs. Each team member has specific expertise in action research to support developing methodologies, tools and lessons learned that are useful for</p>

	policy makers and development practitioners when designing strategies, projects and private sector partnership aimed at pro-poor growth.
Samenwerking / ontwikkeling	Through cooperation with LEI further insights will be developed in lessons learned from LEI projects. LEI will also contribute to designing and coordinating the international seminar and the Master Class. By working with SSG (Management Studies) the program will ensure scientific embedment within the science groups. SSG will also contribute to specific areas of interest such as design of research framework, case study methodology, and the scientific publication. Also a sharing of knowledge with ASG (PPO-AGV) is foreseen, by linking this and ASG's Collective Entrepreneurship program. Here the program will determine whether collective operations among producers are possible in Eastern Africa, and how lessons learned in the Netherlands may be translated Collaboration with PSO and AgriProfocus foreseen for the organization of the seminar.
Bijdrage aan KB-thema	The proposed activities and output seek to make a contribution on the thinking about how to bring about institutional change, leading to collaboration and trust between stakeholder that are often separate or in competition.
Risico-analyse	The subject of market-driven agricultural development in Africa is a subject of hot debate. Numerous studies are done and many donor and development organizations struggle with the subject. There are several schools of thought (ranging from market skeptics and market adepts). The originality of this project is that it does not find itself on the more market versus more government continuum, but rather argues that markets need more governance and that public services need more market mechanisms. In addition, it argues that breakthroughs in the stagnant African agricultural sector require involvement of public and private sector and ownership of all stakeholders involved. The perceived risk is that while in some countries the public sector does aim for constructive roles and responsibilities, in other countries this is (not yet) the case. At the same time, some will argue that the private sector can play the role of driver for development, while others will argue against. A blueprint for success is therefore not possible and is not what the program aims for.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Project groups
Go/ no-go momenten	To be defined

FINANCIEN

Begrote kosten	Euro 99.000
Financiering	KB7
Inspanning (personen)	Nijhoff, Schrader, Helder, Sopov, Wiersema, Schaap, Woodhill.
Inspanning (uren)	Nijhoff: 11 + 11 = 22d; Schrader: 6 + 6 = 12d; Helder: 6 + 6 = 12d; Sopov: 6 + 6 = 12d; Wiersema: 6 + 6 = 12d; Woodhill: 3 + 3 = 6d; Schaap: 2 + 2 = 4d. Total: 80 d, or 640 hrs. Note: expected operational costs: 26,000.- Euro
Verwachte omzet	25,000 – 50,000 co-funding

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Public Private Partnerships: Governing Transactions in African Agricultural Markets
---------------	---

Summary of research problem, output, scientific relevance, market	This research work build further on the results of KB7 research work in 2008 and other activities of CD&IC and its partners. It seeks to provide action-oriented contributions to the dynamic Agriculture for development community, both in (Eastern) Africa and beyond. From the perspective 'Science for Impact', the project and its outputs (attractive book, web-based portal, thought-provoking international seminar and a high-profile master class) are highly relevant. Policy makers, donor and development organizations are eagerly seeking for innovation in policy and practice.
---	--

Title project	Reflective Practice for Impact
Project leader	Cecile Kusters
Participating researchers/ scientific staff	Jim Woodhill, Seerp Wigboldus, Mine Pabari, Mirjam Schaap, Zaina Maimu, Marianne van Dorp, Petra Spliethoff. Daarnaast ook Boelie Elzen (ASG) en mogelijk Bram Bos (ASG)
Leading Business Unit	Wageningen International
KB-Theme	KB-7: Transition Processes, Institutions, Administration and Policies
Programme within KB-thema	<ul style="list-style-type: none"> • Methods of learning in network programs and systems innovation • New framework of evaluation with institutions, governance and knowledge infrastructure • Reflective action research in LNV transitions • "Transitiekunde" and transition knowledge • Professional encounters and (inter) national profiling
Participating sciences groups	Collaboration foreseen with: ASG, CIS and other science groups (esp. Regional WUR projects)
Duration project	Jan-December 2009, building on 2008 project
Budget	Total budget of the project is €129,680 for 2009
Objective	<p>The aim of this project is two-fold:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. To explore & develop new, innovative approaches and methodologies for planning, monitoring & evaluation from an integrative perspective; and to exchange knowledge and experiences on incorporating these new approaches in PM&E systems and approaches for enhancing impact. 2. To contribute to the further development and applicability of the 'navigating and managing for impact' approach and share experiences with WUR and other partners worldwide. <p>The overall goal is to contribute to enhancing development effectiveness.</p>

CONTENT

Background/reason	<p>The Capacity Development and Institutional Change (CD&IC) Programme of Wageningen International is working with the 'navigating and managing for impact' approach, which entails linking learning, monitoring and evaluation to strategic and operational planning and management. This approach builds on what is described in the IFAD manual 'Managing for Impact in Rural Development. A Guide to Project M&E', to which CD&IC has largely contributed. The approach has been further developed a.o. during a 3-year, IFAD funded programme in East and Southern Africa to strengthen the capacity in the region on the managing for impact. In 2008 this approach has been further strengthened and also documented during the 2008 KB7 project Reflective Practice for Impact. Lessons learned from the regional programme have been documented (e.g. during a writeshop in Nairobi), lessons have been shared with other WUR-partners (KB7 projects WURK-project and RIO project) and boundaries have been enlarged through an international workshop/seminar on navigating complexity. Also lessons learned from a seminar on 'capacity development, institutional change and theory of change' organised by Wageningen International have been consolidated. These processes have not yet reached their end. Further consolidation and deepening of thinking processes is necessary to come to good products. The lessons learned need to be properly documented for publication with a wider audience.</p>
Probleem definition	<p>The real impact of investment projects and programmes on poverty reduction and their contribution to the Millennium Development Goals but also other international and national goals remains a topical issue in all development organizations, as well as in the Netherlands. Increasingly, we</p>

	<p>recognize that technical solutions alone do not necessarily result in sustainable positive changes in the quality of people's lives. Words such as 'learning', 'empowerment' and 'participation' are today common features of pro-poor strategies. At the heart of these strategies are people, relationships and the ability to work together to learn and adapt to changing circumstances. This has implications for leadership, management, monitoring and evaluation capacities and includes the skills, knowledge and structures required for strategic, people centered management. Yet the capacity to do this is generally lacking, with particular attention to M&E capacity.</p> <p>Within the WUR but also worldwide there is a need to exchange knowledge and experience on the approaches being used in the area of (planning), monitoring and evaluation in relation to managing towards impact. How can different approaches assist in more strategic thinking? In navigating complexity to more sustainable impact? And how can these processes stimulate learning between stakeholders involved so that empowerment takes place? These issues are central in the project 'Reflective Practice for Impact'</p>
Activities	<p>This sub-project builds on the seminar that was organized in may 2008 on breaking boundaries around theory of change based approaches and navigating complexity. The idea is to collaborate with (inter-)national experts to further push the boundaries and turn the latest thinking into more practical application. Many of the 2008 workshop have been requesting this. What does all this mean for development practitioners and policy makers? What can they now do? A seminar/workshop with national (including WUR) and international resource persons and participants will be organised to further develop the thinking.</p> <p>In 2008 interviews with Wageningen International have been held to learn lessons on approaches for evaluation whereby maximum benefit can be gained from these evaluations, as nowadays money time and resources often go to waste . These lessons have been further deepened by literature review and an internal workshop with WI colleagues. In 2009 these lessons will be further integrated into a document that will be edited and published. In this sub-project the work that was started in 2008 will be finalized in 2009. Proceedings of the seminar on 'theories of change, complexity and capacity development' in December 2007 have been taken forward in the development of a book with the current title 'Rethinking the Assumptions of Development Intervention'. More work needs to be done on this in 2009, especially in terms of involving contributions by external stakeholders/writers. The book will be edited and published in 2009.</p> <p>In 2008 there was involvement with 2 (ASG based) WUR projects within KB7: WURK (regional WUR projects) and Reflexive design and effective reformism (RIO-project). Lessons have been shared in terms of approaches (esp. RIO) and also with regional WUR projects lessons are drawn from M&E experiences. Also a regional writeshop in Nairobi was attended to produce some write up on lessons learned on the Wageningen International approach on 'navigating and managing complexity'. A document is being written to pull all of this together. However there has been a delay in the start-up of the WURK project and further lessons will need to be learned in 2009. The write up of lessons learned will need to be continued and finalized in 2009 and a document that explain the approach both theoretically as well as practically is to be the end result in 2009.</p> <p>In 2009 the PPME resource portals will need to be update, particularly taking into account the lessons learned in the above mentioned projects. Also there is need for technical updating and adding RSSfeeds to ensure</p>

	continuous updating of the portals.
Output	<p>Emerging PME methodologies: seminar/workshop organised on the practical application of navigating complexity and developing theories of change</p> <p>Getting the most out of evaluations: document published on lessons learned from the 2008 sub-project on 'learning oriented evaluations'.</p> <p>Book edited and published as proceedings from Seminar "Capacity Building, Institutional Change and Theories of Change" in December 2007.</p> <p>Concepts and methodologies on navigating and managing complexity further enhanced and shared within WUR, and published.</p> <p>Web resource portals on PPM&E and managing and learning for impact are updated in terms of content and technically, including RSS feeds.</p>
Market	International development cooperation and WUR partners are potential clients in the market. Existing clients have been mentioned above under "Background and reason for project".
Scientific relevanc	Within the domain of transition and transition knowledge there is a growing recognition of M&E as an important instrument in complex change processes. WUR becoming more engaged in participatory and learning orientated PM&E particularly in complex situations and this will result in an increased international scientific recognition in this area.
Economic and societal relevance	The Navigating and Managing for Impact (Mfi) approach has the ultimate aim to increase impact, i.e. poverty alleviation or dealing with other complex issues in society. This by itself indicates the relevance of the approach not only for 'beneficiaries' but also for funding agencies, governments, and other stakeholders involved in these complex issues.
Expertise	The expertise that will be developed is on reflective practices for impact. Integration of learning and M&E and strategic and operational planning and management are crucial. A strong focus on learning from our practices is inbuilt, linking experience and expertise within the Dutch and international development. Also cutting edge issues in M&E will be further explored, particularly when navigating complexity and managing for change.
Collaboration / Development	Collaboration of DLO University partners in the area of M&E in particular. WUR partners will be engaged in the seminar/workshop on further application and consequences around the thinking on theories of change, the sharing lessons learned and write ups / documentation in terms of reflective practices for impact.
Contribution to KB-theme	Further insight into and development of PME methodologies and approaches (e.g.Mfi) and the application of these in the international and Dutch context (WUR).
Risk analysis	The assumption is that that WUR partners will continue their interest and collaboration in the area of M&E and further testing and development of already existing and new M&E approaches.

PROJECT MANAGEMENT

Organisatie	Project coordination will be done by Cecile Kusters, Wageningen International (CD&IC), with Seerp Wigboldus as backup. Other colleagues of WI will be included in the activities in order to use the experiences of all the experts. Collaboration within WUR will be sought with especially Boelie van Velzen (M&E expert) and also Bram Bos (ASG), furthermore with Irene Guijt (CIS) and Barbara van Mierlo (CIS).
Go/no-go moments	-

FINANCES

Budget	Total: K€130				
	days	fee	total fees	editing and publishing	Total (€)
	1. Theory of change based workshop (PME methodologies)				
	30	914	27420		27420
	2. Evaluations doc				
	20	914	18280	5000	23280
	3. Book on seminar				
	35	914	31990	10000	41990
	4. WURK & MFI doc				
	45	914	41130	5000	46130
	5. Web development				
	20	914	18280		18280
	TOTAL				
	150				129680
Financing	Additional contributions from other partners will be made during the different outputs, especially output 1, 3 and 4.				
Number of researchers involved	Min. 10				
Person hours	150 days = 1200 hours				

SUMMARY IN ENGLISH

Project title	Reflective Practice for Impact
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	<p>This project entails 5 subprojects, that will continue the further development of theories and methodologies developed in 2008 and will produce the following outputs:</p> <p>Emerging PME methodologies: seminar/workshop organised on the practical application of navigating complexity and developing theories of change</p> <p>Getting the most out of evaluations: document published on lessons learned from the 2008 sub-project on 'learning oriented evaluations'.</p> <p>Book edited and published as proceedings from Seminar "Capacity Building, Institutional Change and Theories of Change" in December 2007.</p> <p>Concepts and methodologies on navigating and managing complexity further enhanced and shared within WUR, and published.</p> <p>Web resource portals on PPM&E and managing and learning for impact are updated in terms of content and technically, including RSS feeds.</p> <p>The project is based on the fact that the real impact of investment projects and programmes on poverty reduction and their contribution to the Millennium Development Goals but also to other international and national goals remains a topical issue in all development organizations, as well as in the Netherlands. Increasingly, we recognize that technical solutions alone do not necessarily result in sustainable positive changes in the quality of people's lives. Words such as 'learning', 'empowerment' and 'participation' are today common features of pro-poor strategies. At the heart of these strategies are people, relationships and the ability to work together to learn and adapt to changing circumstances. This has implications for leadership, management, monitoring and evaluation capacities and includes the skills, knowledge and structures required for strategic, people centered management. Yet the capacity to do this is generally lacking, with particular attention to M&E capacity.</p> <p>Within the domain of transition and transition knowledge there is a growing recognition of M&E as an important instrument in complex change processes. WUR becoming more engaged in participatory and learning</p>

	<p>orientated PM&E particularly in complex situations and this will result in an increased international scientific recognition in this area.</p> <p>International development cooperation and WUR partners are potential clients in the market.</p>
--	--

Titel project	Governance for sustainability
Projectleider	Arend Jan van Bodegom
Deelnemende onderzoekers	Jim Woodhill, Karen Verhoosel, Simone van Vugt, Jouwert van Geene, Henk Zingstra, Dieuwke Klaver, Arend Jan van Bodegom
Trekkende Business Unit	Wageningen International
KB-Thema	7 Transition Processes, Institutions, Administration and Policies
Programma binnen KB-thema	Methods of learning in network programs and systems innovation “Transitiekunde” and transition knowledge with institutions, governance and knowledge infrastructure
Participerende sciences groups	Cooperation will be sought with WU Public Management 'bestuurskunde' , SSG and Disaster Studies
Looptijd project	2009
Budget	158 k€
Doelstelling	<p>Overall goal of the project is to facilitate change of governance processes so that they contribute more to sustainable and equitable development.</p> <p>The three key objectives are:</p> <p>Governance and accountability action learning: Methodological insights on the analysis and support of governance arrangements at intermediate (meso) or landscape level in pursuing enhanced accountability in sustainable natural resource management and other sectors.</p> <p>Network and learning on transformation and complexity: Enhancing learning capacity through the active application of action learning methods and tools within networks of researchers and practitioners addressing transformation and complexity under a variety of socio-economic settings.</p> <p>MSP conceptual systematization: Developing a conceptual framework and capacity development materials on effective multi-stakeholder process facilitation in complex societal transition processes.</p>
Achtergrond /aanleiding	<p>Since a number of years, the Capacity Development and Institutional Change (CD&IC) Programme of Wageningen International is involved in a variety of multi-stakeholder processes to improve governance. This varies from initiatives supporting the capacity development providing advisory services or performing a facilitation role.</p> <p>'Improving (good) governance' is a term used in many objectives for policies, programmes and projects. Often concepts of governance remain at a high abstraction level. However, their application through e.g. co-management initiatives at the local level are constraint by traditional institutions and governance arrangements at intermediate (meso) level. Besides, accountability mechanisms are often not well-developed, so it is difficult for stakeholders to check the correct application and implementation of laws and regulations.</p> <p>Since 2004 WI is engaged with a UN supported network called “The Change Alliance”, which is an action-oriented learning initiative. The community seeks to integrate individual, group, and societal transformation through dialogic processes and initiatives. The basic outcome the partners strive to realize is methodological improvement for governance arrangements and principles, as generated through dialogue processes. Several organizations are committed to engage actively in these processes like: Institute for Development Studies (IDS), World Water Council</p> <p>Interchurch, Organisation for Development Co-operation (ICCO), International Centre for Development-oriented Research in Agriculture (ICRA) , Latin American Center for Rural Development (Rimisp), Mekong Program on Water Environment and Resilience (M-POWER), Netherlands Development Organisation (SNV), PSO Netherlands Ministry of Foreign Affairs – Development Cooperation (DGIS) Oxfam Great-Britain, Oxfam-Novib, UNDP Democratic Dialogue Project, Wageningen University and Research Centre, World Conservation Union.</p>

	<p>Besides the active involvement in these change processes, Wageningen International is one of the main international capacity builders on this subject. Experiences from WI with the Multi Stakeholder Process (MSP) framework, combined with course innovation resulting from the MSP advisory practice and action research will be major input in this project which can assist in drawing lessons and sharing /publishing these lessons among the practitioner's networks.</p>
Probleemstelling	<p>Questions are:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. How do approaches or initiatives to improve governance deal with institutional change at the intermediate (meso) levels? 2. How can we improve accountability by stakeholders most of all at the meso level? How can we analyse relations in accountability systems/processes? Can we design a methodology for systematic improvement of accountability? And upscale this to a national level? 3. How and what can we learn together with other researchers and practitioners to better facilitate processes in which transformation and complexity are important aspects? 4. How can our lessons learned contribute to methodology improvements that increase the efficiency and effectiveness of multi stakeholder processes & dialogue?
Activiteiten	<p>Based on and in line with the results of 2008, activities in 2009 include:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Action Learning initiatives developed on governance and accountability. For 2009 the following is envisaged Continue action research in Democratic Republic of Congo and Ghana on accountability in the forest sector. Identify one or more action learning opportunities. Extract lessons learned from the sites and add results from literature review on accountability mechanisms at the meso level. 2. Publish and share lessons and best practices on 'transformation and complexity' through networks, conferences, capacity building and magazines Coordinate and support a learning community ('Change Alliance') that provides coaching and technical assistance to the MSP initiatives (consider peer coaching) using web-based applications (discussion groups, wiki-environment), develop action learning sites. Promote networking within WUR by organizing workshops and preparation of an overview of WUR MSP experience Provision of inputs in WU curriculum development 'competences of transition managers'. 3. Foster sustained learning on MSP initiatives Finalize publication on MSP: provide guidelines for documentation of initiatives focusing on action-learning methodology, MSP process, challenges and successes in institutional settings Study one or two cases (NRM in Eastern Europe or wetlands) in order to draw lessons learned. Develop and update capacity building material for the MSP portal.
Output	<p>Seminar/lessons learnt on accountability at the meso level. Publication (meso) intermediate governance and accountability Finalization publication on Facilitating MSP, Complexity, Learning and the Dynamics of Social Change, A Practitioners Guide Contribution to WU competences transition managers Overview of WUR MSP expertise and experiences. Establishment of 4 Action learning sites</p>

	Seminar on transformation and complexity Publication on MSP lessons learned in one NRM case
Markt	Processes to improve governance involving the major stakeholders in society play a role in many sectors in developing countries. International development Cooperation and WUR partners are potential clients in the market. The Civil Society sector (ICCO, SNV, HIVOS, PSO, Oxfam Novib, IUCN) in The Netherlands together with DGIS are existing clients. Moreover the members of the Change Alliance are direct clients as well co-producers of the products to be developed. Also interested are European Union, LNV, IUCN, GTZ (COMIFAC), and eventually Cooperation Française (COMIFAC) for the FLEGT process in the Central African Region.
Wetenschappelijke relevantie	<p>Socio-Political science shows a growing interest in understanding the effectiveness of the institutional change processes as adaptive learning processes as it recognizes the complexity (and uncertainties) of the issues at stake. Although the political reality does not always allow this social learning process among stakeholders to take place, promotion of best practices can assist in promoting dialogue and consultative processes to address these challenging situations in peaceful manners. Growing interest is shown around the effect of Communication and Dialogue processes in complex situations as well.</p> <p>Traditional research on governance issues has either focused on the local (community) level or national (democratic) institutions. Examples of the first include the debate on common property management ('tragedy of the commons') and regarding the latter we refer to current debates about 'good enough governance' especially in relation to fragile states. Political science shows a growing interest in understanding the effectiveness of the policies as an adaptive learning process comparable to action learning as it recognizes the complexity (and uncertainties) of the issues at stake.</p>
Economische en maatschappelijke relevantie	<p>The focus of the action learning on governance and accountability is on providing lessons learned on "good enough" governance arrangements that contribute to the improvement of sustainable natural resource management practices through landscape approaches and river-basin management approaches. This is particularly relevant for the upscaling of community approaches which are increasingly recognized as too limited in scope and too costly for mainstreaming. Governance at meso level is recognized as an important issue within the EU - FLEGT process for combating illegal logging and in the discussion on reduced emissions of carbon by deforestation and degradation (REDD). Understanding and reinforcing governance arrangements can help in bridging the micro-macro gap.</p> <p>MSP and governance have the ultimate aim to increase the support and acceptance of social change processes in order to more effectively contribute to poverty alleviation and social economic equity. Inherent to these processes is the involvement of all different stakeholders: Government, Civil Society and Business sector. Value chain processes are therefore typical processes whereby different sectors and stakeholders cross each others views.</p> <p>'Transformation and complexity' are issues where many development organizations deal with. Answers are not straight forward but should also be sought in cooperating with others active in the field, within and outside WUR.</p>
Expertise	The expertise to be developed will focus on knowledge and insight in how processes on governance and accountability (could) work especially at meso level. The expertise will also focus at skills for designing and facilitating multi-stakeholder, dialogue and social learning processes for societal change, linking experience and expertise within the international community.
Samenwerking / ontwikkeling	CIS will be included in the development of the action learning sites as well as in the exchange workshops and articles to be written. Collaboration with FNP and

	Alterra is very fruitful concerning the MSP and Governance processes in Ghana (partners in the DGIS-WUR competing Claims project). In DRC the cooperation with IUCN on 'accountability' will be continued. The possibility will be explored to relate to the activities of COMIFAC in Central Africa on monitoring of forest governance efforts and LNV funded BOCI activities related to the FLEGT process. Links will be made with WU Public Administration and Disaster studies in case of activities in Fragile states.
Bijdrage aan KB-thema	Further insight into and the development of MSP, Dialogue and governance and accountability methodologies and approaches and the experiences of the application of these change processes in the international context.
Risico-analyse	The co financing of the part of IUCN and Civil Society has materialized in 2008 but is still an issue for 2009. Material development could be co-financed by other funding already linked to courses and other activities. Funding for the action learning sides and the upgrading of lessons learned could be a risk factor.

PROJECT MANAGEMENT

Organisatie	The project will be coordinated by Arend Jan van Bodegom with the backup of Jouwert van Geene (till March 2009) and Simone van Vugt (March-December 2009) of CD&IC Wageningen International.
Go/no-go moments	Implementation of activities also depends on available co-financing. Some flexibility is necessary in selecting partners and adapting outputs.

FINANCIEN

Begrote kosten	158 k€ plus counterpart contributions, divided along the three lines of activities as follows: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Action Learning initiatives developed on governance and accountability: 61 k€ ▪ Publish and share lessons and best practices on 'transformation and complexity' through networks, conferences, capacity building and magazines: 61 k€ ▪ Foster sustained learning on MSP initiatives: 35 k€
Financiering	157 K€
<u>Inspanning (personen)</u>	Aantal betrokken onderzoekers 7 from Wageningen International and other colleagues from the WUR, MFS sector, International Organisations.
<u>Inspanning (uren)</u>	To be determined later.
Verwachte omzet	157 K€ and Funding of Competing claims. Co funding foreseen of IUCN and Civil Society organizations, Nuffic and WUR and COMIFAC.

SAMENVATTING IN HET ENGELS

SUMMARY	
Project title	Governance for Sustainability
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	<p>Socio-Political science shows a growing interest in understanding the effectiveness of the institutional change processes as adaptive learning processes as it recognizes the complexity (and uncertainties) of the issues at stake. Although the political reality does not always allow this social learning process among stakeholders to take place, promotion of best practices can assist in promoting dialogue and consultative processes to address these challenging situations in peaceful manners</p> <p>MSP and governance have the ultimate aim to increase the support and acceptance of social change processes in order to more effectively contribute to poverty alleviation and social economic equity. Inherent to these processes is the involvement of all different stakeholders: Government, Civil Society and Business sector. There is a need to learn more about the level between the national and the local, also in terms of different options to increase accountability.</p> <p>This project aims to deliver the following outputs:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Seminar/lessons learnt on accountability at the meso level.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Publication (meso) intermediate governance and accountability ▪ Finalization Publication (based on the methodological paper of 2008) on MSP ▪ Contribution to WU competences transition managers ▪ Overview of WUR MSP expertise and experiences. ▪ Establishment of 4 Action learning sites ▪ Seminar transformation and complexity ▪ Publication on MSP lessons learned in one NRM case <p>International development Cooperation and WUR partners are potential clients in the market. The Civil Society sector (ICCO, SNV, HIVOS, PSO, Oxfam Novib, IUCN) in The Netherlands together with DGIS are existing clients. Moreover the members of the Generative Change Community are direct clients as well of the products to be developed.</p>
--	---

Titel project	Kennisinfrastructuur van de toekomst, inclusief onderwijs
Projectleider	Floor Geerling
Deelnemende onderzoekers	Floor Geerling
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Nieuwe evaluatiekaders waarin instituties, governance en kennisinfrastructuur een grote rol spelen
Participerende sciences groups	Vakgroep Rurale Sociologie (Dirk Roep, Han Wiskerke)
Looptijd project	2009-2011
Budget	kE50
Doelstelling	Proefschrift over arrangementen in kennisinfrastructuur ten behoeve van regionale ontwikkeling platteland

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	Op verschillende plaatsen wordt geëxperimenteerd met nieuwe regionale kennisarrangementen (Knowhouse in Limburg, de Werkplaats in Oost-Groningen, Stadland in Bunschoten etc., zie ook Klerkx, 2008). In dit project worden een promotieonderzoek opgestart waarin ontwikkelingen in de kennisinfrastructuur worden geevalueerd.
Probleemstelling	I.v.m. zwangerschapsverlof van de projectleider / promovendus wordt het plan hiertoe in het eerste kwartaal van 2009 uitgewerkt.
Activiteiten	I.v.m. zwangerschapsverlof van de projectleider / promovendus wordt het plan hiertoe in het eerste kwartaal van 2009 uitgewerkt.
Output	PhD rapport op basis van 4 papers
Markt	I.v.m. zwangerschapsverlof van de projectleider / promovendus wordt het plan hiertoe in het eerste kwartaal van 2009 uitgewerkt.
Wetenschappelijke relevantie	I.v.m. zwangerschapsverlof van de projectleider / promovendus wordt het plan hiertoe in het eerste kwartaal van 2009 uitgewerkt.
Economische en maatschappelijke relevantie	I.v.m. zwangerschapsverlof van de projectleider / promovendus wordt het plan hiertoe in het eerste kwartaal van 2009 uitgewerkt.
Expertise	I.v.m. zwangerschapsverlof van de projectleider / promovendus wordt het plan hiertoe in het eerste kwartaal van 2009 uitgewerkt.
Samenwerking / ontwikkeling	Vakgroep Rurale Sociologie
Bijdrage aan KB-thema	Gaat in op nieuwe institutionele arrangementen rond kennis.
Risico-analyse	I.v.m. zwangerschapsverlof van de projectleider / promovendus wordt het plan hiertoe in het eerste kwartaal van 2009 uitgewerkt.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Voorgesteld wordt een stuurgroep met promotoren waarin ook de KB trekker plaats neemt.
Go/no-go momenten	Goedgekeurd PhD voorstel.

FINANCIEN

Begrote kosten	Totale PhD onderzoek ca 300.000 euro
Financiering	Maximaal 50% uit KB7, aangevuld met BO en andere gelden
Inspanning (personen)	1 fte 3 jaar
Inspanning (uren)	4500
Verwachte omzet	€ 300.000

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Knowledge infrastructure of the future, including education.
Summary of research	The Netherlands is in search of an improved knowledge infrastructure for

problem, output, scientific relevance, market	regional development. In different areas new institutional arrangements are tested. This project is a PhD research to analyse these arrangements.
--	---

Titel project	Waardecreatieprocessen in de Nederlandse landbouw rond instituties belangenbehartiging en kennisinfrastructuur: follow up in internationale benchmark met Food Lab
Projectleider	Krijn Poppe (LEI)
Deelnemende onderzoekers	Theo Vogelzang, Marcel Pleijte, Cees de Bont, Huug de Vries
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Nieuwe evaluatiekaders
Participerende sciences groups	LEI, Alterra, AFSG
Looptijd project	2008 - 2009
Budget	2008: 2009: 50.000 euro, 50/50 LEI en Alterra
Doelstelling	Het in 2008 gerealiseerde resultaat (2 rapporten) verder promoten en opstarten van een internationaal project met het Amerikaanse Food Lab naar een vergelijkende studie over meerdere landen, met relevantie van insitutionele ontwikkeling voor ontwikkelingslanden.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	In 2008 is in het kader van de toekomstverkenningen een project uitgevoerd waarin het belang van en de ontwikkeling in de instituties belangenbehartiging en kennisinfrastructuur is geanalyseerd. Daartoe is een historische schets opgesteld, zijn causale verbanden geanalyseerd in systeem dynamica, is een scenario-analyse gemaakt en zijn interviews met besluitvormers en hoogleraren gehouden. Dit heeft geleid tot twee rapporten, die begin 2009 verschijnen. De resultaten kunnen verder worden uitgedragen en internationale samenwerking kan worden gezocht als vervolg.
Probleemstelling	Internationale verspreiding van de resultaten uit de studie van 2008 en het opzetten van een internationale samenwerking voor vervolgprojecten.
Activiteiten	Presenteren van de resultaten op enkele bijeenkomsten in Nederland Opstellen van een Engelstalig wetenschappelijk paper Overleg het FoodLab (USA) over verdere samenwerking en opstarten van een gezamenlijk project met marktfinanciering
Output	Powerpoint van projectresultaat 2008 in NL en UK Engelstalig wetenschappelijk paper Plan van aanpak voor vervolgproject met FoodLab
Markt	Project speelt in op de internationale markt van onderzoek naar de rol van instituties in ontwikkeling van de agrarische sector, met name ook in ontwikkelingslanden
Wetenschappelijke relevantie	Paper past in publicaties over (national) innovation systems.
Economische en maatschappelijke relevantie	Er gaat in NL veel geld van LNV naar het kennisstelsel en WUR maakt zich zorgen over bv. de toekomstige positionering van DLO. Dit onderzoek draagt daarvoor informatie aan. Evenzo is er zorg dat de landbouw in ontwikkelingslanden zich niet snel genoeg ontwikkelt en dat dit mede komt door achterblijvende institutionele ontwikkeling. Nederland wordt dan vaak gezien als een succesvol voorbeeld van belangenbehartiging en kennisstelsel, maar hoe dit stelsel werkt en zichzelf vernieuwt, is maar weinig beschreven. Ons onderzoek kan ontwikkelingslanden helpen daar meer zicht op te krijgen en zo hun institutionele ontwikkeling te verbeteren.
Expertise	Institutionele economie, system dynamics (systeem dynamica)

Samenwerking / ontwikkeling	Do Tank (Peter Luttk) rond systeem dynamica en scenario analyse Beoogd met FoodLab.
Bijdrage aan KB-thema	Meer zicht op ontwikkeling van instituties in de transitieprocessen.
Risico-analyse	Beschikbaarheid van kennis rond systeem dynamica. Hans Schepers (AFSG) heeft dat in 2008 gedaan, maar heeft inmiddels AFSG verlaten.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectgroep o.l.v. Krijn J. Poppe
Go/no-go momenten	Gesprek met FoodLab is een aanleiding om wel of niet door te gaan op internationale vlak.

FINANCIEN

Begrote kosten	50.000 euro, w.v. LEI 25.000 en Alterra 25.000
Financiering	KB
Inspanning (personen)	4
Inspanning (uren)	50.000 euro is circa 50 dagen, 400 uur
Verwachte omzet	2010 en volgende mogelijk 75.000 euro gedurende 3 jaar

SAMENVATTING IN HET ENGELS

<u>Project title</u>	Waardecreatieprocessen in de Nederlandse landbouw rond instituties belangenbehartiging en kennisinfrastructuur: follow up in internationale benchmark met Food Lab Value creation processes in Dutch agriculture with the institutional arrangements in lobbying and knowledge infra structure. A follow up and international benchmark.
<u>Summary of research problem, output, scientific relevance, market</u>	In 2008 two reports have been made in Dutch concerning the added value of the lobbying process and the knowledge infrastructure in Dutch agriculture. These results will be reported in a scientific paper in the English language and international cooperation will be sought to compare the results with situations in other countries. This will have specific relevance for developing countries.

Titel project	Transities in de internationale kennisinfrastructuur: consequenties voor region-based kennisinstituten
Projectleider	Eric Poot (PPO Glas)
Deelnemende onderzoekers	Anne Elings, Tycho Vermeulen
Trekkende Business Unit	Wageningen UR Glastuinbouw
KB-Thema	KB-7
Programma binnen KB-thema	Transitiekunde en transitiekennis
Participerende sciences groups	Samenwerking voorzien met ASG?, SSG?, LEI? WI?
Looptijd project	2009
Budget	36 k€
Doelstelling	Inzicht krijgen in de rol die een sterk vanuit een regionale greenport opererend kennisinstituut vervult en kan vervullen voor een steeds mondialer opererende glastuinbouwsector; dan wel voor de ontwikkeling van "sustainable protected cultivation in developing countries".

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>Er zijn tal van internationale ontwikkelingen gaande die kennisvragen voor het in de greenport Westland-Oostland gevestigde kennisinstituut Wageningen UR Glastuinbouw beïnvloeden.</p> <p>(A) Een van de thema's is de internationalisering van met name de Nederlandse (glas) tuinbouw in Noord-West Europa – met vestigingen, franchises, en contracttelers. Dit heeft effect op de kennisinfrastructuur in landen als Engeland, Duitsland en België en heeft daarmee indirect impact op het Nederlandse tuinbouwcluster en vice versa. Mede door schaalvergroting is de R&D-strategie bij bedrijven een ontwikkeling naar meer privaat-gestuurde innovatie. Er ontstaan nieuwe collectieven (consortia). Bestaande collectieven nemen in belang af. Financiering en aandacht van overheid voor innovatie is in toenemende mate gericht op regio's en/of regionale clusters. De rol van overheden verschuift van nationaal naar regionaal c.q. europees.</p> <p>(B) Een ander thema: er wordt in toenemende mate door developing countries als Ethiopië, Uganda en Vietnam contact gezocht met Wageningen, om haar kennis over protected cultivation voor hen te ontsluiten. Het is de vraag of hulp aan dergelijke landen met westerse technieken, materialen en know-how, wel duurzaam is, gezien de weinige foreign currency die dergelijke landen beschikbaar hebben. In hoeverre kan de kennis uit een Greenport Westland-Oostland ingezet worden voor de ontwikkeling van duurzame beschermde teelt in ontwikkelingslanden?</p>
Probleemstelling	<p>(A) Wat zijn de drijvende krachten die deze ontwikkelingen vormgeven, en wat betekent dit voor innovatie in het agrocluster, voor de kennisinfrastructuur op langere termijn en voor de positionering van WUR?</p> <p>(B) Welke bijdrage kan Wageningen UR Glastuinbouw leveren aan de transitie van landbouw in ontwikkelingslanden naar duurzame, beschermde teelt? Wat betekent dat WUR Glastuinbouw zelf?</p>
Activiteiten	<p>Het onderhavige project zal zich, mede gezien het budget, richten op 1 van de 2 beschreven thema's. De beslissing zal eind 2008 worden gemaakt.</p> <p>(A) Om de ontwikkelingen, zoals beschreven in de aanleiding, in context te kunnen plaatsen, wordt begonnen met het in beeld krijgen van de transitie</p>

	<p>die in de 'kennisector' plaatsvindt. Dit onderzoek gebeurt aan de hand van literatuurstudie en interviews.</p> <p>Vervolgens zullen een aantal trends nader onderzocht worden: internationale ontwikkelingen (in de kennisinfrastructuur in buurlanden, kennisvragen van bedrijven, consequenties voor de Nederlandse kennisinfrastructuur en perspectieven voor WUR); ontwikkelingen in R&D; verschuiving naar meer regionaal aangestuurde innovatie en kennisontwikkeling.</p> <p>(B) Adaptie van door Wageningen International ontwikkelde frameworks naar een voor glastuinbouw cq beschermde teelten bruikbaar concept. Analyse van een aantal cases aan de hand van dit concept (in landen als Ethiopië, Uganda, Indonesië en Vietnam).</p> <p>Het onderzoek leidt tot aanbevelingen voor de positionering van Wageningen UR (Glastuinbouw) als "Greenport-based" kennisleverancier in de internationale markt.</p>
Output	<ul style="list-style-type: none"> * Schriftelijke Rapportage * Discussiestuk voor Wageningen UR over haar internationale kennispositie omtrent protected cultivation.
Markt	Het project speelt in op de kennismarkt – het duiden van de ontwikkelende markt en de veranderende vraag naar expertise.
Wetenschappelijke relevantie	<p>In KB7 wordt in 2008 een onderzoek naar veranderingen in de kennisinfrastructuur opgeleverd (met speciale aandacht voor de belangenbehartiging), inclusief een aantal toekomstscenario's (LEI, Alterra en ASG). Het framework dat hierin wordt opgeleverd, kan een goede basis zijn voor het in onderdeel (A) beschreven project.</p> <p>Wageningen International ontwikkelt mede in KB7 concepten over de bijdrage die WUR kan leveren aan sectoren in verandering in ontwikkelingslanden: het onder (B) beschreven deel zal hier waar mogelijk op voortborduren.</p>
Economische en maatschappelijke relevantie	Vragen naar kennis, kennisontwikkeling en kennisoverdracht veranderen. Wageningen UR wil zich duurzaam als partner kunnen positioneren.
Expertise	Het project ontwikkelt expertises om veranderingen in internationale kennismarkten te kunnen beschrijven en analyseren.
Samenwerking / ontwikkeling	WI?
Bijdrage aan KB-thema	transities in (internationale) kennisinfrastructuur
Risico-analyse	Op tijd beschikbaar krijgen van door andere BU's ontwikkelde frameworks (zie "activiteiten"). In principe worden deze in het kader van KB7 in 2008 opgeleverd, dus dit risico lijkt gering.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectleiding, projectteam, klankbordoverleg PSG
Go/no-go momenten	Nvt.

FINANCIEN

Begrote kosten	Wageningen UR Glastuinbouw: 36 k€
Financiering	KB7: 36 k€
Inspanning (personen)	2 a 3 personen niveau WO / SWO
Inspanning (uren)	Begrote inspanning in uren: 250 uur WO 75 uur SWO Conceptueel framework: 20 k€ Casus beschrijving: 16 k€
Verwachte omzet	2009: 36k€

SAMENVATTING IN HET ENGELS

<u>Project title</u>	Transitions in the international knowledge system: consequences for <i>region-based</i> knowledge institutes
<u>Summary of research problem, output, scientific relevance, market</u>	<p>A lot of different international trends could force region based knowledge institutes like Wageningen UR Greenhouse Horticulture to reconsider their role on the international playing field. Examples of these trends are both found in neighbour countries, where the technical, economical, social and cultural level are more or less comparable; and in developing countries in Africa and South East Asia.</p> <p>This project has the aim to get more insight in these trends by describing and analysing common trends and specific cases, using frameworks adapted to the domain of protected cultivation.</p> <p>Results of this project should contribute to more effective operations in the international knowledge system.</p>

Titel project	"LandMarkt: de overdekte boerenmarkt als metropolitane ontmoetingsplaats"
Projectleider	Jan Willem van der Schans & Mariët de Winter, LEI-WUR
Trekkende Business Unit	LEI afdeling Dier
KB-Thema	3 en 7
Programma binnen KB-thema	Regie
Participerende sciences groups	Samenwerking voorzien met Isg LandUse Planning uit Wageningen en ASG
Looptijd project	2009-2010
Budget	KB-budget uit thema 3: 40k euro in 2009 Transforum Agro en Groen vult het projectbudget aan met een bedrag van maximaal 164 ke.
Doelstelling	Doelstelling van het project is LandMarkt ondersteunen bij het realiseren van haar ambitie om 5 jaar op de beoogde 20 vestigingen uit te komen. LandMarkt heeft behoefte aan een samenhangende visie op de wensen van de eindconsument in relatie tot het lokale beschikbare assortiment, waarbij zij op een innovatieve manier de relatie tussen stad en platteland willen verbeteren. LandMarkt heeft behoefte aan praktisch werkbare ketensamenwerkingsmodellen om het lokaal beschikbare aanbod goed af te stemmen op de lokaal gearticuleerde vraag. Om haar groeistrategie te kunnen realiseren heeft LandMarkt overtuigende argumenten nodig om binnen het huidige ruimtelijke ordeningskader van start te kunnen gaan.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>Onze westerse manier van voedselproductie, verwerking, distributie en consumptie is de afgelopen tientallen jaren in hoge mate gerationaliseerd en geïndustrialiseerd. Daardoor is de voedselvoorziening efficiënt en relatief goedkoop, voorspelbaar (seizoens-onafhankelijk), in technische zin tamelijk voedselveilig, en in potentie gevarieerd (breed aanbod, ook van niet-lokale producten). Maar er zijn ook nadelen: negatieve effecten van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmeststoffen op het milieu, relatief hoge transport- kosten, problemen met dierziekten en dierwelzijn, vervlakking van de smaak, etc. De globalisering van de voedselvoorziening en de toenemende concentratie in de voedselwerking en/of distributie hebben geleid tot vervreemding bij de consument en een gevoel van machteloosheid bij de producent.</p> <p>Tegen deze achtergrond zijn er diverse initiatieven, wereldwijd maar ook in Nederland, om te komen tot een andere meer lokaal georiënteerde manier van voedselproductie, verwerking, distributie en consumptie. Het gaat hierbij zowel om een andere manier van voedselproductie en ketenorganisatie (duurzaam, local for local) als om een ander perspectief op de fysiek-ruimtelijke inkadering van de voedselketen in een overigens behoorlijk metropolitane context (urbane en peri-urbane voedselproductie, voedselproductie en -consumptie in combinatie met andere ruimtelijke functies). Ook in de Nederlandse context is ervaring opgedaan met kwalitatief onderscheidende, meer lokaal georiënteerde ketens van voedselvoorziening (boerderijverkoop, boerenmarkten, groenteabonnementen, etc.). Hoewel het hier gaat om vaak goed georganiseerde initiatieven blijkt het moeilijk om tot opschaling te komen, als dit al de ambitie van de initiatiefnemers zou zijn, waardoor schaalvoordelen, verdergaande professionalisering en een breder bereik in de markt onvoldoende gerealiseerd worden.</p>
Probleemstelling	<p>Drie vragen staan centraal in dit project:</p> <p>1. Op welke innovatieve manieren kan de consumentenvraag (manifest of latent) naar kwalitatief lokaal geproduceerd voedsel optimaal worden</p>

	<p>verbonden met het lokaal beschikbare aanbod van verse en bewerkte producten?). Het gaat er om enerzijds gebruik te maken van wat lokaal voor handen is, anderzijds de lokale productie en verwerking zo aan te sturen dat de toegevoegde waarde richting eindconsument optimaal wordt.</p> <p>2. Hoe in de keten als geheel zo efficiënt mogelijk consumentwaarde te creëren, onder voorwaarden van duurzaamheid, eerlijke handel, transparantie, en uitgaande van het lokaal beschikbare assortiment? Dit vergt innovatieve organisatiemodellen. Het ontwikkelen van intelligente decentrale logistieke oplossingen, en hierbij gebruik te maken van de praktijkervaringen speelt een centrale rol in dit project.</p> <p>3. Wat is de optimale keuze van de locatie aan de rand van de stad? Dit behelst het vraagstuk van de ruimtelijke allocatie.</p>
Activiteiten	<p>Onderdeel 1: Consumenten Het organiseren van een aantal focusgroepen en schriftelijke vastlegging van de perceptie van de consument ten aanzien van regionaal en duurzaam geproduceerde goederen met een eerlijke prijs. Een quickscan van het retail assortiment vanuit milieukundig perspectief. Waar levert lokale productie cq. verwerking een voordeel op? Dit betreft ook een analyse van (kleinschalige) alternatieve productiesystemen en een analyse van de ontwikkelingsdynamiek over de mogelijke impact van opschaling.</p> <p>Onderdeel 2: Ketensamenwerkingsmodellen & decentralisatie Een overzichtsartikel met betrekking tot alternatieve supply chain modellen met specifieke aandacht voor de analyse van voor LandMarkt relevante modellen (literatuur studie in combinatie met ervaringen reeds bestaande initiatieven). Het organiseren van werkgroep bijeenkomsten met potentiële producenten, en waar nodig de verwerkers, als toeleveranciers voor LandMarkt. Hierbij komen zaken aan de orde als leveringsvoorwaarden, meerwaarde voor de toeleveranciers, aanpassing bouwplan of verwerkingsmethodes, etc. Case beschrijvingen van binnen het LandMarkt project ontwikkelde succesvolle local for local supply chain oplossingen.</p> <p>Onderdeel 3: LandMarkt in de RO Het economisch, planologisch, juridisch en bestuurlijk onderbouwen van de speciale plaats die het LandMarkt concept inneemt binnen de ruimtelijke ordening in Nederland. Een internationale quickscan van alternatieve food planningssystemen vanuit de VS, Engeland, Duitsland, Italië waarbij een vertaling gemaakt wordt naar de Nederlandse situatie. Diverse activiteiten gericht op het agenderen van lokale food planningssystemen binnen het Nederlandse RO beleidsterrein. Hierbij wordt gedacht aan een (internationale) conferentie/ workshop gericht op beleidsmakers en beslissers.</p> <p>Onderdeel 4: Learning history Bijeenkomsten met alle betrokkenen, gehouden om de leerervaringen te expliciteren. Hierbij wordt een document opgeleverd waarin deze leerervaringen worden beschreven. Er vindt een overall eindrapportage plaats. Met daarin 2 communicatie punten voor een breder publiek.</p>
Output	<ul style="list-style-type: none"> - Twee presentaties op wetenschappelijk congressen - Een scientific paper
Markt	Het gaat om het ontwikkelen van een ketensamenwerkingsmodel, alsook om het ontwikkelen van perspectiefvolle bedrijfsmodellen van toeleverende boeren en tuinders, en voor betrokken ambachtelijke verwerkers.
Wetenschappelijke relevantie	Het belang van dit project is dat het zich niet beperkt tot optimalisatie op

	ketenniveau maar ook het gebiedsniveau meeneemt. Bij het aansluiten bij c.q. opzetten van een regionaal georiënteerd productie-, verwerking- en distributie-apparaat gaat he juist om het bijdragen aan een fijnmazig netwerk van regionaal georiënteerde partijen, ieder met hun eigen positie en rol in het regionale voedselsysteem.
Economische en maatschappelijke relevantie	Door de consumenten, als uiteindelijke gebruikers, van het voedsel weer een stem te geven in de aanvoer, productie en verwerking ontstaat er een overzichtelijke verbondenheid tussen producent en consument. De verkochte producten zijn van voor de consument herkenbare herkomst waardoor direct een regiogebonden benadering ontstaat ("decentralisatie"). Deze werkwijze zal er toe bijdragen dat de consument meer verbondenheid voelt met zijn voeding. Het maatschappelijk belang van dit project zit in het verbinden van Nederlandse stedelijke gebieden met het platteland, met als resultaat zowel een kwaliteitssprong in de stad als een vitalisering van het platteland. Concreet wordt dit ingevuld door het creëren van een duurzame en eerlijke keten tussen de consument en producenten.
Expertise	Expertise wordt ontwikkeld op het gebied van de verbinding tussen producenten en consumenten. Daarbij worden decentrale logistieke oplossingen geformuleerd in de keten.
Samenwerking / ontwikkeling	Samenwerking voorzien met Isg LandUse Planning uit Wageningen, ASG, Erasmus Universiteit Rotterdam, Vakgroep Sociologie.
Bijdrage aan KB-thema	Opbouw trackrecord in strategische marketing en strategisch management rond het thema local for local. Versterking van de positie van het LEI in het wetenschappelijke netwerk rond marketingstrategie en strategisch management.
Risico-analyse	Door het gericht betrekken van strategische partners met complementaire expertise, is het risico beperkt.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Het project bestaat uit vijf deelprojecten. De projectleiding is in handen van Jan Willem van der Schans & Mariët de Winter (LEI-Wageningen UR)
Go/no-go momenten	Eind 2009

FINANCIEN

Begrote kosten	40 ke in 2009 uit het SSG budget voor KB thema 3. Daarnaast wordt bedrag van 40ke aangevraagd uit het SSG budget voor KB thema 7. Daarnaast vult Transforum bovengenoemde bedragen aan met een totaal bedrag van 164ke. Het betreft een tweejarig project met voor 2010 eenzelfde budget als voor 2009.
Financiering	In 2009 en 2010 vult Transforum Agro en Groen dit aan met een bedrag van maximaal 164ke.
Verwachte omzet	2009 157 ke 2010 157 ke

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	LandMarkt
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	As a reaction to globalization of (western) food production and an increasing concentration of food processing and/or distribution, several initiatives have developed, worldwide and in the Netherlands, which promote high quality, more locally embedded food production, processing, distribution and consumption. This movement not only implies a different type of supply chain management (reward sustainable production, organize local to local distribution) but also a different perspective on the physical- spatial embedding of the food chain in a metropolitan context. This reorientation

	<p>has been difficult in the Netherlands since it must evolve in a context of decennia long production strategies for the export market. Farmers reactions may also be reserved towards this new concept as they fail to see how established companies adapt to local production, processing and distribution, and also they fear to become dependent of the local production chain.</p> <p>LandMarkt is a new formula of an open marketplace with restaurant facilities which wants to connect city and countryside by tasty, local and naturally produced food. It is a franchise organization that wants to develop into a chain of covered marketplaces with establishments on the edge of the city to make a real connection between the city and countryside. Their aim is to have 20 locations in the Netherlands within 5 year.</p> <p>To realize these goals, several steps must be taken. LandMarkt needs to find locations on the edge of the city. In the current situation there is however little room in the zoning plan, since the designated locations for retail are usually within the city. To create a change within these spatial planning policies LandMarkt requires input from and cooperation with several companies, technical experts, knowledge institutions and government. LandMarkt also tries to develop an integrated approach to connect the consumer demand for locally produced food with the available supply of fresh and processed food, and vice versa. To organize the chain as efficiently as possible there is a need to develop several innovative, practical and integrated supply chain models. These supply chain models should create maximum consumers interest under conditions of sustainable, fair and transparent trade and production.</p> <p>The chances and obstructions that Landmark will come across with this innovative market and chain concept can not be predicted. This is why the project should not just focus on the realization of the concept, as it is envisaged right now, but also on learning while we are doing, on developing the concept in response to signals from the market, farmers, and other food production chains. These goals will contribute to the goals of Transform to generate knowledge for sustainable agriculture and livable rural areas. Embedding an innovative food chain in a metropolitan context.</p>
--	--

Titel project	Lead-user aanpak voor duurzaamheidsinnovaties
Projectleider	Wim de Hoop en Carolien de Lauwere
Deelnemende onderzoekers	Nader te bepalen
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Nieuwe evaluatiekaders
Participerende sciences groups	SSG
Looptijd project	2009 - 2010
Budget	Totaal 100.000 euro, waarvan 10.000 euro in 2009 (en als enkele andere projecten in KB 1 en KB 5 worden gehonoreerd, dan 50.000 euro)
Doelstelling	<p>De essentie van een lead-useraanpak is dat gekeken wordt hoe een innovatieve ondernemer, of een groepje ondernemers zo goed mogelijk kan worden ondersteund vanuit beleid (aanpassen regelgeving, experimenteerruimte) en onderzoek. Zo experimenteert de EU momenteel met Lead-market initiatives, waar ook de food industry graag bij betrokken zou zijn. Het is belangrijk deze lead user aanpak wetenschappelijk verder te onderbouwen en toepasbaar te maken voor de landbouw. In 2009 vindt daarom een theoretische onderbouwing en evaluatie plaats van de lead useraanpak. Deze wordt vergeleken met andere methoden van innovatie ("tekentafel versus keukentafel"). Daarnaast dient het volgende te gebeuren als daarvoor voldoende financiële middelen voorhanden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uittesten van lead user aanpak met bestaande groep ondernemers; • evaluatie van diverse methoden van innovatie op basis van ervaringen van verschillende werkwijzen; • wetenschappelijk paper over de methoden en de evaluatie.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	De essentie van een lead useraanpak is dat gekeken wordt hoe een innovatieve ondernemer, of een groepje ondernemers zo goed mogelijk kan worden ondersteund vanuit beleid (aanpassen regelgeving, experimenteerruimte) en onderzoek. Zo experimenteert de EU momenteel met Lead-market initiatives, waar ook de food industry graag bij betrokken zou zijn.
Probleemstelling	Is de lead user aanpak een aanpak die innovatie in de agrarische sector versterkt en met name zorgt voor een betere ondersteuning vanuit het beleid met aangepaste regelgeving en vanuit onderzoek omdat men meer van de problemen van de innovator uitgaat?
Activiteiten	<p>Hoofdpunten van de aanpak in 2009:</p> <ul style="list-style-type: none"> • theoretische onderbouwing en evaluatie van lead user aanpak t.o.v. andere methoden van innovatie ("tekentafel versus keukentafel"). <p>Als voldoende financiële middelen voorhanden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uittesten van lead user aanpak met bestaande groep ondernemers; • evaluatie van diverse methoden van innovatie op basis van ervaringen van verschillende werkwijzen; • wetenschappelijk paper over de methoden en de evaluatie.
Output	Theoretische onderbouwing en evaluatie van de lead user aanpak op basis van literatuur. Tevens de eerste aanzet voor een wetenschappelijk artikel dat de stand van zaken rond Lead User aanpak voor innovatie beschrijft.
Markt	Er is veel behoefte aan goede aanpakken voor innovatie-management. De lead user aanpak lijkt veelbelovend. Als dit ook wetenschappelijk aangetoond kan worden, heeft het LEI daarmee een instrument in handen om samen met ondernemers aan innovaties te werken.
Wetenschappelijke relevantie	De lead user aanpak lijkt een veelbelovende methode om samen met

	<p>ondernemers aan innovaties te werken; ook in de landbouw Hievoor zal een wetenschappelijke evaluatie plaatsvinden. In diverse sociaal wetenschappelijke theorieën (zoals beschreven in het KB7 project 'sociaal wetenschappelijke perspectieven op transitie') zijn aanknopingspunten te vinden die de werking van de lead user mogelijk kunnen bevestigen. Zo komt in de 'theory of doubt management' van Weick naar voren dat '<i>there should not be an "one best action" at the beginning of a (change) process, but there should be some room for randomness and trial and error...</i>' (Trond Selnes en Katrien Termeer in het werkdokument ; 'Social theory and transitions' dat is gemaakt in het kader van het eerder genoemde KB7 project). In de theorie van Foucault die door Martijn Duineveld in het eerder genoemde werkdokument wordt beschreven, komt naar voren dat men elk (veranderings)proces zo onbevangen mogelijk in moet gaan. Als standpunten teveel van tevoren vaststaan, creëren actoren in een (veranderings)proces teveel een eigen werkelijkheid en bestaat het gevaar dat andere mogelijkheden teveel worden buiten gesloten.</p>
Economische en maatschappelijke relevantie	Er is veel behoefte aan goede aanpakken voor innovatie-management
Expertise	Kennis van de lead-user aanpak en sociaal maatschappelijke perspectieven op transitie kunnen mogelijk helpen bij het 'doorzien' van de werking van de lead user aanpak.
Samenwerking / ontwikkeling	Om inzicht te krijgen in de werking van de lead user aanpak in de praktijk is gewenst om aan te sluiten bij bestaande initiatieven bij ASG, ESG., e.a.
Bijdrage aan KB-thema	Institutionele vernieuwing, in het bijzonder in regelgeving, is lastig en een bottleneck bij transities. Wellicht kan de lead user aanpak helpen de bottlenecks te doorbreken.
Risico-analyse	Toegang tot ervaringen elders Afweging tussen een analytische aanpak en een doe-aanpak

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Kleine projectgroep voert het werk uit.
Go/no-go momenten	Go / no-go na theoretische onderbouwing en evaluatie van de lead user aanpak op basis van literatuur (eind 2009).

FINANCIEN

Begrote kosten	Totaal 100.000 euro waarvan 10.000 euro in 2009 (en als enkele andere projecten in KB 1 en KB 5 worden gehonoreerd, dan 50.000 euro)
Financiering	€10.000 uit KB7
Inspanning (personen)	2 of 3 personen
Inspanning (uren)	10 dagen (80 uren) SWO
Verwachte omzet	€9.120 personele kosten en €880 additionele kosten

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Lead-user approach for sustainability innovations
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	Institutional bottlenecks and supply-driven researchers are some of the bottlenecks in system innovations. The Lead-user approach holds the promise to overcome some of these problems. In this project a literature research will be done and reported in a paper to report the state of the art in science concerning the lead user approach. Based on this a further empirical test of the method will be developed.

Titel project	Codificering als strategie in verduurzaming van ketens
Projectleider	Karel de Greef
Deelnemende onderzoekers	Karel de Greef, Mark Wever, Jacques Trienekens, Suzanne Ellebrecht
Trekkende Business Unit	ASG-Veehouderij
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Nieuwe evaluatiekaders waarin instituties, governance en kennisinfrastructuur een grote rol spelen.
Participerende sciences groups	Samenwerking voorzien met SSG (Bedrijfskunde, groep rond Jacques Trienekens)
Looptijd project	2009-2010
Budget	2009: 30 (20 KB7); 2010 idem
Doelstelling	In kaart brengen hoe diverse vormen van certificering en codificering (kunnen) bijdragen aan verduurzaming van productieprocessen

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>Producentengroepen en ketens formaliseren en communiceren hun claims met diverse soorten professional codes (Codes of practice, Codes of conduct etc.). In het project Boerenethiek is o.a. gebleken dat de aard en rol hiervan sterk uiteenloopt. Tevens is gebleken dat dergelijke codes een sterkere rol kunnen spelen in het combineren van persoonlijke en collectieve motieven tot verduurzaming. Met een verdiepend project willen we vooral de kansen die dit biedt om actor-attitudes en motieven om te zetten in duurzamere praktijken bestuderen. Hierbij wordt, via het EU-project Quality Pork Chains, samengewerkt met LSG Bedrijfskunde WU en Universiteit Bonn.</p>
Probleemstelling	Onduidelijk is welk type codificering / certificering het beste aansluit bij bepaalde kolom-strategieën en –thema's, en of de QA-toevoegingen ook daadwerkelijk bijdragen aan duurzaamheid.
Activiteiten	<p>Een aantal bestaande certificeringsstrategieën in de veehouderij wordt getypeerd qua structuur en qua (door de dragers verwacht) werkingsmechanisme ('belief'. 'werkingstheorie').</p> <p>Vooralsnog wordt gedacht om het empirisch materiaal te diversificeren op de assen x) regels versus vrijheid en y) gerichtheid op beroepsgroep versus markt/maatschappij. Systemen als SKV (vleeskalveren), Caring Dairy (melkvee), IKB (varkens), Milieukeur en EKO (beide diverse sectoren) zijn momenteel voor ogen. De werkvorm betreft afwisselend a) desk-studie op materiaal van de systemen zelf en vanuit de QPC-inventarisatie) en b) analyse van gesprekken met de dragers van de systemen.</p> <p>In 2009 dient de inventarisatie en typering afgerond te worden, zodat in 2010 enkele contrasterende virtuele systemen geschetst en getoetst kunnen worden.</p>
Output	<p>Markt: -</p> <p>Wetenschap: paper in een keten- journal of congres.</p> <p>Expertise-ontwikkeling (inclusief vaardigheden): nauwe samenwerking tussen drie groepen onderzoekers: animal science, ketenkunde en governance, in wisselwerking met de werkelijke wereld.</p>
Markt	Geen.
Wetenschappelijke relevantie	Deze activiteit sluit aan op het lopende NWO-KB7-project Boerenethiek. Het bouwt verder op het multi/interdisciplinair identificeren van kansen op verduurzaming door nauwer aan te sluiten bij groeps- en individuele waarden van actoren. Deze activiteit moet een paper opleveren in een keten- journal of congres.
Economische en	De resultaten bieden handvatten om de hang naar beheersing, certificering

maatschappelijke relevantie	en standaardisering te benutten voor verduurzaming van het productieproces. Tevens wordt (empirisch) helderder welke effecten de diverse certificeringsinitiatieven teweeg brengen.
Expertise	Zie vakje output: Expertise-ontwikkeling (inclusief vaardigheden) door nauwe samenwerking tussen drie groepen onderzoekers: animal science, ketenkunde en governance, in wisselwerking met de werkelijke wereld. Dierwetenschappers verbreden hun blik met governance-aspecten, ketenonderzoekers versterken hun inzicht in het primaire proces en de processen/motieven daarachter. Geschat wordt dat de betrokkenen sterker komen te staan in de totstandkoming van Europese (FP7) integrated projects.
Samenwerking / ontwikkeling	Er wordt samengewerkt tussen dier/sectorwetenschappers van ASG, ketenkundigen & governance deskundigen van resp. UBonn en BK-WU. Vanwege het empirische karakter is er tevens nauw contact met de dragers van de bestaande certificeringssystemen.
Bijdrage aan KB-thema	Nieuwe evaluatiekaders waarin instituties, governance en kennisinfrastructuur een grote rol spelen.
Risico-analyse	* Het project staat of valt met de samenwerking tussen de partners en de bereidwilligheid van ketenpartijen om met informatie bij te dragen. Dit lijkt geen probleem op te leveren. * De ambitie is wat groot t.o.v. het budget. * Internationaal: GIQS / UBonn zijn geïnteresseerd in dit thema, maar gaan doorgaans minder diep richting primaire sector en minder in op de achterliggende waarden van actoren. Dit biedt veeleer synergie dan concurrentie.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Aansluiten bij lopend QPC-project
Go/no-go momenten	Eind 2009: inschatten of er een voldoende sterk concept is om virtuele systemen te schetsen in 2010

FINANCIEN

<u>Begrote kosten</u>	Middelen worden volledig ingezet op menskracht. UBonn en BK-WU participeren vanuit lopende PhD-projecten. 2009: ASG 28000 personeel, 2000 onvoorzien & reiskosten 2010: idem
<u>Financiering</u>	Geef aan hoe project gefinancierd wordt (KB, overige financiers), uitgesplitst naar jaar en betrokken sciences groups 2009: taak binnen QPC: 10k€, KB7: 20k€ 2010: idem
<u>Inspanning (personen)</u>	5
<u>Inspanning (uren)</u>	500
<u>Verwachte omzet</u>	30+30

SAMENVATTING IN HET ENGELS

<u>Project title</u>	Codification as a strategy in livestock chains
<u>Summary of research problem, output, scientific relevance, market</u>	Professional codes play a role in formalisation and communication of claims of production systems. In a previous project (Farmers ethics) revealed that they can play a role in connecting personal, collective and public values. Present project studies which types of codes are most suited for this ambition, and give empirical insight into their working mechanisms in enhancing sustainability (eg trust, standardisation, collectivisation, transparency etc.). The activity is in close interaction with the EU-project Quality Pork Chains (WorkPackage Quality Assurance and Systems Design). The project should result in a paper that touches both animal science, governance and chain sciences.

Titel project	Transitie in de Ruimtelijke Planning
Projectleider	Marcel Pleijte
Deelnemende onderzoekers	Marcel Pleijte (en misschien voor een klein deel Paul of Roel)
Trekkende Business Unit	ESG
KB-Thema	KB7
Programma binnen KB-thema	Nieuwe evaluatiekaders waarin instituties, governance en kennisinfrastructuur een grote rol spelen
Participerende sciences groups	Samenwerking met promotor prof.dr.ir R. Rabbinge, universiteitshoogleraar duurzame ontwikkeling en voedselzekerheid in Wageningen (WUR)
Looptijd project	2009
Budget	kE60
Doelstelling	Het doel van dit onderzoek is een kritische reflectie geven op het ruimtelijk beleid in Nederland, teneinde hiermee het ruimtelijk beleid te kunnen verbeteren. Daarbij wordt vooral gereflecteerd op ontwikkelingspolitiek, ontwikkelingsplanologie en gebiedsontwikkeling.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>PhD onderzoek marcel Pleijte, begeleid door prof.dr. R. Rabbinge Onderzoek naar de wijze waarop het conceptueel gedachtegoed over ontwikkelingspolitiek is verworden tot ontwikkelings- of onderhandelingsplanologie.</p> <p>De aanvraag betreft een vervolg op het KB-7 project uit 2008, getiteld: Ontwikkelingspolitiek, ontwikkelingsplanologie en gebiedsontwikkeling. Transitie in het ruimtelijk beleid? Een kritische reflectie op het ruimtelijk beleid in Nederland</p> <p>2. Aanpak</p>
Probleemstelling	<p><i>Centrale vraag: Welke opties zijn er voor het voeren van ruimtelijk beleid in Nederland met de introductie van ontwikkelingspolitiek, ontwikkelingsplanologie en gebiedsontwikkeling?</i></p> <p>De werkwijze valt uiteen in drie delen, waarbij voor ieder deel vragen zijn te formuleren.</p> <p>Deel 1: De beleidstheorie achter ontwikkelingspolitiek, ontwikkelingsplanologie en gebiedsontwikkeling (= evaluatie van ontwikkeld en vastgesteld beleid) Wat zijn de (beleids)veronderstellingen achter ontwikkelingspolitiek, ontwikkelingsplanologie en gebiedsontwikkeling? Hoe zijn aannames of veronderstellingen te evalueren?</p> <p>Deel 2: Evaluatie van het verloop van gebiedsontwikkeling/ruimtelijk beleid in de praktijk (= evaluatie van beleidsuitvoering en beleidseffecten) Hoe verloopt gebiedsontwikkeling in de praktijk? Hoe is het verloop van gebiedsontwikkeling te beoordelen (zijn hiervoor bruikbare theorieën en criteria voorhanden)? Welke casussen selecteren? Wat zijn de selectiecriteria?</p> <p>Deel 3: Aanbevelingen voor een duurzaam ruimtelijk beleid/duurzame gebiedsontwikkeling (explorerend/ontwerpend deel) Hoe kan in de toekomst duurzame gebiedsontwikkeling ontstaan?</p>

	In hoeverre dient het gedachtegoed van de WRR uit het rapport over Ontwikkelingspolitiek te worden geactualiseerd en verder te worden uitgewerkt? Tot wat voor aanbevelingen kan worden gekomen bij een reflectie op de Nederlandse ruimtelijke ordening vanuit een Europese invalshoek?
Activiteiten	In het projectplan voor 2008 is aangegeven dat gefaseerd wordt gewerkt aan een proefschrift. De verdere fasering van het proefschrift ziet er als volgt uit: 2009 Mede afhankelijk van de gesignaleerde problematiek in fase 1 en 2 in 2008 zullen begin 2009 theorieën worden geselecteerd om de casussen te kunnen evalueren. Om deze fase echt goed in te kunnen zetten dient fase 1 afgerond te zijn. De achterhaalde beleidstheorie is immers een van de criteria voor de selectie van theorieën om een theoretisch kader te maken waarmee praktijksituaties worden beoordeeld. Ook zullen begin 2009 selectiecriteria worden opgesteld om casussen te selecteren en te bestuderen. 2009 zal dus vooral worden gebruikt om het theoretisch kader uit te werken en om empirisch materiaal te verzamelen en te verwerken. Tot slot wordt 2009 ook weer gebruikt om het logboek bij te houden voor fase 3 voor het vorm geven van duurzame gebiedsontwikkeling in de toekomst.
Output	Dissertatie en artikelen
Markt	Er liggen met name marktkansen bij PBL, maar ook richting ministerie van VROM
Wetenschappelijke relevantie	Over gebiedsontwikkeling is veel geschreven en hierop is al veel gereflecteerd, maar niet vanuit fundamenteel wetenschappelijk onderzoek
Economische en maatschappelijke relevantie	Dit onderzoek gaat ondermeer het economisch en maatschappelijk belang van gebiedsontwikkeling na.
Expertise	Planologie, bestuurskunde, politicologie, sociologie, filosofie, planeconomie (grondbeleid) en recht.
Samenwerking / ontwikkeling	
Bijdrage aan KB-thema	Het evaluatiekader kan later ook op andere onderwerpen worden toegepast waar wederom governance, instituties en kennisinfrastructuur een grote rol spelen.
Risico-analyse	?

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Vooraf afstemming met promotor R. Rabbinge
Go/no-go momenten	Niet van toepassing

FINANCIEN

Begrote kosten	60 k€
Financiering	Volledig uit KB-7
Inspanning (personen)	1
Inspanning (uren)	526 uren
Verwachte omzet	60 k€

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Transitions in spatial planning
Summary of research problem, output, scientific	<i>Research problem</i> What are the possibilities for spatial planning with the introduction of spatial

relevance, market	<p>development politics and area development?</p> <p><i>Output</i> A thesis and scientific articles</p> <p><i>Scientific relevance</i> There is a lot written about and reflected on area development, but there is no fundamental scientific research.</p> <p><i>Market</i> There are market possibilities for further research for the Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment and for the Netherlands Environmental Assessments Agency</p>
-------------------	---

Titel project	A new ethics for livestock farming: towards value based autonomy of farmers (farmers' ethics)– afronding sociologisch gedeelte
Projectleider	Carolien de Lauwere (LEI)
Deelnemende onderzoekers	Zie boven
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	KB7: Transitieprocessen, instituties, bestuur en beleid
Programma binnen KB-thema	Systeeminnovatie, ondernemerschap en netwerken
Participerende sciences groups	SSG
Looptijd project	2009
Budget	25 k€ of 20 k€
Doelstelling	Betreft afronding van NWO project uit voorgaande jaren

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>Het onderzoek beoogt waarden van veehouders te vertalen in één of meerdere 'boerenethieken' en beroepscode. Dit om veehouders volwaardiger te laten participeren in het maatschappelijk debat. De werkhypothese hierbij is dat een 'professionele autonomie' voor boeren (een vorm van vrije handelingsruimte waarin boeren zich niet naar de maatschappij maar naar de eigen beroepsgroep hoeven te verantwoorden) mogelijk perspectief biedt. Het onderzoek bestaat uit de volgende onderdelen:</p> <p>Sociologie: inzicht in boerenwaarden en normen (RSO, LEI)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 41 interviews met pluriforme groep melkvee- en varkenshoud(st)ers ● Focus groepen met melkveehouders/ varkenshouders en burgers <p>2008: Ethiek: analyse van boerenwaarden en normen (Ethiek Instituut)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Maakt boerenethiek(en) expliciet <p>2008: Samen met boeren en samenleving overeenstemming bereiken over meer handelingsruimte waarin boeren kunnen opereren (ASG, LEI)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Beroepscode met boeren en samenleving en 'professionele autonomie' <p>2009: Evaluatie aan de hand van cases (2 workshops) (ASG, LEI)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Medisch: diergezondheidsmanagement ● Maatschappelijk: gezondheids- en welzijnswet voor dieren
Probleemstelling	Zie onderzoeksvorstel 'A new ethics for Livestock farming: towards value based autonomy of farmers?' Van De Greef et al. (januari 2005) dat destijds is ingediend bij en goedgekeurd door NWO
Activiteiten	Afronden sociologische gedeelte van NWO project Farmers' ethics: wetenschappelijk artikel met als werktitel 'Understanding Farmers' ethics as a key towards more sustainability?' (Carolien de Lauwere, Sabine de Rooij en Jan Douwe van der Ploeg)
Output	<p>2008, zelfde project, maar strict vanuit NWO-middelen:</p> <p>- Farmers' ethical stances on animal welfare as part of wider cultural repertoires, Sabine de Rooij, Carolien de Lauwere en Jan Douwe van der Ploeg. submitted.</p> <p>2009, KB7:</p> <p>- Wetenschappelijk artikel 'Understanding Farmers' ethics as a key towards more sustainability?' (Carolien de Lauwere, Sabine de Rooij en Jan Douwe van der Ploeg)</p> <p>- Populaire publicatie over het sociologisch gedeelte van het farmers' ethics onderzoek.</p>
Markt	Zie bij maatschappelijke en economische relevantie
Wetenschappelijke relevantie	Uit het sociologisch gedeelte van de studie is gebleken dat veehouders op

	verschillende manieren tegen dierenwelzijn aankijken. Vijf waarde-oriëntaties kunnen worden onderscheiden die variëren van voldoen aan minimum eisen en het dierenwelzijn is goed als het dier goed produceert en gezond is tot voldoen aan de natuurlijke behoeften van het dier en de intrinsieke waarde van het dier respecteren. De manier waarop veehouders tegen dierenwelzijn aankijken, lijkt gerelateerd aan de manier waarop ze tegen andere duurzaamheidsthema's zoals milieu, landschap, 'equity' aankijken. Het is de vraag hoe het begrip 'entrepreneurship' (ondernemerschap) zoals gedefinieerd door diverse economen (seekers of profit opportunities, movers of the market) zich verhoudt tot de manier waarop veehouders tegen dierenwelzijn en andere duurzaamheidsthema's aankijken? Draagt het stimuleren van ondernemerschap zonder rekening te houden met de wijze waarop veehouders invulling geven aan duurzaamheid werkelijk bij aan de transitie naar duurzame landbouw? Het artikel dat in 2009 afgerond zal worden, gaat hier nader op in.
Economische en maatschappelijke relevantie	Het onderzoek kan een bijdrage leveren aan een beter wederzijds begrip tussen veehouders en andere betrokken actoren. Hierdoor kan wet- en regelgeving in het vervolg wellicht zodanig worden geformuleerd dat het beter aansluit bij de ethiek van verschillende typen boeren. Tegelijkertijd kan men zich afvragen of het stimuleren van ondernemerschap zonder dat men zich er rekenschap van neemt hoe de betreffende ondernemers tegen dierenwelzijn en andere duurzaamheidsthema's aankijken wel echt de sleutel is tot een meer duurzame landbouw.
Expertise	Sociologie, dierenwelzijn en ondernemerschap
Samenwerking / ontwikkeling	Ethiek Instituut Utrecht, ASG, SSG-RSO (rurale sociologie)
Bijdrage aan KB-thema	Een breed palet aan boerenvisies, onderlinge afstemming tussen veehouders en onderlinge afstemming met andere relevante maatschappelijke actoren geeft inzicht in mogelijke oplossingen voor het verschil in percepties van genoemde actoren met betrekking tot dierenwelzijn, diergezondheid, milieu en natuur. Tevens integratie van meerdere disciplines (vooral sociologie en ethiek, maar ook enige koppeling aan innovatiekunde en interdisciplinariteit).
Risico-analyse	N.v.t.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	N.v.t.
Go/no-go momenten	N.v.t.

FINANCIEN

Begrote kosten	25 k€ (20 k€?)
Financiering	KB7, transitie
Inspanning (personen)	1 SWO-er
Inspanning (uren)	25 dagen (200 uren) SWO bij een toekenning vanuit KB7 van 25 k€ of 20 dagen SWO (160 uren) bij een toekenning van 20 k€
Verwachte omzet	€22.800 Personele inzet en €2.200 additionele kosten bij een toekenning van 25 k€ of €18.240 personele kosten en €1.760 additionele kosten bij een toekenning van 20 k€

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Farmers' ethics
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	The most important results of the sociological part of the study are that five value-orientations of farmers can be distinguished with regard to animal welfare. These range from meeting minimum legislation and good health and/ or production levels to the ability to express natural behaviour and respect for the intrinsic value of the animal. Some farmers more or less experience moral dilemmas because 'doing good to animals' often interferes

	<p>with economics. There are farmers who have (more or less) found a way out of this dilemma – either economically driven or by heart – by creating a niche market with combines animal welfare with economics. The farmers' views with regard to animal welfare seem to reflect their attitude towards other themes regarding sustainability. It is questionable whether this knowledge can be used when stimulating agricultural entrepreneurship. Does this really contribute to the transition towards sustainable agriculture if the value-orientations of farmers with regard to animal welfare and other sustainability issues are not taken into account?</p>
--	---

Titel project	Global discourse: de kredietcrisis en mogelijkheden voor LNV transitie
Projectleider	Krijn J. Poppe
Deelnemende onderzoekers	Roel During, Marcel Pleijte, Eric de Bakker (nano), Eric ten Pierick (biobased), nader te bepalen
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Reflectief actieonderzoek
Participerende sciences groups	Mogelijk AFSG rond eiwit-transitie
Looptijd project	2009
Budget	€ 65.000, w.v. € 40.000 LEI en € 25.000 Alterra
Doelstelling	De echte transitie vinden plaats in momenten van crisis. Achteraf wordt dat zo geconstrueerd, maar wordt het ten tijde van een crisis ook zo beleefd. En welke mogelijkheden bieden de krediet crisis en daaropvolgende recessie dan voor een aantal LNV Transitie's.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>LNV heeft in de KB brief extra aandacht gevraagd voor een aantal transitie (dierlijk-plantaardig eiwit, biobased, competing claims) die gezien de tijdelijk hoge voedselprijzen ten tijde van het schrijven van de KB brief, extra aandacht verdienen. Ook speelt de vraag of er met de transitie op het vlak van mest, multifunctioneel etc wel voldoende voortgang wordt gemaakt. Uit de literatuur weten we dat vooral crisis een mogelijkheid zijn tot het bijstellen van beelden en veranderen van werkwijzes. Dan vinden de echte transitie plaats. De vraag is dus op de kredietcrisis en recessie kansen bieden.</p> <p>Ideologie en technologie gedreven ontwikkelingen komen vaak snel terecht in een globaal debat over voors en tegens. Of we nu spreken over nanotechnologie, GMO's of de verandering van eetpatronen waarbij plantaardige eiwitten de plaats in moeten nemen van dierlijke, er komt een moment waarop de pers zich meester lijkt te maken van het publieke oordeel. In de ontwikkeling die thans wordt geduid met het concept "kredietcrisis", en waar eigenlijk weinig of geen voorstanders van te vinden zijn, komt de keerzijde van die publieke oordeelsvorming sterk naar voren. Het is niet meer duidelijk of de media aandacht de crisis nu versterkt of dat er gewoon verslag wordt gedaan van wat er gebeurt. Het leidt tot dilemma's ten aanzien van vooruitzien: het vertalen van een reeks van actualiteiten in trends of zelfs in grote maatschappelijke transitie. Zijn dit nu realistische extrapolaties die onafwendbaar zijn, of zijn het "self fulfilling prophecies"? De geschiedenis leert dat elke crisis eenvoudig verklaard kan worden uit maatschappelijk veranderingsproces zoals de introductie van nieuwe technieken of het ontstaan van grote sociale verschillen, en dat die weer leidt tot een min of meer logisch en samenhangend geheel van veranderingen met zich meebrengt. Zie de theorie van Kondratieff, die probeert om verbanden aan te brengen tussen verschillende crises. Belangrijk aspect hierbij is dat het verhaal en de daaraan gekoppelde logica pas achteraf worden geconstrueerd. Maar hoe keken de mensen tegen zo'n crisis aan die er midden in zaten en welk overzicht hadden zij van de lange termijn oorzaken en gevolgen?</p> <p>Deze thematiek leidt tot een fundamentele vraag die uiterst relevant is voor transitieonderzoek en de actuele maatschappelijke discussie.</p> <p>In hoeverre is het mogelijk om de lange termijn oorzaken en gevolgen te begrijpen op het moment dat men een crisis ervaart?</p>
------------------------	--

	<p>Deze vraag willen we onderzoekbaar maken en daarom uiteenleggen in twee deelvragen:</p> <p>In hoeverre was dat in het verleden het geval bij bijvoorbeeld landbouwcrises en hoe laat zich dat aflezen aan de genomen maatregelen? Welke discoursen kunnen worden onderscheiden in de commotie over de kredietcrisis en in hoeverre spelen lange termijn inzichten daarbij een rol? Hoe definieert men exogeen en endogeen.</p> <p>De historische analyse willen we organiseren rondom het boek over de landbouwgeschiedenis van Jan Bieleman: tijdbalken van verandering maken en selectief verdiepen op de contemporaine situatie door het analyseren van kranten en tijdschriftenartikelen alsmede het regeringsbeleid. De actuele analyse willen we organiseren met behulp van interviews, om de verschillende discursieve netwerken te vinden en het onderliggende argumentatielandschap in beeld te brengen.</p>
Probleemstelling	Is het ten tijde van een crisis mogelijk om de lange termijn in de gaten te houden en noodzakelijk geachte transitie bewust te bewerkstelligen, en zo ja welke mogelijkheden biedt de huidige kredietcrisis en recessie dan voor de LNV Transitie?
Activiteiten	<p>Maak een historische tijdbalk over de laatste 5 industriële revoluties van de veranderingen in de NL Landbouw en platteland en laat zien dat de veranderingen vooral van buiten de landbouw kwamen en een technisch-economische achtergrond hadden met gevolgen voor instituties en ruimtelijke inrichting</p> <p>Kies twee of drie belangrijke omslagpunten en ga na of de beleving op dat moment van oorzaken en gevolgen overeen komt met het later (geconstrueerde) beeld</p> <p>Kijk door interviews of in de discussie over kredietcrisis en recessie een aantal actuele transitie (mest, multifunctioneel, nanotechnologie, eiwit, competing claims, dierwelzijn) een rol spelen en zo ja welke kant dat dan op gaat</p> <p>Kijk op basis van de systeem dynamica modellen en scenarioanalyse uit het 2008 Toekomstverkenning project of de kredietcrisis en recessie voor geïdentificeerde actuele transitie kunnen leiden tot veranderingen in stakeholders, en perverse koppelingen.</p>
Output	Rapport
Markt	LNV en andere overheden
Wetenschappelijke relevantie	Project leent zich voor 1 of 2 papers over de samenhang tussen ontwikkelingen in de landbouw en events buiten de landbouw.
Economische en maatschappelijke relevantie	Sluit aan bij verzoek LNV in KB Brief naar genoemde transitie te kijken.
Expertise	Economie, Transitiekunde
Samenwerking / ontwikkeling	LEI en Alterra.
Bijdrage aan KB-thema	Bouwt voort op succesvolle presentatie in 2008 over Kondratieff golven, nog voordat de kredietcrisis in Europa uitbrak
Risico-analyse	Gekwalificeerde medewerkers nodig.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectgroep
Go/no-go momenten	Niet van toepassing

FINANCIEN

Begrote kosten	€ 65.000, w.v. € 40.000 LEI en € 25.000 Alterra
Financiering	KB
Inspanning (personen)	6
Inspanning (uren)	Circa 520
Verwachte omzet	€ 65.000

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Global discourse: the credit crunch and opportunities for the transitions in agriculture
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	Transitions are supported by crises. It is however not so clear if in times of crises the decision makers understand historic causes and foresee future consequences in the same way as they are constructed later by looking back. This question is researched with some historic examples. With interviews opportunities to promote the currently already defined transitions in agriculture in times of the 2008 credit crunch and 2009 recession are discussed.

Titel project	Transitie Alternatieve Eiwitten
Projectleider	Dr. Johan Vereijken
Deelnemende onderzoekers	Dr. Johan Vereijken
Trekkende Business Unit	AFSG-Food Technology Centre
KB-Thema	KB7en KB5
Programma binnen KB-thema	Reflectief actieonderzoek in LNV Transitie
Participerende sciences groups	ASG-Veehouderij (Bennie van der Fels)
Looptijd project	2009-2012
Budget	2009: € 83.000, waarvan € 32.000 uit KB7 en € 51.000 uit KB5
Doelstelling	AFSG onderzoekt in dit project het gebruik van afschuivingskrachten om plantaardige eiwitten om te zetten in vezelachtige structuren, waardoor een belangrijke technische hobbel wordt genomen om smakelijke vleesalternatieven te ontwikkelen. Voor het melkeiwit caseïne is dit aangetoond. ASG:

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>WUR en LNV willen kennis opbouwen en benutten om plantaardige en andere niet-dierlijke eiwitten een groter aandeel op het bord van de mondiale consument krijgen. Daarmee komt WUR tegemoet aan de gewijzigde motie Koffeman cs. (31200 XIV E), waarin de regering wordt gevraagd bijzondere aandacht te verlenen aan kennis- en innovatieprojecten die gericht zijn op de transitie naar plantaardige eiwitten en de reactie daarop van de minister (brief DK.2008/1036).</p> <p>Nederland neemt een vooraanstaande plaats in op het gebied van productie van zowel dierlijke als plantaardige eiwitten en op de productie van levensmiddelen, met name ook die op basis van dierlijke eiwitten. Mede daardoor beschikt Nederland over de noodzakelijke infrastructuur om alternatieven voor dierlijke eiwitten te ontwikkelen en heeft Nederland een unieke uitgangspositie om de vereiste innovaties te ontwikkelen en naar de markt te brengen. Zo kan de kiem gelegd worden voor een Nederlandse ketenorganisatie in een nieuwe wereldmarkt van niet-dierlijke eiwitten. De recent verschenen DRIFT-studie geeft aan dat draagvlak bij overheden, bedrijven en consumenten op dit moment groot genoeg is om een transitiepad succesvol te bewandelen.</p> <p>Echter, ook in de toekomst is er een vraag naar dierlijke eiwitten. WUR wil meer kennis opbouwen om alternatieve, meer duurzame inrichtingen van de dierlijke productieketen te onderzoeken.</p>
Probleemstelling	<p>Om te voldoen aan consumentenwensen met betrekking tot vleesvervangers is het noodzakelijk dat de vezelachtige structuur van die producten wordt verbeterd. In dit kennisbasisproject ligt de nadruk op de hiervoor benodigde technologie-ontwikkeling. Er is veel technologische kennis voor dierlijke eiwitten (ook in vleesalternatieven, bv. de productie van vezels uit melkeiwitten), maar er is nauwelijks publiek gefinancierd onderzoek naar vezelvorming van plantaardige eiwitten.</p> <p>Onderzoek dat dit jaar blijft liggen is gericht op beter inzicht in motieven van vleesconsumptie bij consumenten. Alternatieven voor vlees worden momenteel als substituut gepositioneerd en daar zijn waarschijnlijk goede redenen voor.</p> <p>[hoe past het werk van ASG hierin ?]</p>
Activiteiten	<p>Vezelvorming onder afschuifspanning geeft goede resultaten wanneer melkeiwitten worden gebruikt die vooraf een behandelingsstap hebben ondergaan. Dit werk is verricht in de groep van prof. Boom (WU Proceskunde; zie: http://www.wb-online.nl/krant/artikel.php?id=2925) en</p>

	kan worden verbreed naar plantaardige eiwitten enerzijds en naar opschaling anderzijds. Het AFSG onderzoek zal zich in eerste instantie richten op deze twee aspecten richten.
Output	Er wordt gestreefd naar 1 wetenschappelijke publicatie en 1 of 2 artikelen in relevante vakbladen. Daarnaast moet de output zodanig zijn dat overheden en marktpartijen de kennis kunnen benutten tbv hun eigen innovatieproces. Dat zal zeker niet na jaar-1 zijn
Markt	De opgebouwde kennis is van belang voor marktpartijen, omdat hierdoor technologische hobbels (naast sociaal-culturele) genomen worden, die verhinderen dat alternatieve eiwitbronnen een volwaardig onderdeel vormen van het Nederlands eetpatroon.
Wetenschappelijke relevantie	Er is weinig publiek gefinancierd onderzoek naar processing van niet-dierlijk eiwit. Zodoende liggen er ruime mogelijkheden om een track record op te bouwen in de wetenschappelijke literatuur.

Economische en maatschappelijke relevantie	De maatschappelijke relevantie wordt primair gevoed door een veranderende attitude t.a.v. dierenwelzijn in de Nederlandse samenleving. De economische relevantie heeft twee gezichten: enerzijds verliest de Nederlandse economie aan toegevoegde waarde, als producent en verwerker van grote hoeveelheden dierlijke eiwitten. Anderzijds kunnen Nederlandse bedrijven een kennispositie en technologische portfolio opbouwen die wereldwijd kan worden gevaloriseerd. Deze balans is – bij gebrek aan gegevens – niet concreet te maken.
Expertise	AFSG: Welke technologieën zijn geschikt om bruikbare eiwitpreparaten te bereiden uit alternatieve bronnen; ontwerpen van processen voor de bewerking van agrarische producten voor food en non-food toepassingen. ASG: Kennis van het ontstaan, de ontwikkeling en innovaties van ketens en netwerken in de agrofood-sector.
Samenwerking / ontwikkeling	Binnen WUR: ASG (BvdF), ATV (TvB, RB), LEI (KP) Buiten WUR: BO: het visiedocument “Productie en consumptie van dierlijke en plantaardige eiwitten; een transitieproces” (juni 2008) geeft de R&D context aan, waarbinnen de grote vragen worden geadresseerd. Gezien de omvang van het in 2009 te starten BO-onderzoek binnen het thema “Voedselkwaliteit”, is leiderschap en afstemming nodig.
Bijdrage aan KB-thema	Het zichtbaar, begrijpelijk en toepasbaar maken van veranderingen in beleid, instituties en gedrag van groepen en individuen, maar ook het doorontwikkelen van technologische mogelijkheden naar succesvolle innovaties die een doorwerking hebben op maatschappelijk relevante thema's.
Risico-analyse	Er worden geen grote risico's voorzien, anders dan de gebruikelijke in technisch onderzoek. Namelijk dat de technische hobbels groter zijn dan voorzien. Europese voedingswetgeving (met name Novel Foods) is niet van toepassing op voorgestelde technologie.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	AFHANKELIJK VAN SAMENHANG AFSG/ASG: De ASG en AFSG projectteams hebben een andere inhoudelijke doelstelling, zodat beide teams in principe los van elkaar werken. Aangezien nauwe afstemming met het BO-onderzoek nodig is, wordt voorgesteld om Johan Vereijken de rol van linking pin te geven. Binnen het cluster B03 moet worden bekeken of er een externe stuurgroep/begeleidingsgroep nodig is.
Go/no-go momenten	In de tweede helft van 2009 zal worden vastgesteld of de shear cell technologie in principe geschikt is voor het maken van vezelachtige structuren obv plantaardige eiwitbronnen.

FINANCIEN

Begrote kosten	€ 32.000 (AFSG) uit KB7 € 30.000 (ASG) uit KB5 € 21.000 (AFSG) uit KB5
Financiering	Op dit moment zijn er geen andere financiers, omdat deze onderzoekslijn pas zeer recent door LNV wordt ondersteund. We zoeken vanaf begin 2009 naar externe financiering. Eén daarvan kan zijn een herindiening van het voorstel dat voor FES-2009 is afgewezen.
Inspanning (personen)	3-4 personen
Inspanning (uren)	Ca. 700 uur
Verwachte omzet	

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Transition paths from animal proteins towards novel proteins
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	This projects aims to develop high shear technology to create fibrous structures from vegetable protein. It is known that animal proteins can for such structures under high shear in lab-scale equipment. In order to produce better alternatives to meat, some hurdles need to be solved. One of them is the formation of fibres which give meat the texture and taste properties that are perceived as very important to consumers. This project tries to identify new technical solutions and is part of a larger R&D programme on animal proteins within Wageningen UR, funded by LNV.

Titel project	Vermaatschappelijking Land- en Tuinbouw
Projectleider	Tycho Vermeulen
Deelnemende onderzoekers	Tycho Vermeulen, Herman Schoorlemmer, Andries Visser, Eric Poot
Trekkende Business Unit	PPO
KB-Thema	7 Transitie
Programma binnen KB-thema	Methoden van leren voor netwerkprogramma's en systeeminnovatie
Participerende sciences groups	WUG-Glastuinbouw PPO-AGV (samenwerking voorzien met LEI)
Looptijd project	2009, 2010
Budget	2009: 90 k€ 2010: 80 k€
Doelstelling	Het vorm geven van een aanpak gericht op het verkennen en versterken van de relatie tussen land- en tuinbouw en maatschappij. Dit gebeurt via 1) het onderzoeken van onderliggende maatschappelijke waarden van burgers en 2) deze kennis in praktijkcasussen toe te passen als verrijking van innovatietrajecten (verhogen kwaliteit) of het vergroten van maatschappelijk draagvlak voor oplossingsrichtingen die bijdragen aan maatschappelijke wensen.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	De verhoudingen tussen de stad en de land- en tuinbouw zijn sterk veranderd de afgelopen decennia. In meerdere studies is getracht de maatschappelijke vraag te duiden en een goed antwoord vanuit de landbouw te formuleren. Daarnaast zijn er vele regionale of lokale initiatieven. Deze zijn enerzijds door de overheid geregisseerd gericht op het laten invullen van maatschappelijke behoeftes door agrarische ondernemers. Een voorbeeld hiervan is Almere waarin stadslandbouw als integraal onderwerp is opgenomen in stadsontwikkelingsplannen. Daarnaast komen er initiatieven van ondernemerszijde gericht op maatschappelijke profilering en vaak in combinatie met het creëren van een nieuwe markt voor het eigen bedrijf. Een voorbeeld hiervan zijn de glastuinbouwbedrijven die aansluiting zoeken met energiegids. Zoals de Greenportkas in Venlo, die energie levert aan een zorginstelling, en daarmee zowel een extra economische tak ontwikkelt als een sterk maatschappelijk verantwoord imago. Ook zijn er multifunctionele landbouwbedrijven die er goed in slagen een stevige band met haar (directe) omgeving op te bouwen. Door welke diepere waarden, normen en drijfveren wordt dit ingegeven en welke inspiratie kan dit geven voor de gangbare landbouw.
Probleemstelling	De aansluiting van bestaande agrarische diensten op maatschappelijke diensten is nog onvoldoende. Aandachtpunten hierin zijn onder andere financierings- en waarderingsmechanismen, burger participatie, maatschappelijk ondernemerschap en de organisatie van dergelijke systeeminnovaties. Daarnaast is er een spanningsveld tussen het ondernemersinitiatief van onderaf (hoe krijg ik waardering voor mijn maatschappelijke diensten en perspectief voor de langere termijn) en de overheidsregie van bovenaf (hoe krijg je als maatschappelijke partij de ondernemers zover dat ze er brood in zien en doen wat maatschappelijk wenselijk is).
Activiteiten	Deskstudie: via literatuurstudie en gesprekken met experts wordt een sociaal economische verkenning gehouden van de vermaatschappelijking van agrarische activiteiten. Wat zijn de centrale elementen van de verhouding Stad-Land op dit moment en in de toekomst. Leidend tot hypothesevorming en keuze voor praktijkcases. Voorbeelden hiervan kunnen

	<p>zowel cases zijn met een overheidsinitiatief als met een ondernemersinitiatief. Bijvoorbeeld initiatieven in Almere, Amsterdam, Internationaal maar ook Zorglandbouw, Energiegrids of Manifestaties als Kom in de Kas, Floriade.</p> <p>Oriënterende casestudies: een aantal praktijkvoorbeelden worden geëvalueerd. Wat waren ervaringen, waar liep men tegen aan, wat gaf perspectief, mogelijk kan gebruik gemaakt worden van een burgerpanel (vgl methode van NextExperizer, O van Eijk).Dit leidt tot een verdere aanscherping van de hypothesen.</p> <p>Participatief onderzoek: in deze fase worden in samenwerking met een beperkt aantal cases oplossingsrichtingen verkend, zo mogelijk in de praktijk getoetst en geconceptualiseerd.</p>
Output	<p>Een wetenschappelijke rapportage</p> <p>Populaire rapportages in aansluiting met de betrokken cases</p> <p>Expertise ontwikkeling over vermaatschappelijking van de landbouw / verbinding landbouw-maatschappij; competenties in Multi Stakeholder Processes.</p>
Markt	<p>Nationaal en Europees (BO en EU) algemeen niveau over vermaatschappelijking van de landbouw / landbouw-maatschappij verbindingsvraagstukken</p> <p>Regionaal: regionale overheid, bedrijfsleven (zowel agrarische ondernemingen als niet-agrarische ondernemingen), belangenbehartiging, intermediairs gericht op het ontwikkelen van stad-land concepten, ondersteuning van ondernemerschap en netwerkvorming.</p>
Wetenschappelijke relevantie	<p>De relatie stad-land claims wordt bestudeerd vanuit het niveau van de ondernemers en netwerken</p> <p>Voor de specifieke casus van de energiegrids borduren we voort op onderzoek van Van der Velden et al (rapport energiegrids), Verkerke et al (Greenportkas) en T. Vermeulen (lopend e-grids onderzoek) en Agromere.</p>
Economische en maatschappelijke relevantie	<p>Onderwerp betreft de legitimatie van agrarische activiteiten in sterk verstedelijkende gebieden, "competing claims", en het bieden van nieuwe economische perspectieven voor agrarische bedrijven, waarmee marginalisering van de landbouw in Nederland deels mee tegengegaan kan worden.</p>
Expertise	<p>Beter inzicht in vermaatschappelijking van de landbouw / verbinding landbouw-maatschappij, competing claims; competenties in Multi Stakeholder Processes,</p>
Samenwerking / ontwikkeling	<p>PSG (PPO-AGV en WUR Glastuinbouw), mogelijk LEI, via cases met TU-Delft (TBM) en mogelijk WUR-ASG (Boelie Elzen)</p>
Bijdrage aan KB-thema	<p>Ontwikkeling van ondernemerschap rond maatschappelijke dienstverlening, leidend tot verbinding op regionaal niveau en multifunctioneel ruimtegebruik.</p>
Risico-analyse	<p>De zoekfase om te komen tot participatief onderzoek is moeilijk in te schatten. Mochten er uit het voorwerk (deskstudie en casestudies) geen kansrijke initiatieven komen, dan wordt er aangesloten bij bestaande projecten waar met ondernemers(groepen) gewerkt wordt.</p>

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectgroep, werkgroepen met ondernemers, klankbordoverleg PSG
Go/no-go momenten	<p>1 januari 2010</p> <p>Criteria voor beoordeling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Project heeft geleid tot heldere hypothesen en eerste aanzet tot toetsing van deze hypothesen (toetsing in participatief onderzoek) • Inzicht in te ontwikkelen competenties voor Wageningen UR en eerste stappen gemaakt

	<ul style="list-style-type: none"> • Netwerken met ondernemers en burgers opgezet voor participatief onderzoek
--	---

FINANCIEN

Begrote kosten	Wageningen UR Glastuinbouw: 50 k€ PPO-AGV: 40 k€
Financiering	KB7: budget WUR-Glastuinbouw – 50 k€ KB7: budget AGV – 40 k€
Inspanning (personen)	3 a 4 personen (JWO, WO, SWO)
Inspanning (uren)	<p>2009</p> <p>JWO: 450 uur WO: 250 uur SWO: 80 uur Kosten: 9 k€</p> <p>Deskstudie: 35 k€ Oriënterende casestudies: 20 k€ Opzetten Participatief onderzoek: 35 k€</p> <p>2010</p> <p>Voortzetting participatief onderzoek: 80 k€</p>
Verwachte omzet	2009: 90 k€ 2010: 80 k€

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Bettering the relationship between horticulture and society
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	<p>A major part of Agriculture is not an integral part of society anymore. The production systems, the work environment and the produce itself seem to miss societal engagement. A number of initiatives from growers, umbrella organisations and (local) governments are aimed at restoring the link between horticulture/agriculture and society on an emotional, conceptual and practical level.</p> <p>This study observes the absence of relation and presence of tensions between agriculture and society, and designs hypothesis how the relation can be restored. Using participative research approaches the hypothesis are tested, and practical initiatives are started or strengthened.</p>

Titel project	Innovatieopties voor landbouw na 2013
Projectleider	Jan Willem van der Schans en Wim de Hoop(LEI)
Deelnemende onderzoekers	Nader te bepalen
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Transitiekunde
Participerende sciences groups	SSG
Looptijd project	2009 - 2010
Budget	180.000 euro wv 40.000 in 2009
Doelstelling	Het Europese Landbouwbeleid gaat fors wijzigen met ingang van 2013. Ook zijn er grote veranderingen in voedingspatronen en bioenergie-productie. Dit vraagt nieuwe referentiekaders/paradigma's en nieuwe methoden en aanpak voor dit transitie. Belangrijke kritische factoren daarbij zijn; marktgerichte open en co-innovatieprocessen, nieuwe methoden van sluiten van kringlopen op regionaal niveau Ook ketens zullen zoeken naar nieuwe organisatie- en financieringsvormen. Dit onderzoek richt zich op het verder ontwikkelen van deze nieuwe paradigma's en nieuwe methoden op de genoemde kritische factoren en het wetenschappelijk beschrijven hiervan.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	Transities naar duurzame marktgerichte partnerships/ketens en zero emission regions, mede in relatie tot aanpak van Open Innovation en Marktcocreatie.
Probleemstelling	Welke nieuwe referentiekaders zijn gewenst om in te kunnen springen op de forse veranderingen in Landbouwbeleid, voedingspatronen en energieproducties ? Hoe kunnen nieuwe methoden en organisatievormen van ketens worden ontwikkeld en beschreven om dit transitieproces te faciliteren ?
Activiteiten	<p>Hoofdpunten van de aanpak in 2009:</p> <p>Duiding van transitieproces van landbouw na afschaffing huidig Europees Landbouwbeleid na 2013, met nieuwe beleidsopties;</p> <p>Belangrijke kritische factoren in dit transitieproces zijn: een marktgerichte en open innovatieaanpak, inzicht in nieuwe voedingsconcepten, naast de globalisering zal er op regionaal niveau nieuwe verbindingen nodig zijn voor het sluiten van (nutriënten- en energie-)kringlopen, een aangepaste organisatie- en financiering van de keten. De benodigde aanpak/ methoden hiervoor zullen verder worden ontwikkeld, toepasbaar gemaakt voor de landbouw en wetenschappelijk worden beschreven. Deze methoden/aanpak worden kort toegelicht.</p> <p>Het verder ontwikkelen en evalueren van een methode om beter in te kunnen springen op latente (duurzame) vraag van consumenten/burgers m.b.v. de methode van marktcocreatie (Marktcreatie. Behoeftegericht ontwikkelen van vraag en aanbod, Luc Brouwer; toegepast in Case. Marktcreatie in het proces van professionalisering van producten in het Veelzijdig Platteland, Kortstee, e.a. LEI-Wageningen, 2008).</p> <p>De duiding en ontwikkeling van nieuwe referentiekaders t.a.v. nieuwe voedingsconcepten zal plaatsvinden met pioniers als Michel Pollan (USA), uit het bedrijfsleven (Wessanen, Laplace) en vanuit wetenschap.</p> <p>Voor facilitering van het proces van innovatie zal worden aangesloten bij de nieuwe methode van Open Innovatie (o.a. in Chesbrough, H., Open Innovation. The New Imperative for Creating and Profiting from Technology, Boston, Harvard Business School Pres, 2003).</p>

	De theoretische en modelmatige onderbouwing van de aanpak van “Zero Emission Regions” zal o.a. gebaseerd worden op aanpak van methode van industriële ecologie, zoals van Hans Schnitzer, 2007, Agro-based Zero Emissions Systems. De theoretische onderbouwing van de overgang naar nieuwe keten/partnershipsconcepten zal gericht zijn op een nieuwe aanpak van organisatie en bestuur van ketens/partnerships: van Fordisme naar Post-Toyotische ketens/partnerships.
Output	twee wetenschappelijke papers internationaal seminar (lieft gekoppeld aan internationaal congres) video met interviews van theoretici, toepassers, cases, e.d.
Markt	Brede marktperspectieven daar omgeving van landbouw sterk gaat wijzigen
Wetenschappelijke relevantie	De genoemde methoden/aanpakken zijn vaak elders al wel toegepast. Het behoeft wel een verdere ontwikkeling en het toepasbaar maken voor de landbouw. Ook een wetenschappelijke beschrijving is nodig.
Economische en maatschappelijke relevantie	Het tijdig goed in te kunnen springen op de forse veranderingen is economisch en maatschappelijk zeer relevant.
Expertise	Er wordt voortgebouwd op beschikbare expertise en er zal breed nationaal en internationaal worden samengewerkt.
Samenwerking / ontwikkeling	De nationale en internationale partners zullen worden gezocht. Een van de partners is in ieder geval de EUR.
Bijdrage aan KB-thema	Nieuwe methoden/aanpakken voor transitieprocessen.
Risico-analyse	Het tijdig kunnen vinden van geschikte nationale en internationale samenwerkingspartners.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	projectteam
Go/no-go momenten	Eind 2009 voor al of niet voortgang/aanpassing voor 2010

FINANCIEN

Begrote kosten	90.000 euro wv 40.000 in 2009
Financiering	40.000 euro in 2009 (mogelijk meer)
Inspanning (personen)	2 of 3 personen in de projectgroep die gaat samenwerken met nationale en internationale partners.
Inspanning (uren)	10 dagen schaal 10/11 32 dagen schaal 13 3850 euro materieel
Verwachte omzet	41.150 euro met 3850 materieel

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Options for Innovationprocess in agriculture after 2013
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	The European Agricultural Policy is changing very fast after 2013. There will be also big changes in food concepts and bioenergy production. This requires new paradigms/approaches and methods for more market-oriented and open innovation processes, a new method for an industrial ecology approach of zero emission region”, new concepts for organisation and financing of chains. This research is focussing on the further development of these paradigms/methods, making applicable of these methods for agriculture and a scientific evaluation.

Titel project	Agenda- en Netwerkvorming concurrentiepositie EU Foodindustry
Projectleider	Krijn Poppe
Deelnemende onderzoekers	Huug de Vries en Jeroen Willemsen
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Reflectief actieonderzoek in LNV transities
Participerende sciences groups	SSG/LEI en AFSG
Looptijd project	Beginjaar 2009, eindjaar 2013?
Budget	Omvang project in 2009 65 k€ (en 180 k€ uit NoE High Tech Europe project; in contract onderhandelingsfase; vier jarig project)
Doelstelling	De doelstelling is het verkrijgen van inzicht in welke transities binnen de Europese Food Industry de komende jaren op de agenda staan en waarom. Dit inzicht vormt de basis voor de strategische positionering van de Nederlandse publieke en private sectoren op dit terrein en de keuze voor kennisallianties in Europa.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>De EU Commissie heeft een High Level Group on the Food Industry (4 EU commissarissen, 8 ministers, 12 CEOs) geformeerd die publiek/private support acties voor de food industrie moeten ontwikkelen.</p> <p>Daarnaast zijn andere instanties actief op het gebied van agendavorming binnen de agri-food sector zoals het platform European Technology Platform Food for Life, ESF-COST project groep 'Forward Look Food Systems', de SCAR groep (met nieuwe Eureka initiatieven), het regionale clusterinitiatief 'FINE' en een aantal grote meerjarige Europese Netwerk groepen als NUGO (nutrigenomics) en High Tech Europe. Tevens is het European Institute of Technology (EIT) opgericht (hoofdkantoor in Budapest) met als doelstelling om Europese clustering van kennis en innovatie – binnen en tussen sectoren – te realiseren.</p> <p>Deze grootschalige strategische activiteiten zullen een enorme impact hebben op de inhoudelijke en organisatorische invulling van de kennis/innovatie agenda's op het agri-food gebied.</p> <p>Het hier voorgestelde actieonderzoek zal inzichtelijk maken welke transities in EU Food industry komende jaren op de agenda staan en waarom, alsmede in welke strategieën passend zijn voor een goede Nederlandse positionering. De uitkomsten komen ter beschikking voor het beleid van het ministerie van LNV, en de andere departementen die samen met LNV actief zijn op het F&N domein (o.a. EZ, VWS en VROM).</p>
Probleemstelling	<p>De huidige kennis- en innovatieagenda's zijn nationaal georiënteerd, m.u.v. het Europese 7-de kaderprogramma. Dit leidt tot versnippering van kennisopbouw en beperkte efficiëntie van kennisdoorstroming tot daadwerkelijke innovaties binnen een private sector die voor meer dan 95% uit kleine bedrijven bestaat. Ook de nationale kennisagenda's kunnen daardoor sterk overlappen en tot duplicatie van onderzoek leiden.</p> <p>De Europese commissie heeft zich ten doel gesteld om zowel de innovatiekracht te vergroten (naar een R&D intensiteit van 3%) alsmede om (top-) onderzoek te clusteren en te laten resulteren in een versterkte concurrentiepositie van Europa als geheel.</p> <p>De complexiteit is enorm, gezien de betrokkenheid van vele spelers, ingewikkelde voedselketens/netwerken, de maatschappelijke impact, de klimaat-, financiële-, water- en energiecrisis, etc.</p>

Activiteiten	<p>De activiteiten zijn onder te verdelen in twee hoofdblokken:</p> <p>De EU Commissie heeft een High Level Group on the Food Industry (4 EU commissarissen, 8 ministers, 12 CEOs) geformeerd die publiek/private support acties voor de food industrie moeten ontwikkelen. Eind 2008 verschijnt een eerste concept voor publieke consultatie. Op basis daarvan gaat het LEI inzichtelijk maken welke transitie op de agenda staan en waarom, en zal binnen Wageningen geïnventariseerd worden hoe hieraan kan worden bijgedragen.</p> <p>De EU Commissie stimuleert en financiert de opzet van tal van andere initiatieven (zoals hierboven genoemd: ETP, ESF-Cost-Food, FINE, SCAR, High Tech Europe, etc) om mede input te geven aan agendering van relevante maatschappelijke onderwerpen in het agri-food domein. AFSG gaat inzichtelijk maken welke transitie hier op de agenda zijn gekomen en waarom (actie 2.1; deliverable report). Daarnaast gaat AFSG binnen het nieuw te starten Network of Excellence High Tech Food Europe concreet en gestructureerd de volgende case uitwerken (2.2; deliverable report): identificatie en evaluatie van beschikbare en toekomstige kennistools; verzamelen en monitoren van industriële behoeften en kennis definiëren van implementatie routes en kennisoverdracht schema's; ontwikkeling van een duurzaam actie plan voor een Europees Centrum voor Food inclusief de schets van contouren van een Europese Food Facility passend bij de agenda van European Strategic Research Forum on Infrastructure (ESFRI).</p> <p>Tenslotte gaan LEI en AFSG samen de resultaten uit de actielijnen 1 en 2 analyseren en spiegelen aan de huidige agenda van LNV op dit terrein. In een gezamenlijk document wordt deze analyse binnen een workshop met stakeholders bespreken. Het thema van de workshop is inzicht in boven beschreven transitie en Europese positionering van de Nederlandse kennisinfrastructuur op het agri-food domein. De uitkomst is een actieplan voor de Nederlandse overheid (ministeries van LNV, EZ en WVS) en private sector (FNLI en andere branche organisaties).</p> <p>Noot: de volledige uitwerking van de case NoE High tech beslaat vier jaar. De resultaten betreffen de activiteiten in jaar 1 van deze case.</p>
Output	<p>Website (portal) met weblog en drie rapporten over agendavorming van de: high level Group andere Europese netwerken; concrete case: Network of Excellence High Tech Europe. Workshop met Nederlandse stakeholders over transitie en positionering.</p>
Markt	<p>Het betreft de agri-food markt en met name de gevormde high level groups en netwerken.</p>
Wetenschappelijke relevantie	<p>De wetenschappelijke relevantie betreft het inzicht verkrijgen in deze complexe transitie en agendavorming. Er is een sterke link met KB7 projecten op het gebied van scenario ontwikkeling, waardecreatie en belangenbehartiging.</p>
Economische en maatschappelijke relevantie	<p>De ontwikkeling van gezond voedsel in een duurzame context is enorm relevant gezien de sterk stijgende medische kosten, die voedsel gerelateerd zijn, en de milieudruk van de voedselsector (water schaarste, afvalbergen, energie-input, sociale onbalans in ketens, etc). De positieve bijdrage die Nederland en Europa kunnen leveren aan een wereldwijde verbetering van voedselketens is substantieel, maar dan wel gebaad bij een gezamenlijke visie en strategie.</p>
Expertise	<p>Kennis over allianties, scenariovorming, organisatorische vraagstukken en wetenschappelijke kernthema's op het gebied van agri-food-nutrition.</p>

Samenwerking / ontwikkeling	Het is een samenwerkingstraject van LEI en AFSG
Bijdrage aan KB-thema	Het onderzoek is agenderend (vraagarticulatie) voor het onderzoek van Wageningen UR in relatie tot de food industry en retail.
Risico-analyse	Voor de case is een belangrijke randvoorwaarde een vroege startdatum in 2009 van het Network of Excellence.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectgroep o.l.v. Krijn Poppe en Huug de Vries
Go/no-go momenten	Doorgang Network of Excellence

FINANCIEN

Begrote kosten	Omvang project in 2009 65 k€
Financiering	KB
Inspanning (personen)	Nader te bepalen
Inspanning (uren)	520
Verwachte omzet	180.000 euro uit NoE

SAMENVATTING IN HET ENGELS

<u>Project title</u>	Development of Agendas and networks concerning the competitive position of the EU Food Industry
<u>Summary of research problem, output, scientific relevance, market</u>	Several international actions are taking place to set the agenda to improve the competitive position of the EU Food Industry. This project support these actions and provides the Dutch community with insight on the transitions scheduled for the coming years to improve the competitive position of the food industry.

Titel project	Technology and society in complex transitions: ex-ante foresight in the scalability of innovative socio-technical systems in agriculture and food provision
Projectleider	Sietze Vellema
Deelnemende onderzoekers	Jan Buurma
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Reflectief actieonderzoek in LNV Transities
Participerende sciences groups	SSG (TAD). Samenwerking met AFSG en Plant (PRI)
Looptijd project	2009-2010
Budget	kE 40 (LEI) / kE 32 (AFSG)
Doelstelling	Een methodologische basis is gelegd om ex-ante, dus dicht bij de ontwerpfase, sociaal wetenschappelijke inzichten te verbinden aan technologische trajecten in landbouwproductie (gericht op vermindering pesticidengebruik in bananenteelt) en voedselvoorziening (gericht op alternatieve eiwitbronnen).

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	Technologie speelt een belangrijke rol in transities of systeemveranderingen. Sommige literatuur legt hierbij de nadruk op zogenaamde sleuteltechnologieën, zoals biotechnologie, ICT, of nanotechnologie. Andere literatuur plaatst technologische verandering in een continu proces van problemen oplossen, en benadrukt, bijvoorbeeld in het geval van landbouw, de zogenaamde performance skills van primaire producenten. Ook in voedselketennetwerken vinden tal van experimenten en interventies plaats die vaker neerkomen op incrementele veranderingen die op termijn als verzameling richting geven aan beoogde transities richting, bijvoorbeeld, verduurzaming van voedselvoorziening. In de voedingsmiddelenindustrie is het midden- en kleinbedrijf zeer actief, en innovatieprocessen kennen hierdoor een andere dynamiek dan in grote multinationale ondernemingen.
Probleemstelling	Analyse van de dynamiek in transities in landbouw en voedselvoorziening vraagt om een verdere ontrafeling van wisselwerking tussen enerzijds de materiële en technologische dimensies en anderzijds de sociale organisatie en economische ordening. Het project sluit hiervoor aan bij lopende technologische trajecten op het gebied van (i) pesticide gebruik in klein- en grootschalige bananenteelt, (ii) gebruik van alternatieve eiwitbronnen in midden- en kleinbedrijf van de voedselindustrie, en (iii) de werkzaamheden op het terrein van nanotechnologie als mogelijke sleuteltechnologie.
Activiteiten	Vruchtbaar en interessant lijkt hier een benadering waarin niet de technologie <i>sec</i> , maar het vraagstuk van voedselzekerheid centraal worden stellen, en vervolgens te analyseren hoe de drie benoemde technologische toepassingen van transitionele betekenis zijn. De kennis op dit vlak behelst op het eerste gezicht een combinatie van agendering, strategische kennis en methodiekontwikkeling. Naast het produceren van een review van relevante sociaal-wetenschappelijke literatuur, zal het project in dialoog met twee lopende technologische trajecten (pesticide reductie in bananen en alternatieve eiwitbronnen) en mogelijke een derde (nanotechnologie) de opties voor ex-ante betrokkenheid van de sociale wetenschappen in technologische innovatie onderzoeken. Eén van de voorbeelden hiervan is het lopende traject rond Pesticide Reduction in Banana Production, geleid door PRI en Embrapa. Dit programma werkt met een in genomics gearde detectie technologie voor

	<p>ziekten en plagen bedoeld om het gebruik van pesticiden in bananenketens en productiesystemen te reduceren. Dit technologisch experiment is verbonden institutionele veranderingen in bestaande R&D netwerken en bananenketens en aan sociaal technische veranderingen door precisielandbouw in context specifieke productie systemen. In Afrika en bijvoorbeeld Brazilië is banaan niet alleen een export gewas maar juist essentieel voor lokale voedselzekerheid.</p> <p>Daarnaast sluit dit project aan bij de transitieprocessen in eiwitketens, waar AFSG een analyse maakt van de 'enabling and constraining conditions'. Ook in het geval van alternatieve eiwitbronnen is beschikbaar van voldoende gezond voedsel een belangrijke drijver.</p> <p>De potentiële impact van een sleuteltechnologie zoals nanotechnologie kan ook onderdeel zijn van dit project. Deze impact heeft vele dimensies: het gaat niet alleen om voedselveiligheid, maar ook om duurzaamheid, privacy, economische ontwikkeling en handel, fair trade. De huidige kennis vorming rond nanotechnologie op het gebied van landbouw en voedsel is vooral natuurwetenschappelijk en technisch van aard en de maatschappelijke 'drivers' en ideologische discussie rond nanotechnologie hebben nog weinig aandacht gekregen.</p> <p>Het project zal de inzichten benutten in een ontwerp workshop met een select gezelschap van beta en gamma onderzoekers. Dit kan de basis leggen voor interdisciplinaire samenwerking die WUR's positie in programma's rond maatschappelijk verantwoord innoveren kan versterken.</p>
Output	<ul style="list-style-type: none"> - 1 wetenschappelijk artikel - 1 ontwerp workshop - 2 onderzoeksagenda voor een integrerende beta-gamma aanpak in twee transities (verduurzaming landbouwproductie door minder gebruik van pesticiden en gebruik van alternatieve eiwitbronnen in voedselvoorziening)
Markt	<p>Het recent gelanceerde NWO-programma Maatschappelijk Verantwoord Innoveren toont aan dat er de overheid, onder de ministeries van VROM, Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, en LNV grote behoefte bestaat naar meer kennis over pro-actieve benaderingen voor het besturen en inrichten van de sociale en institutionele dimensies van technologische vernieuwing.</p>
Wetenschappelijke relevantie	<p>Sociale wetenschappen, en in het bijzonder de economie, zijn bedreven in ex-post analyses van de effecten van technologische interventies of innovaties. Om in staat te zijn om vanuit de sociale wetenschappen een ex-ante bijdrage te leveren aan technologische vernieuwing of innovatie is het nodig strategisch en toegepast onderzoek sterker te funderen in een tandem van (i) sociology of technology and skills en (ii) evolutionary economics and innovation management. Naast analytische verdieping gericht op het blootleggen van het sociaal-technologisch ensemble, kan dit ook een opstap zijn naar 'social engineering' of 'institutional crafting' relevant voor de technologisch innovatieve onderzoekstrajecten die binnen WUR plaatsvinden.</p> <p>De analytische vraag is hoe de dynamiek en onzekerheid van een dergelijk systeemontwerp, dat in de regel uitgaat van een zekere vorm van stabiliteit en interne correctie, te beschrijven. Voor dit laatste is het nodig om zowel de interne spanningen, bijvoorbeeld gerelateerd aan bestaande</p>

	arbeidsdelingen in een ketennetwerk of aan culturele verschillen tussen taakgroepen, als de externe spanningen, bijvoorbeeld de legitimiteit van private standaarden of de publieke druk op individuele bedrijven, te verbinden aan het meer mechanische perspectief op ketennetwerken als functioneel sociaal-technologische systeem. Deze benadering leent zich bij uitstek voor beta-gamma integratie.
Economische en maatschappelijke relevantie	De ontwerp- en maakbaarheidvraag is of het mogelijk is een systeem te ontwerpen dat de sociale en technologische elementen zodanig configureert dat de afhankelijkheden en terugkoppelingsmechanismen in kaart zijn gebracht en dat dit systeem werkt als een geheel om grotere (publieke) doelen te realiseren.
Expertise	Dit project maakt in eerste instantie de inzet van sociaalwetenschappelijke onderzoekers mogelijk. Deze onderzoekers hebben de vaardigheid en kennis om de materiële dimensies van transitie op te nemen in hun analyse en onderzoeksbenadering. De onderzoekers hebben een geschiedenis in het vakgebied van de sociologie van wetenschap en technologie. Een onderzoeker met kennis van de evolutionaire economie wordt nog gezocht.
Samenwerking / ontwikkeling	<p>Het project is ingebed in het lopende programma van PRI rond reductie pesticide gebruik in bananenteelt, waarbij een internationaal consortium (o.a. Leuven, Embrapa, CIRAD, Bioversity), internationale en Nederlandse bedrijven (o.a. Chiquita, Dole, AgroFair), en diverse Wageningse leerstoelgroepen (o.a. Technology and Agrarian Development group - dept. of Social Sciences, Land Dynamics group - dept. Environmental Sciences), Laboratory of Nematology - dept. of Plant Sciences) betrokken zijn.</p> <p>Vanuit AFSG bestaat een vergelijkbaar netwerk rond alternatieve eiwitbronnen.</p> <p>Op het gebied van nanotechnologie kan de projectleider gebruik maken van een eerder acquisitietraject (2006) van LEI en Wing rond een roadmap "microsysteem en nanotechnologie in food and nutrition".</p>
Bijdrage aan KB-thema	Het project legt de basis van daadwerkelijke beta-gamma integratie door de sociale wetenschappen niet alleen ex-post in zetten (bijvoorbeeld de acceptatie van 'technological fixes'), en juist de verbinding te leggen in een vroeg stadium van het technologisch traject. Daarnaast verbijzondert het project de discussie over technologische en maatschappelijke dynamieken zich tot elkaar verhouden in de landbouw en voedselvoorziening, en voorkomt zo dat de specifieke materiële dimensies van transitie geen onderdeel zijn van analyse en strategie.
Risico-analyse	Het project heeft een ambitieus karakter. Door het schrijven van een wetenschappelijke artikel leidend te laten zijn in de activiteiten wordt voorkomen dat discussies en onderzoeksactiviteiten teveel afdwalen.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectleider combineert dit project met werkzaamheden bij de universiteit, waarin hij ook een belangrijke rol vervult in het bananenprogramma. De betrokken onderzoeker heeft meegedraaid in het team dat in 2008 gewerkt heeft aan het project 'Sociaalwetenschappelijke perspectieven op transitie en kenniscirculatie'. Op 9 december 2008 is een eerste afstemmingsoverleg met AFSG.
Go/no-go momenten	

FINANCIEN

Begrote kosten	kE40
Financiering	KB 7
Inspanning (personen)	

Inspanning (uren)	
Verwachte omzet	kE40

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Technology and society in complex transitions: ex-ante foresight in the scalability of innovative socio-technical systems in agriculture and food provision
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	The project investigates dynamic relationship between both the material and technological dimensions and the social and economic organisation of transition processes in agriculture and food provision. The aim is to write scientific article embedded in two important transition processes, namely reducing pesticide use in a major food crop (banana) and the usage of alternative protein sources in food provision. The project lays the foundation for ex-ante involvement of social sciences in technological innovation. And it is geared towards a design workshop involving beta and gamma scientists for further shaping this ex-ante involvement.

Publieke innovaties in plattelandsbeleid (v/h Kantelende overheid)

Titel project	'Kantelende overheid' (zo heet het project in het overzicht van 2007, proefschrift Trond, LEI projectnummer: 20656). Huidige werktitel: The irrevocable urge to innovate On public innovations in the rural policy of the Netherlands
Projectleider	Trond Selnes
Deelnemende onderzoekers	Trond Selnes
Trekkende Business Unit	SSG
KB-Thema	KB-7
Programma binnen KB-thema	Nieuwe evaluatiekaders waarin instituties, governance en kennisinfrastructuur een grote rol spelen
Participerende sciences groups	Promotor prof Katrien Termeer, co-promotor prof Henri Goverde
Looptijd project	2006-2010
Budget	Omvang project: 2006: 52keuro (20keuro van KB1 en 32keuro KB7); 2007: 55keuro (KB7) 2008: 55keuro (KB7) 2009: 50keuro (KB7)
Doelstelling	Inzicht in innovatie bij de overheid (LNV), in relatie tot institutionele krachten. Vooral over beleidsprocessen en hoe verandering verloopt. Gaat om het duiden van innovatie in beleidsprocessen en het omgaan met nieuwe werkwijzen en nieuw beleid.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	During the 1990s, policy makers for countryside development in the Netherlands increasingly turned to innovation as a way to improve policy processes. The turn towards innovation has led to many interesting and fascinating plans for more or less far-reaching interventions in the way public policy processes are conducted. It has been, and still is, clearly an attractive aim, and ambitions has emerged as some kind of irrevocable urge to innovate. However, there are few efforts to try to understand why and how it works.
Probleemstelling	Years of observations have shown me that the relationship between the ambitions and the actual efforts to innovate, is of a troublesome nature and there is a huge gap between the official stories told in plans and reports, and the way the 'work floor', or practitioners, experience and deals with the innovation. Yet, there it is: an irrevocable urge to innovate. Why? How does it work? How do the innovations work amidst more or less powerfull institutional forces that might not always support an innovation?
Activiteiten	In dit promotieonderzoek analyseer ik beleidsprocessen van LNV door bestaande literatuur en al uitgevoerd (ook eigen) onderzoek onder de loep te nemen. Regelmatig bespreek ik dat met de promotors. Ik zit 1 dag per week op de universiteit om meer in contact te komen met het milieu daar. Vooral deskresearch, dus documentenstudies aangevuld met interviews. Betreft interpretatief onderzoek (bestuurskunde) over publieke innovatie. Middelen gaan vooral op aan tijd. Wellicht ook deelname aan internationaal congres over interpretatieve methode.
Output	Promotie (dissertatie). Hopelijk in 2010.
Markt	Zeer relevant voor overheden en beleidsonderzoek. Ministerie van LNV en andere overheden blijven dit soort inzichten vragen.
Wetenschappelijke relevantie	Inzicht in innovatie en governance en de relatie met kluwen van institutionele krachten is wetenschappelijk gezien zeer relevant.

Economische en maatschappelijke relevantie	Bestuurskundig inzicht in innovatie en governance zeer goed inzetbaar. Bijdrage aan een beter functionerend openbaar bestuur.
Expertise	Beter inzicht in bestuurskundig analyse van beleidsprocessen is voor WUR relevant. Expertise op het gebied van hoe beleidsvorming en beleidsuitvoering in elkaar zit, is in toenemende mate relevant voor onderzoek. Competenties worden ontwikkeld, rond het behandelen van beleidsprocessen. Dieper analyse van hoe theorie en praktijk zich tot elkaar verhouden moet meer uitgangspunt nemen in zowel instituties als gedrag.
Samenwerking / ontwikkeling	De promotors, uiteraard, maar ook de lsg bestuurskunde WUR. Ook deelname in het Onderzoeksplatform Bestuurskunde belangrijk. Hiermee versterken we zowel de relatie tussen LEI en departement, maar ook tussen SSG en ESG.
Bijdrage aan KB-thema	Inzicht in nieuwe manieren om beleid te analyseren kernthema in KB7, biedt conceptueel inzicht in interacties tussen instituties en gedrag, en hoe governance te duiden is en hoe ermee om te gaan.
Risico-analyse	Welke randvoorwaarden: voldoende tijd (financiering) essentieel.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectleider: Trond Selnes, LEI Promotor: Katrien Termeer Co-promotor: Henri Goverde Ook relevant: deelname in Onderzoeksplatform Bestuurskunde
Go/no-go momenten	Via de lopende beoordeling van promotors.

FINANCIEN

Begrote kosten	SSG (T.Selnes): 2006: 52keuro (KB7) 2007: 55keuro (KB7) 2008: 55keuro (KB7) 2009: 50 keuro (KB7)
Financiering	KB7
Inspanning (personen)	Aantal betrokken onderzoekers: 1
Inspanning (uren)	Begrote inspanning in uren: ca 530 (ca 66 dagen)
Verwachte omzet	Nvt

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	The irrevocable urge to innovate On public innovations in the rural policy of the Netherlands
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	<p>During the 1990s, policy makers for countryside development in the Netherlands increasingly turned to innovation as a way to improve policy processes. The turn towards innovation has led to many interesting and fascinating plans for more or less far-reaching interventions in the way public policy processes are conducted. It has been, and still is, clearly an attractive aim, and ambitions has emerged as some kind of irrevocable urge to innovate. However, there are few efforts to try to understand why and how it works.</p> <p>Years of observations have shown me that the relationship between the ambitions and the actual efforts to innovate, is of a troublesome nature and there is a huge gap between the official stories told in plans and reports, and the way the 'work floor', or practitioners, experience and deals with the innovation. Yet, there it is: an irrevocable urge to innovate. Why? How does it work? How do the innovations work amidst more or less powerful institutional forces that might not always support an innovation?</p> <p>Output: Dissertation</p> <p>Scientific relevance: conceptual insight into the processes of public innovations and governance is very much needed. It is a field of interest that</p>

	<p>attracts a great deal of interest. It was for instance the theme at the important annual conference of the EGPA (European Group of Public Administration).</p> <p>Market: this insight is very much needed when analyzing public policy processes, and that is one of the core activities within WUR as public organizations as the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality is in demand of this kind of analysis.</p>
--	--

Titel project	Medefinanciering ILG-AIO Katrien Termeer en Adrie van den Brink
Projectleider	Trond Selnes en Roel During
Deelnemende onderzoekers	Trond Selnes, Roel During en 2 AIOs
Trekkende Business Unit	ESG
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	
Participerende sciences groups	LEI (kE25), Alterra (kE25) (ook in 2010) + kE5 begeleiding Trond Selnes
Looptijd project	2009-2010
Budget	kE55
Doelstelling	Zie brief DK TRCDKDH/08/1105 van 23 juni 2008

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	De Wet ILG heeft de inrichting van het landelijk gebied gedentraliseerd naar provincies. Deze bestuurskundige innovatie roept een aantal wetenschappelijke vragen op.
Probleemstelling	PhD onderzoek naar de effecten van de wet ILG
Activiteiten	Twee PhD trajecten bij resp. Bestuurskunde en Land Use Planning
Output	Twee proefschriften
Markt	Op basis van deze proefschriften komt kennis beschikbaar die LEI en Alterra beter in staat stellen rijk en provincies te adviseren rond ILG
Wetenschappelijke relevantie	Proefschriften zijn vernieuwend op het vlak van bestuurskunde en ruimtelijke ordening
Economische en maatschappelijke relevantie	Een beter begrip van de werking van de wet ILG bevordert de efficiency van het handelen door de overheid.
Expertise	Bestuurskunde, ruimtelijke ordening
Samenwerking / ontwikkeling	LEI, Alterra, Vakgroep Land Use Planning, Vakgroep Bestuurskunde WU
Bijdrage aan KB-thema	Institutionele veranderingen rond het platteland en de ruimtelijke ordening zijn een belangrijk thema in KB7
Risico-analyse	Onvoldoende doorstroming van kennis van AIOs naar Alterra en LEI

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Het betreft hier inwilliging van een verzoek door LNV-DK voor medefinanciering omdat fondsen die oorspronkelijk beschikbaar waren bij de inrichting van de leerstoel bestuurskunde inmiddels niet meer toereikend waren. Om de koppeling met Alterra en LEI tot stand te brengen zijn er bij LEI (Trond Selnes) en Alterra (Roel During) projectleiders die betrokken worden bij het onderzoek van de AIOs o.l.v. prof. Adri van den Brink en prof. Katrien Termeer en waar de facturen van ieder 25.000 euro worden ingediend.
Go/no-go momenten	geen

FINANCIEN

Begrote kosten	€ 55.000
Financiering	KB
Inspanning (personen)	p.m.
Inspanning (uren)	40 uur Trond Selnes begeleiding
Verwachte omzet	Voor LEI € 5.000

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	PhD projects Land Use Planning and Public Administration
---------------	--

Summary of research problem, output, scientific relevance, market	The Law ILG – Investment Rural Area decentralised decision making on rural areas from the national government to the provinces. Two dissertations investigate this change.
---	--

Titel project	Internationale culturen van planning en erfgoed
Projectleider	Roel During
Deelnemende onderzoekers	idem
Trekkende Business Unit	ESG
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Transitiekunde en transitiekennis
Participerende sciences groups	
Looptijd project	
Budget	kE45
Doelstelling	Inzichtelijk maken van claims op erfgoed in Europeanisering, systeemanalyse van culturele ambiguïteit in transitie

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>PhD onderzoek Roel During, begeleid door prof.dr. A.N. van der Zande, prof.dr. K. van Assche, prof.dr. A. van der Valk</p> <p>Er bestaan ideologische verschillen in de wijze waarop het proces van integratie van landen en regio's in Europa vormgegeven zou moeten worden. Er kan gesproken worden van verschillende discoursen¹, die enerzijds het accent leggen op samenwerking tussen overheden (federalisme) en in andere gevallen het accent legt op integratie tot op het niveau van Europees burgerschap. In alle discoursen is er een vanzelfsprekende spanning tussen behoud van regionale of nationale identiteiten en het laten ontstaan van een Europese identiteit. Regio's² worden vaak gezien als de ultieme bouwstenen van Europa (Ricq 2006). De eenwording is dan gebaseerd op het idee dat regionale identiteiten³ kunnen worden versterkt terwijl er tevens een nieuwe identiteitslaag ontstaat, namelijk die van de Europese regio. Om dit te bereiken worden er programma's en projecten in het leven geroepen waardoor regio's gaan samenwerken en waarmee Europa zich manifesteert. In de regio's wil men identiteitsvorming vooral laten plaatsvinden door in de EU projecten het erfgoed⁴ van die regio centraal te stellen. Vanwege de financiële bijdrage van de Europese Unie wordt datzelfde erfgoed ook Europees erfgoed genoemd. Europa zoekt naar legitimering van haar bestaan door middel van een herinterpretatie van de geschiedenis en het centraal stellen van erfgoed dat de belangrijke perioden symboliseert of dat van Europees belang wordt geacht vanwege de mogelijkheden voor toerisme. Er worden dus nogal uiteenlopende aanspraken gedaan op het erfgoed: constructie van regionale identiteit, constructie van Europese identiteit, legitimatie van Europa en object van toeristenindustrie. Maar in dit discours van het Europa van de regio's schuilt echter een culturele ambivalentie in de gedachtevorming over identiteiten. Het is namelijk een tegenstrijdige opgave om zowel de regionale als de Europese identiteitslaag belangrijker te maken. Er wordt namelijk tegelijkertijd een beroep gedaan op uniformerende en divergerende mechanismen waarmee identiteiten zouden moeten worden versterkt. Kunnen culturen, erfgoed en identiteiten tegelijkertijd regiospecifiek zijn en tevens "Europees"? Hoe moet Europese</p>
------------------------	--

¹ Het begrip discours verwijst in dit verband naar een min of meer samenhangend geheel van denkbeelden over de eenwording van Europa, dat wordt geconstrueerd en gereconstrueerd in interactie tussen onderzoekers, planners, beleidsmakers, politici en belangengroepen en dat institutioneel is ingebed in overheidsinstanties, maatschappelijke organisaties en hun organen.

² Waar hier gesproken wordt over regio's, worden de regio's bedoeld zoals die door de EU zijn gedefinieerd (NUTS Regions), in de praktijk bestaan er vele andere opvattingen van het begrip regio

³ Onder regionale identiteitsvorming versta ik de zelfdefiniëring van groepen en gemeenschappen die zich bevinden in een regio en die daarbij expliciet refereren aan de karakteristieken van de regio of impliciet aan de predicaten die daarop door anderen zijn geplakt.

⁴ Onder erfgoed versta ik alle aspecten van het verleden die door gemeenschappen/groepen zijn geselecteerd als zodanig representatief en identiteitsvormend, dat ze doorgegeven moeten worden van generatie op generatie.

	<p>eenwording worden gezien? Streeft men naar één uniforme Europese cultuur of streeft men naar het verbinden van een mozaïek of pluraliteit van culturen?</p> <p>Vraagstelling</p> <p>De culturele ambivalentie in het denken over Europeanisering roept de vraag op of erfogoed zich in de praktijk wel leent voor het construeren van zowel regionale als Europese identiteit. Een nadere analyse van de erfgoedculturen in projecten waarin de Europese eenwording gestalte moet krijgen, kan licht werpen op deze vraag. Het is daarbij interessant om te bezien wat de doorwerking van deze ambivalentie is in het handelen van regionale actoren. De keuze wat precies het erfogoed zal zijn, voor wie het belangrijk is en de wijze waarop er mee wordt omgegaan, bepaalt mede de identiteit van een regio en ook de oriëntatie op Europa. De diversiteit in de wijze waarop dit gebeurt in de verschillende Europese regio's is even cruciaal als onbekend.</p> <p>Ten aanzien van deze vraag is praktijkinformatie verzameld en geanalyseerd over de doorwerking van de ambivalentie in INTERREG projecten. Momenteel vindt verslaglegging plaats.</p>
Probleemstelling	In Europeanisering worden uiteenlopende beroepen gedaan op erfogoed, die verschillende ideologieën vertegenwoordigen inzake pluralisme en universalisme. Dit leidt tot ambiguïteit. Over de doorwerking van deze ambiguïteit naar de praktijk is weinig tot niks bekend.
Activiteiten	Literatuurstudie en schrijven van teksten voor dissertatie
Output	(concept) dissertatie
Markt	In dit project wordt fundamentele kennis vergaard over het geheel aan discursieve praktijken en netwerken in Europa, waar kansen liggen voor vervolgonderzoek
Wetenschappelijke relevantie	Theorievorming over diversiteit van erfgoedculturen, m.b.v. systeemanalyse
Economische en maatschappelijke relevantie	Meer inzicht in ideologische verschillen in regionale samenwerkingsprojecten, waardoor management van die projecten beter kan verlopen
Expertise	Governance en systeemanalyse
Samenwerking / ontwikkeling	Aansluiting bij Onderwijsnetwerk Belvedere Samenwerking met Mansholt
Bijdrage aan KB-thema	Inzicht in transitie Europa
Risico-analyse	

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	
Go/no-go momenten	

FINANCIEN

Begrote kosten	45
Financiering	KB7
Inspanning (personen)	
Inspanning (uren)	
Verwachte omzet	

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Europeanization and Heritage
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	European governance contains competing ideological frameworks superimposed on regional cooperation. Unification of Europe is seen as simultaneous decline of the national identities and emancipation of its

regions. If regions cooperate all over Europe and exchange their best practices on good governance, strengthen their identity and become successful in the global economy it is expected that they will become European regions instead of national regions. On the other hand an all present European Citizenship is considered to be a prerequisite for a unified Europe. If citizens travel at low costs to the historic city centres put on the world heritage list or qualified as European Capital of Culture, cross cultural understanding will grow and they will start to feel Europeans sharing the same values, it is supposed. Heritage is relevant in both ideologies. It is considered as a basis for economic growth and strengthening the regional identity in the discourse of Europe of Regions. In the discourse of European Citizenship, heritage is considered as the cross cultural tourist attractions inviting citizens to experience the cultural hotspots to establish a common values and a culture of European citizenship. Europeanization can therefore been seen as a very ambitious endeavor because it appeals to unifying and diversifying cultural forces in society. This ambiguity causes a tension towards the diversity of European cultures and regions, because of the standardizing effects of the exchange of best practices in governance and the quest for shared values. This raises the question how this ambiguity towards Europeanization is perceived in the governance practice of interregional cooperation (INTERREG) and is dealt with in heritage matters.

Referring to the whole complex of claims on heritage, representing economic, cultural and political dispositions that becomes manifest in practice of interregional cooperation, some initial research questions have been formulated to tackle the common lack of understanding what Europeanization is aiming at in cultural perspective.

Main research questions:

What claims are put on heritage in Europeanization discourses and how do claims relate in view of cultural pluralism and universalism?

Is there a growth or decline in heritage cultures caused by European Interregional projects.

Titel project	Governancetransities: binding als stimulans in zelforganisatie
Projectleider	Rosalie van Dam
Deelnemende onderzoekers	Roel During (Begeleiders Katrien Termeer, André van der Zande)
Trekkende Business Unit	ESG
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Transitiekunde en transitiekennis
Participerende sciences groups	ESG, SSG
Looptijd project	Begin januari - Eind december 2009
Budget	kE80
Doelstelling	Inzicht in de rol van (sociale, ruimtelijke, cultuurhistorische) binding op initiatieven van zelforganisatie Inzicht in hoe om te gaan met een transitie als zelforganisatie vanuit een governance perspectief, op basis van inzichten over bindingsprocessen bij zelforganisatie van mensen

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>Transities worden vaak gerelateerd aan interventies, veelal geïnitieerd door overheidsorganisaties. Maar transities kunnen ook geïnitieerd worden door niet gouvernementele organisaties, zgn. autonome transities die evoluerend uit besluiten en acties van individuen of groepen.</p> <p>Ontwikkelingen rondom de rol van de overheid kunnen ook worden gezien als een transitie, een transitie die veelal geduid wordt als de ontwikkeling van government naar governance. De overheidstransitie van government naar governance manifesteert zich onder andere in (1) een zoektocht naar het beter betrekken van burgers in besluitvormingsprocessen (verschuiving van 'top-down' naar 'bottom-up', waarbij lokale actoren de kansen en bedreigingen van hun regio kunnen identificeren en inbrengen) en (2) een zoektocht naar wat nu publieke en wat nu private taken en verantwoordelijkheden zijn. Zelforganisatie van burgers is een belangrijke factor verkennen, vormgeven en verplaatsen van de balans tussen overheidsverantwoordelijkheid en actief burgerschap.</p> <p>Naast bovenstaande bredere ontwikkelingen, vormt dit onderzoek ook een vervolg op eerder onderzoek naar geslotenheid van gemeenschappen, in- en uitsluitingsprocessen en een verkenning naar ruimtelijke en sociale bindingsprocessen (Van Dam et al., 2005 ; Van Dam et al, 2008, Eshuis et al, forthcoming).</p>
Probleemstelling	<p>Bovengenoemde ontwikkelingen en redenen vormen de aanleiding voor een onderzoek naar de wijze waarop initiatieven van zelforganisatie de grens tussen overheidsverantwoordelijkheid en actief burgerschap verplaatsen. Deze studie maakt onderdeel uit van een PhD onderzoek van Rosalie van Dam met als werktitel 'Self organization, bonding people and space?' Dit PhD-onderzoek gaat in op de interactie tussen het fysieke/ruimtelijke en het sociale, m.a.w. ruimtelijke en sociale binding. Daarbij wordt gekeken naar zelforganisatiepraktijken. Zelforganisatie wordt dan gezien als (groepen) mensen die hun eigen leefomgeving organiseren. Er wordt vervolgens gekeken wat de mechanismen, drivers etc. van binding bij zelforganisatie, betekenen voor governance: Hoe beïnvloedt wat er via bindingsprocessen gebeurt het denken over maatschappelijke zelfsturing en vice versa?</p> <p>Het is interessant om te kijken naar zelforganisatie initiatieven die</p>

	<p>cultuurhistorisch geënt zijn. De keuze voor zelforganisatie in relatie tot cultuurhistorie, heeft te maken met de assumptie dat er bij deze projecten sprake is van sterke binding, die weer van invloed zijn op de motieven voor en resultaten van zelforganisatie. Het is dan bijvoorbeeld interessant om te kijken welke rol ruimtelijke binding c.q. cultuurhistorische binding op de zelforganisatie als een sociale eenheid heeft. Ingaand op een van deze relaties, ontstaat er bijv. zelforganisatie initiatieven op basis binding met een locatie, gebied of gebouw? Inzichten zouden verkregen moeten worden betreft de driehoeksrelatie tussen sociale binding, ruimtelijke binding en cultuurhistorische/erfgoed binding.</p> <p>Naast het onderzoeken van de motieven van zelforganisatie initiatieven, en de rol van sociale, ruimtelijk en cultuurhistorische binding daarin, wordt in dit onderzoek ook ingegaan op de vraag welke zelforganisatie invloed heeft op de verschuivende relatie tussen burger en overheid. Daarbij zal meer specifiek worden ingegaan op welke uitdaging de overheid te wachten staat in het omgaan deze ontwikkelingen omtrent zelforganisatie. Het omgaan met heterogeniteit, zal daarbij een uitgangspunt vormen.</p> <p>Onderzoeksvraag: Hoe is de interactie tussen en invloed van ruimtelijke en sociale binding op zelforganisatie van mensen m.b.t. hun eigen leefomgeving en wat betekent dit voor governance?</p> <p>Het PhD onderzoek wordt begeleid door prof.dr. K. Termeer (SSG) en prof.dr. A.N. van der Zande (ESG)</p>
Activiteiten	<p>Bovenstaande probleem- en doelstelling leiden tot de volgende onderzoeksactiviteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Theoretisch kader betreft bindingsprocessen en zelforganisatie⁵ - Inventariseren praktijkvoorbeelden cultuurhistorisch georiënteerde vormen van zelforganisatie⁶ - Diepgaande analyse 3 cases bindingsprocessen in zelforganiserende gemeenschappen. Twee cases zullen in dit KB7 onderzoek voor 2009 worden geadresseerd. - Case study analyse en kennis zelforganisatie relateren aan bredere context van verschuivende rollen overheid en burger - Bestuurskundige analyse betreft het omgaan met zelforganisatie vanuit het perspectief van de overheid en vanuit het perspectief van burgers <p>Kortom, onderzoek aan de hand van 3 cases (zwaartepunt) en een bredere questionnaire bij burgerinitiatieven. Verder wordt gekeken wat we kunnen leren van de implicaties van ruimtelijke en sociale bindingsprocessen voor governance. Daarbij zullen hoogstwaarschijnlijk relaties worden gelegd met het subsidiariteitsbeginsel, vermaatschappelijking van governance en waarde van heterogeniteit.</p>
Output	English Articles, (conference paper, journal paper), MGS3 PhD project proposal
Markt	De verschuivende rollen tussen overheid en burger leiden tot veel projecten op het vlak van zelforganisatie.

⁵ Frissen, P. (2007) *De staat van verschil, Een kritiek van de gelijkheid*, Uitgeverij Van Gennep

Gunsteren, H. van (2006) *Vertrouwen in democratie. Over de principes van zelforganisatie*, Van Gennep

⁶ Interdepartementale werkgroep burgerinitiatieven / INTERREG praktijken

Wetenschappelijke relevantie	Relatie bindingsprocessen en zelforganisatie is nog niet goed onderzocht. Vooral de empirische basis ontbreekt. Tevens is inzicht op het gebied van het omgaan met zelforganisatie vanuit een governanceperspectief wenselijk.
Economische en maatschappelijke relevantie	Dit onderzoek zoemt in op belangrijke maatschappelijke vraagstukken. Het gaat over de verhouding overheid en burger en hoe die beter vormgegeven kan worden in de nabije toekomst.
Expertise	Sociologie Planologie Bestuurskunde
Samenwerking / ontwikkeling	BO onderzoek over zelforganisatie; aansluiting bij Belvedere Onderwijsnetwerk Mansholt (afhankelijk van toelating)
Bijdrage aan KB-thema	Transitiekunde en Transitiekennis
Risico-analyse	/

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectleiding bij Centrum <i>Landschap</i>
Go/no-go momenten	/

FINANCIEN

Begrote kosten	80K€
Financiering	KB7 (aanverwant onderzoek wordt gedaan binnen BO en externe projecten)
Inspanning (personen)	
Inspanning (uren)	
Verwachte omzet	

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Governancetransitions: bondingprocesses als stimuli in self organization
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	<p>Governancetransitions: bondingprocesses als stimuli in self organization of people concerning landscape and living areas</p> <p>Researchquestion: How are the relations between self organization of people concerning their living areas and spatial and social bonding processes and how could insight about the interaction of these relations influence governance (of self organization of people)?</p> <p>Provides insight in: - role and interaction of spatial and social bonding processes of self organization of people. - dealing with a transition as self organization of people from a governance perspective, base don insights on the interaction of spatial and social bonding processes.</p> <p>Relation between self organization and bonding processes is not studied in-depth yet. Furthermore, insight on dealing with self organization of people from a governance perspective needs further development.</p>

Titel project	Grassroot Transition Research
Projectleider	During, R
Deelnemende onderzoekers	Martijn Duineveld, Kristof van Assche, Pat van der Jagt,
Trekkende Business Unit	ESG
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Transitiekunde en transitiekennis
Participerende sciences groups	
Looptijd project	2008-2012
Budget	kE52
Doelstelling	Zichtbaar maken van de rol en relevantie van grassroots initiatieven in lange termijn veranderingen in de samenleving

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>Aanleiding De verantwoordelijkheden, de mogelijkheden en de initiatieven tot het sturen van transities op korte en lange termijn zijn tot recent gezocht bij de staat. Deze werd beschouwd als uitverkorene om bepaalde maatschappelijke doelen te bereiken, veranderingen te bewerkstelligen of tegen te houden. De idee van de staat als centrale actor om veranderingen sturen is ook heden nog springlevend. Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel van de studies binnen de politicologie, de bestuurskunde, de organisatiekunde zich richtten op het functioneren van de staat. Deze disciplines leunen van oudsher sterk tegen de staat aan en zijn daar soms nauw mee verboden. Zij produceren overwegend descriptieve en prescriptieve studies die tot doel hebben richting te geven aan de door de staat gestelde veranderingen en doelen.</p> <p>Er is echter een kentering waarneembaar. De afgelopen jaren is er een toenemende aandacht voor de rol van andere actoren dan de staat in sturingsvraagstukken en wordt de idee van de mogelijkheid tot controle en sturing steeds bescheidener. Er is meer aandacht voor subsidiariteit in sturingsvraagstukken. Deze verandering wordt wel een verandering 'van government naar governance' genoemd. De reden daarvoor zijn divers maar samenhangend. De decentralisatie van de overheden speelt een belangrijke rol. Daarbij ook het falen van het maakbaarheidsdenken dat binnen veel West-Europese overheden na de Tweede Wereldoorlog domineerde en de bijeffecten van de modernistische sturing- en controle drang van totalitaire en niet totalitaire regimes. Het GRTR project sluit aan bij deze veranderende rol van de staat en het toenemende 'realisme' over de mogelijkheid en de onmogelijkheid tot sturing. In dit project richtten we ons met name op de rollen (de invloeden, de betekenissen) van georganiseerde en niet-georganiseerde groepen burgers in sociaal-ruimtelijke veranderingen.</p> <p>Object van studies Twee processen / mechanismen staan in het project centraal:</p> <p>de wijzen waarop groepen burgers en of ondernemers zelf veranderingsprocessen initiëren en/of veroorzaken. (The politics of grassroots initiatives)</p> <p>de wijzen waarop groepen burgers/ondernemers zich verzetten tegen door anderen geïnitieerde sociaal-ruimtelijke veranderingsprocessen of deze onbewust belemmeren. (The arts of resistance)</p> <p>Deze twee processen onderzoeken we op het niveau van concrete casussen waarin sociaal-ruimtelijke veranderingen een rol spelen. Hierbij kan men</p>
------------------------	--

	<p>denken aan vraagstukken rondom de klimaat adaptatie, vraagstukken rond het verdwijnen en het behoud van materieel en immaterieel erfgoed, vraagstukken rondom meervoudige ruimtegebruik, et cetera. De casussen zullen worden gebruikt om daaruit zoveel en genuanceerd mogelijk mechanismen af te leiden die een rol spelen bij het verzet tegen sociaal-ruimtelijke veranderingen of juist de lokaal geboren initiatieven daartoe.</p> <p>Analytische kaders en transitie mechanismen We maken daarbij onderscheid tussen: 1. analytische, theoretische, conceptuele kaders van waaruit de casussen bestudeerd kunnen worden. 2. De mechanismen die reeds eerder zijn afgeleid uit studies naar sociaal-ruimtelijke transitie en waarvan kan worden verwacht dat deze ook in andere contexten zichtbaar gemaakt kunnen worden of waarvan kan worden verwacht dat ze richtinggevend kunnen zijn voor de analyse.</p> <p>1. analytische, theoretische, conceptuele kaders van waaruit de casussen bestudeerd kunnen worden</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het netwerk frame - Systeemtheorie - Machtsanalyses - Het discoursanalyse - Veld theorie (Bourdieu) <p>2. De transitie mechanismen Vanuit deze frames zijn reeds politieke, bestuurlijke, sociale, maatschappelijke praktijken geanalyseerd. Binnen deze analyses zijn uiteenlopende mechanismen blootgelegd die een rol spelen bij het initiëren van veranderingen of een belemmering vormen voor veranderingen. Hoewel de frames van waaruit de studies starten deels mede beïnvloeden welke mechanismen worden blootgelegd, zetten we er hieronder een X tal uiteen zonder de relatie met de frames weer te geven. In een studie naar een casus kunnen de connecties worden weergegeven. De analyse spitst zich onder meer toe op: de vorming van netwerken, de rollen van de media, de rollen en performativiteit van kennis, de relatie tussen kennis en macht, het selectief inzetten van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek, de legitimerende rol van kennis.</p> <p>Budget indicatie 52 kE</p>
Probleemstelling	In transitiedenken worden veranderingsprocessen ofwel gezien als gemanaged ofwel als autonoom en anoniem. Zelden wordt daarbij ingegaan op de drijvende krachten op het niveau van burgerinitiatieven, informele netwerken, opinieleiders en andere doelbewust ingezette veranderingen op het laagst denkbare schaalniveau. Dit veroorzaakt het probleem dat transitie veelal verworden tot een speelveld van retorische beweringen, waarbij analyses van macht en machtswerking niet uit de verf komen.
Activiteiten	Casus onderzoek, internationale netwerkvorming, publicatie en wetenschappelijke projectontwikkeling
Output	Begin van een samenwerking en een proposal for international funding Wetenschappelijke artikelen
Markt	Internationale onderzoeksmarkt
Wetenschappelijke relevantie	Meer inzicht in bottom up transitiekrachten; combinatie van systeemtheorie en discours theorie
Economische en maatschappelijke relevantie	Meer inzicht hoe overheden kunnen inhaken op bestaande grassroots initiatieven
Expertise	Cultural governance
Samenwerking / ontwikkeling	Research School of Cultural Studies, Tel Aviv University,

	St.Claud State University, USA University of Calabria (p.m.)
Bijdrage aan KB-thema	Theoretisch funderend m.b.t. transitie van government naar governance, met speciale focus op schaalproblemen die voortkomen uit subsidiariteit
Risico-analyse	

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	
Go/no-go momenten	

FINANCIEN

Begrote kosten	52
Financiering	
Inspanning (personen)	
Inspanning (uren)	
Verwachte omzet	

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Grassroot transition research
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	<p>Zelden wordt daarbij ingegaan op de drijvende krachten op het niveau van burgerinitiatieven, informele netwerken, opinieleiders en andere doelbewust ingezette veranderingen op het laagst denkbare schaalniveau. Dit veroorzaakt het probleem dat transitie veelal verworden tot een speelveld van retorische beweringen, waarbij analyses van macht en machtswerking niet uit de verf komen.</p> <p>Our understanding of transitions changes occur as a result of management activities or autonomously and anonymously. Only occasionally the understanding is based on knowledge about decentralized and periphery driving forces play key roles. This causes a rhetoric bias in discussions about transitions. Analyses of invisible networks that execute power are commonly neglected.</p> <p>We will execute case studies, develop an international network of experts and develop project initiatives that aim at a better understanding of the relevance of grassroot initiatives in long term societal change. We will aim at international knowledge programmes.</p>

Titel project	Experiments and institutional change in societal transitions
Projectleider	Sietze Vellema
Deelnemende onderzoekers	Carolien de Lauwere, Rolien Wiersinga, Gerdien Meijerink, Jan Willem van der Schans
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Transitiekunde en transitiekennis
Participerende sciences groups	SSG
Looptijd project	2008-2010 (vervolg op project 'Sociaalwetenschappelijke perspectieven op transitie en kenniscirculatie' (2008).
Budget	50 k€
Doelstelling	Vanuit een methodologische fundering verankerd in sociale theorievorming zijn ontwerpen gemaakt voor uit te voeren institutionele experimenten, gericht op veranderingen in regels en gedrag op regime niveau, in de complexe maatschappelijke dynamiek van transitieprocessen.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	De landbouw is in transitie. De nadruk is steeds meer op maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid komen te liggen. Ontwikkelingen zijn niet langer eenduidig maar veelkleurig, de rol van het ministerie van LNV verandert van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat' en ondernemers moeten meer dan voorheen hun eigen strategie bepalen om een levensvatbaar en maatschappelijk gewaardeerd bedrijf te kunnen opbouwen (De Lauwere et al., 2006). Transitieprocessen zijn echter complex en vaag: het doel is wel globaal omschreven, maar ligt nog allesbehalve vast en kan tussentijds bovendien bijgesteld of veranderd worden (Rotmans et al., 2000; EZ, 2001). Dit is afhankelijk van de betrokken actoren, maar ook van politieke stromingen en gebeurtenissen van 'buitenaf' (zoals de uitbraak van besmettelijke dierziekten). Transitieprocessen behelzen vaak technologische innovaties, maar ook innovaties op het gebied van organisaties en sociale netwerken. Een draaiboek is er niet voor te geven. Transitieprocessen gaan buiten gebaande paden, vragen nieuwe netwerken en institutionele omgevingen en de risico's die genomen moeten worden, overtreden vaak de grenzen van 'normaal' risicobeheersend gedrag. Omgaan met onzekerheden, experimenteerruimte, beleidsmatig manoeuvreren, nieuwe allianties en sociaal leren, zijn sleutelwoorden voor transitieprocessen (NIDO, 2004). Ze vragen een multidisciplinaire aanpak en de betrokkenheid van verschillende actoren met mogelijk conflicterende normen, waarden en belangen. 'Al doende leren' is een strategie die vaak wordt toegepast bij het managen van transitieprocessen.
Probleemstelling	Hoe werkt de wisselwerking tussen enerzijds concrete en probleemoplossende interventies en anderzijds op gedrag en regels gerichte regiem veranderingen?
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> - ontwerpen van experimenten in drie casussen, die in 2008 eveneens centraal hebben gestaan, namelijk ruimtelijke ordening en landbouwproductie, urbane landbouw, en zaadveredeling voor lage inkomens markten. - Schrijven van een methodologisch artikel vanuit de nieuwe institutionele economie en de institutionele sociologie en antropologie.
Output	<ul style="list-style-type: none"> - 3 publiceerbare ontwerpen voor institutionele experimenten. - 1 methodologisch artikel dat de waarde van een interdisciplinaire aanpak in de sociale wetenschappen beargumenteert vanuit het denken over transitie op regime niveau, dat wil zeggen in regels en gedrag.

Markt	Er is behoefte aan een meer toepassingsgericht begrippen apparaat wat de brug slaat tussen enerzijds grootste en meeslepende analyses en verklaringen en anderzijds de dagelijkse praktijk van de actor-netwerken die stappen proberen te zetten richting duurzamere landbouw en voedselvoorziening.
Wetenschappelijke relevantie	De kennis en kunde die dit project ontwikkelt stelt onderzoekers in staat op een systematische en theoretisch gefundeerde wijze gebruik te maken van experimenteerruimte aanwezig in bestaande veranderingsprocessen of zelfs doelbewust een experiment te creëren. Transitiekunde is een snelgroeiend onderzoeksterrein, waarbij qua conceptuele onderbouwing en praktische aanpak geput wordt uit diverse wetenschappelijke onderzoeksdisciplines en interventiekundige praktijken.
Economische en maatschappelijke relevantie	De motivatie voor dit project komt voort uit de observatie dat tal van kunde en kennis vaak een impliciete basis leggen voor het aansturen of beheren van sociale verandering- en transitieprocessen. Er is een veelheid aan transitiebenaderingen en daarbij horende aanpakken; er is echter grote behoefte aan sociaal-wetenschappelijke duiding mede ten behoeve van een (nog) meer gerichte aanpak van transitie.
Expertise	Het team bestaat uit onderzoekers die in staat zijn te schakelen tussen theorie en empirie, en bereid zijn op een integrerende wijze hun individuele expertise en disciplinaire achtergrond in te zetten voor een op interventie en verandering gerichte verdieping.
Samenwerking / ontwikkeling	Het project bouwt voort op het team dat in 2008 op een zeer inspirerende en productieve wijze heeft gewerkt. Verder sluit het project aan bij de vernieuwende benadering die de hoogleraren Richards en Bulte binnen SSG in 2009 vormgeven rond experimenten in de sociale wetenschappen. De projectleider Sietze Vellema is eveneens UD bij de groep van Richards (Technologie en Agrarische Ontwikkeling) en Gerdien Meijerink is werkzaam op een promotietraject bij de groep van Bulte (Ontwikkelingseconomie). De interdisciplinaire methodologische verdieping die de samenwerking van beide onderzoekers oplevert is van belang voor SSG en voor de internationale onderzoekslijnen in het bijzonder. De methodologische verdieping die dit project realiseert is van belang voor het DGIS-WUR programma Value Chains for Pro-poor Development en verschillende project in Cluster Internationaal. Aansluiting bij de werkzaamheden van Wageningen International op het gebied van publiek-private partnerschappen (KB 7) zal op den duur zeer goed mogelijk zijn.
Bijdrage aan KB-thema	Er is behoefte om naast analyses ook (experimentele) interventies vanuit de theorie geïnformeerd te onderbouwen. Het gaat er niet alleen om te begrijpen waarom een bepaalde transitie volgens bepaalde patronen verloopt maar ook om te begrijpen of en hoe je kunt ingrijpen om het verloop van transities in gewenste richting om te buigen. Dit vergt een theorie geïnformeerde visie op diverse aspecten van de transitie in de diverse fasen, zoals over rollen en verantwoordelijkheden van overheden en van het bedrijfsleven, de rol van kennis en innovatie, etc. Daarnaast stelt het project de wisselwerking tussen micro (niche) en meso (regiem) niveau centraal. In de transitiekunde is deze wisselwerking nog onvoldoende ontrafeld, vooral doordat de niche vaak omschreven is als een technologische verandering en de sociaal institutionele inbedding onvoldoende geanalyseerd is. Het project wil theoretisch geïnformeerd kijken naar de uitwerking van sociaal ingebedde micro strategieën op padafhankelijke regels en gedragspatronen op meso niveau. Het vaststellen van de mogelijkheid voor opschaling van beginnende systeemveranderingen op micro niveau vergt inzicht in de mate waarin de noodzakelijke regiem veranderingen zijn te realiseren of doelgericht aan te sturen.

Risico-analyse	De inhoud van het project kent een zekere abstractie, waarin discussies vast kunnen lopen. Door resultaat gericht te werken, in de zin van publicabele teksten, en door de samenwerkingsbasis die in 2008 is gelegd is dit risico beheersbaar.
----------------	--

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Sietze Vellema is projectleider. Hij zal op 3 momenten in het jaar de voortgang bespreken met de thematrekker van KB 7.
Go/no-go momenten	Het project wil de dynamiek uit 2008 vasthouden en de planning van werkzaamheden is in de eerste helft van 2009.

FINANCIEN

Begrote kosten	50 k€
Financiering	KB 7
Inspanning (personen)	
Inspanning (uren)	
Verwachte omzet	50 k€

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Experiments and institutional change in societal transitions
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	This project anchors designs for institutional experiments in a robust social science methodology. It will result in 3 designs for institutional experiments in the fields of spatial planning, urban agriculture, and seed provision systems for low-income markets. In addition, the project will deliver an integrative methodological paper exploring the conditions for an integrative approach between new institutional economics and institutional anthropology.

Titel project	Zelforganisatie; informele organisatievormen in transitie
Projectleider	Irini Salverda
Deelnemende onderzoekers	Jeroen Kruit
Trekkende Business Unit	ESG
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Transitiekunde en transitiekennis
Participerende sciences groups	-
Looptijd project	2009
Budget	kE50
Doelstelling	Inzichtelijk maken hoe de informele organisatievormen en de impliciete modellen die participerende actoren daarbij hanteren zich verhouden tot het repertoire aan formele organisatievormen.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	<p>Hoewel de zorg voor het landschap de laatste anderhalve eeuw vooral een taak van de (nationale) overheid is geweest, zien we momenteel nieuwe organisatievormen ontstaan, waaronder informele zelforganisaties. De organisatievormen die in een samenleving bestaan en ontstaan zijn het gevolg van of reacties op ontwikkelingen in de maatschappelijke context in de loop der tijd. Omdat het ontstaan van nieuwe organisatievormen vlugger gaat dan veranderingen in bestaande instituties en organisaties, leidt dat vaak tot 'wrijvingen' met bestaande instituties en organisaties (zie ook Williamson en de Nieuwe Institutionele Economie). We willen in dit onderzoek de eventuele wrijving tussen het huidige fenomeen van informele zelforganisaties en de hedendaagse formele institutionele context beter begrijpen.</p>
Probleemstelling	<p>Hoofdvraag: Waarom en hoe willen deze initiatieven van zelforganisatie zich organiseren om een gezamenlijk doel (t.a.v. het landschap) te realiseren, welke informele organisatievormen gebruikt men daarbij en hoe verhouden deze zich tot de formele institutionele context?</p> <p>Deelvragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat willen deze zelforganisaties ten aanzien van het landschap, hoe willen ze dat organiseren en waarom? • Hoe verhouden de informele organisatievormen zich daarbij tot het formele repertoire aan organisatievormen (stichting, vereniging, CV, BV etcetera)? • Hoe verhoudt de wijze van organiseren van deze initiatieven zich tot de formele wijze waarop de overheid is georganiseerd? Welke eventuele wrijvingen, druk, onbegrip, verlies etc. levert dat op? <p>Afbakening: In dit onderzoek verstaan we onder zelforganisatie een groep burgers en soms ook boeren die op eigen initiatief samenwerken om zelf het landschap in te richten en/of te beheren. We richten ons echter alleen op zelforganisaties die in hun naam, doelstelling of aanpak verwijzen naar een historische organisatievorm, omdat we verwachten dat zij expliciet een andere/nieuwe manier van organiseren willen, die niet gangbaar is in de huidige tijd. Maar we hadden wellicht ook zelforganisaties kunnen kiezen met futuristische verwijzingen in hun naam.</p>

Activiteiten	Theoretische verkenning, case studies en rapporteren
Output	Scientific article en rapport waarin ingegaan wordt op organisatorische praktijkdilemma's en een overzicht van informele organisatievormen
Markt	n.v.t.
Wetenschappelijke relevantie	Inzicht in de veranderingsprocessen met betrekking tot de organisatie van de ruimtelijke ordening en de mogelijk noodzakelijke paradigmawisselingen.
Economische en maatschappelijke relevantie	Inzicht in organisatorische praktijkdilemma's en een overzicht van informele organisatievormen in de praktijk
Expertise	?
Samenwerking / ontwikkeling	Sluit aan bij BO onderzoek over zelforganisatie Samenwerking met St Cloud State University Minnesota, USA
Bijdrage aan KB-thema	Inzichtelijk maken hoe de informele organisatievormen en de impliciete modellen die participerende actoren daarbij hanteren zich verhouden tot het repertoire aan formele organisatievormen.
Risico-analyse	n.v.t.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	De projectleidersrol ligt bij Alterra (Centrum Landschap). Het onderzoek zal worden uitgevoerd door het Centrum Landschap.
Go/no-go momenten	n.v.t.

FINANCIEN

Begrote kosten	50.000
Financiering	50.000
Inspanning (personen)	
Inspanning (uren)	
Verwachte omzet	

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Self-organization; informal organizational forms in transitions
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	<p>This research project aims to make clear how informal organizational forms en the implicit models of participating actors, relate to the repertoire of formal organizational forms.</p> <p>Although the (national) government took care of the landscape for the last 150 years, today we see new organizations rising, for example informal self organizations. The organizational forms that exist and rise in society are the due to or reaction on societal changes in time. Because the rise of new organizations is quicker than changes in the current institutional context, this often leads to frictions (see further Williamson and the New Institutional Economy). This research aims to investigate these possible frictions between informal self organizations and the current formal institutional context.</p> <p>We define self organization as a group of citizens (and sometimes farmers) that voluntary and collectively take responsibility for the develop and management of the landscape.</p> <p>We focus on self organizations which refer back to historical organization forms in their name, goal or approach. We expect that these initiatives explicitly organize themselves in a way that is not common (yet) nowadays.</p> <p>The output will be a scientific article and a report. The scientific relevance is to be found in the understanding of the processes of change in the organization of our environment and the (possible) needed paradigm change. The economic and social relevance is to be found in practical organizational dilemma's and an overview of informal organization forms.</p>

Titel project	Boek en follow up conferentie
Projectleider	Krijn J. Poppe
Deelnemende onderzoekers	Een groot aantal onderzoekers uit alle kenniseenheden die artikelen voor het boek hebben aangeleverd
Trekkende Business Unit	LEI
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Transitiekunde
Participerende sciences groups	Alterra, PSG
Looptijd project	2009
Budget	30.000 euro
Doelstelling	Reservering voor het geval de uitgave van het boek van de professionele gesprekken nog kosten met zich mee brengt. Idem voor het voorbereiden van een eventuele vervolgconferentie in 2010.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	In 2008 is succesvol gewerkt aan een boek. Dit is vrijwel drukklaar en begin 2009 zullen onderhandelingen met een uitgever zijn afgerond. Dit brengt mogelijk nog kosten met zich mee.
Probleemstelling	Uitgeven van een boek vraagt vaak om een bijdrage in de kosten of afname van een aantal exemplaren
Activiteiten	Financiering uitgeven boek
Output	Boek
Markt	Collega-onderzoekers
Wetenschappelijke relevantie	Met dit boek wordt de inspanning van Wageningen UR op het vlak van systeem innovatie en transitie zichtbaar gemaakt, met name in wetenschappelijke kring, internationaal (engelstalig boek)
Economische en maatschappelijke relevantie	Transitieonderzoek wordt op deze wijze toegankelijk gemaakt, hetgeen de uiteindelijke relevantie van het hele programma onderbouwt.
Expertise	Editing, transitiekunde
Samenwerking / ontwikkeling	Uitgever (in onderhandeling)
Bijdrage aan KB-thema	Groot: maakt resultaten afgelopen jaren op wetenschappelijk terrein toegankelijk
Risico-analyse	Het kan zijn dat de uitgever uiteindelijk toch geen interesse heeft of veel kosten in rekening brengt.

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	Projectleider
Go/no-go momenten	geen

FINANCIEN

Begrote kosten	30.000 euro
Financiering	30.000 euro, w.v. 15.000 LEI, 5.000 PSG en 10.000 Alterra
Inspanning (personen)	1
Inspanning (uren)	250
Verwachte omzet	30.000 euro (exclusief verkopen boek)

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Book on Transitions and follow up conference
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	Based on projects in Transition research and system innovation papers have been written that will be published in a book.

Titel project	Syscope 2009
Projectleider	José Vogelezang
Trekkende Business Unit	PSG
KB-Thema	7
Programma binnen KB-thema	Transitiekunde en transitiekennis
Participerende sciences groups	PSG (PPO), ASG en SSG (LEI) en leerstoelgroepen CIS, EDU, Bestuurskunde
Looptijd project	Januari -december 2009
Budget	15 kEuro
Doelstelling	Inhoudelijke en financiële bijdrage vanuit KB7 aan magazine Syscope. In het magazine Syscope worden beleid- en intermediaire organisaties geïnformeerd over de procesaanpak in projecten en netwerken in BO- en KB-onderzoek op gebied van Systeeminnovatie.

INHOUD

Achtergrond/aanleiding	Bijdrage leveren aan het feit dat Wageningen UR zichtbaar een strategische competenties heeft op 'het zichtbaar, begrijpelijk en toepasbaar maken van veranderingen in beleid, instituties en gedrag van groepen en individuen'.
Probleemstelling	Wageningen UR wordt nog steeds onvoldoende herkend als partij die een substantiële rol kan vervullen in sector - en bedrijfstak gerelateerde veranderingsprocessen.
Activiteiten	Vaststellen van jaarthema's voor magazine Syscope in januari 2009 Per kwartaal opstellen van inhoud van magazine, opstellen van briefings en redactie van artikelen. Artikelen worden geschreven door journalisten. Opmaak door Grafisch Atelier Wageningen. Verspreiding via Communication Services.
Output	In ieder nummer van magazine Syscope 1 à twee artikelen die gebaseerd zijn op lopend onderzoek of resultaten van projecten uit KB7.
Markt	De markt van systeeminnovatie programma's en -projecten. Opdrachtgevers zijn landelijke en regionale overheden. WUR is aanbieder in de vorm van projectleiders en projectteams met bijbehorende expertises en competenties.
Wetenschappelijke relevantie	Vooraf in de jaarlijkse special wordt alle relevante wetenschappelijke kennis van één thema gebundeld en op een handzame wijze ontsloten voor de doelgroep.
Economische en maatschappelijke relevantie	Kwalitatief sterke facilitatie van de innovatieprocessen richting duurzame landbouw draagt bij aan de verduurzaming van agrarische productiesystemen, landgebruik, voedselketens en leefstijlen.
Expertise	Syscope vergroot de zichtbaarheid van Wageningen UR als expert op het gebied van transitie en innovatieprocessen naar duurzame landbouw
Samenwerking / ontwikkeling	Naast de samenwerking tussen PPO, LEI en ASG zoekt Syscope actief de verbinding aan met CompetentieCentrum Transitie (CCT-KSI) en leerstoelgroepen binnen WUR (CIS, EDU, Bestuurskunde) en andere universiteiten die actief zijn op het gebied van transitieprocessen en innovatie.

Bijdrage aan KB-thema	Syscope draagt bij aan verspreiding van kennis en vaardigheden die KB-projecten in het thema worden ontwikkeld.
Risico-analyse	nvt

PROJECTMANAGEMENT

Organisatie	De redactiecommissie is verantwoordelijk voor planning en inhoud van magazine Syscope. Aan het magazine Syscope wordt bijgedragen door
-------------	--

	BO-cluster BIO (3 thema's), BO-cluster VPT (7 thema's), BO-cluster EPA (1 thema) en KB7 en wordt bijgestaan door bladmanager Herman van Keulen van CS. Krijn Poppe neemt deel aan de redactiecommissie namens KB7.
Go/no-go momenten	nvt

FINANCIEN

Begrote kosten	Totaal	BIO 15	VPT 40	EPA 5	KB7 15	Totaal 75
Financiering	KB7 PSG:		5 kEuro			
	KB7 ASG:		5 kEuro			
	KB7 SSG:		5 kEuro			
Verwachte omzet	Transit draagt indirect bij aan het genereren van extra omzet door het vergroten van de zichtbaarheid van Wageningen UR op het gebied van transitie en systeeminnovatie.					

SAMENVATTING IN HET ENGELS

Project title	Syscope 2009
Summary of research problem, output, scientific relevance, market	Syscope aims to contribute to the position of Wageningen UR as a strategic partner for research in the field of system innovation and transition. KB7 will contribute with one or two articles in each magazine of Syscope based on on-going research or project results. Scientific knowledge will be presented in special issues. Syscope aims at strengthening the position of Wageningen UR on the market of national and regional governments.